

ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

На правах рукопису

МУЗИКА Ярослав Іванович

УДК 341.162

**ПРАВОВИЙ СТАТУС
ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ**

Спеціальність 12.00.11 – міжнародне право

Дисертація
на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

Науковий керівник:
Лисик Володимир Михайлович,
кандидат юридичних наук, доцент

Львів – 2015

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ I. ВСЕСВІТНЯ МИТНА ОРГАНІЗАЦІЯ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ МИТНИХ ПРАВОВІДНОСИН	11
1.1. Інституційний механізм міжнародного митного співробітництва.....	11
1.2. Становлення та розвиток Всесвітньої Митної Організації.....	34
1.3. Функції Всесвітньої Митної Організації.....	39
РОЗДІЛ II. ПРАВОВА ПРИРОДА ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	67
2.1. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва як міжнародний договір особливого роду.....	67
2.2. Членство у Всесвітній Митній Організації.....	79
2.3. Правотворча діяльність Всесвітньої Митної Організації та юридична сила її актів.....	93
2.4. Правосуб'єктність Всесвітньої Митної Організації.....	110
РОЗДІЛ III. МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ	128
3.1. Внутрішньоорганізаційний механізм Всесвітньої Митної Організації.....	128
3.2. Співробітництво Всесвітньої Митної Організації з іншими суб'єктами міжнародного права.....	152
3.3. Співробітництво Всесвітньої Митної Організації з Україною.....	163
ВИСНОВКИ	174
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	174

ВСТУП

Актуальність теми. Зацікавленість міжнародного співтовариства у правовому впорядкуванні та розвитку міжнародних митних відносин привела до створення Всесвітньої Митної Організації, в рамках діяльності якої планувалось координувати співробітництво держав щодо митних питань та розробляти єдині міжнародні стандарти в галузі митної справи. Україна, яка більше двадцяти років тому проголосила курс на інтеграцію у світовий економічний і правовий простір, повинна використати найкращі здобутки як окремих держав, так і міжнародних організацій, щоб знайти своє місце у світовій системі. Безперечно, одним з найбільш гострих питань у сфері економічного розвитку нашої держави, упродовж тривалого часу залишається покращення міжнародного митного співробітництва. Хоча законодавство України у цій сфері постійно змінюється, воно ще далеке від ідеалів. Одним із оптимальних шляхів розв'язання цієї проблеми є використання доробків і стандартів Всесвітньої Митної Організації у сфері митного регулювання. Саме тому посилення співробітництва України з Всесвітньою Митною Організацією уявляється нагальним засобом, який дасть змогу Україні подолати шлях реформування національного законодавства найменш болісно і створить правове підґрунтя для економічного зростання. Понад те, це є й одним із тих кроків, які необхідно зробити Україні до імплементації угоди, укладеної з Європейським Союзом, та виконання зобов'язань перед іншими міжнародними організаціями.

Основною метою діяльності Всесвітньої Митної Організації є усунення перешкод при здійсненні міжнародних економічних чи торгівельних відносин, шляхом уніфікації та гармонізації національних митних систем. Саме правовий статус відображає вплив організації на держав-членів в плані координації дотримання єдиних стандартів у сфері міжнародних митних відносин, що суттєво актуалізує дослідження місця Всесвітньої Митної Організації у системі сучасних міжнародних організацій.

Окремі аспекти вказаної проблеми розглядалися у працях представників науки міжнародного права як України, так і зарубіжних держав. Серед них: І.Г. Бережнюк, К.Г. Борисов, Н.Є. Буваєва, С.В. Ківалов, Б.А. Кормич, С.М. Перепьолкін, К.К. Сандровський та ін. Віддаючи належне науковому доробку авторитетних дослідників, необхідно відзначити відсутність комплексного аналізу правового статусу Всесвітньої Митної Організації, що й зумовлює актуальність дослідження.

- Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у рамках планових наукових досліджень кафедри міжнародного права Львівського національного університету імені Івана Франка в контексті теми «Міжнародне право XXI століття: сучасний стан та перспективи розвитку» на 2013–2017 рр. (номер державної реєстрації 0113U00870).

Мета і задачі дослідження. Метою дослідження є виявлення та характеристика загальних та специфічних рис, властивих правовому статусу Всесвітньої Митної Організації, а також вплив цієї організації на міжнародні митні відносини. Досягнення цієї мети здійснювалося шляхом розв'язання таких задач:

показати місце ВМО у структурі інституційного механізму міжнародного митного співробітництва;

виявити передумови становлення та провести періодизацію розвитку ВМО;

надати характеристику основним функціям ВМО та провести їх класифікацію;

виявити та проаналізувати підстави діяльності ВМО;

розкрити специфіку міжнародно-правового регулювання членства у ВМО;

дослідити правотворчу діяльність ВМО та юридичну силу її актів;

проаналізувати правосуб'єктність ВМО у контексті сучасних поглядів на міжнародну правосуб'єктність міжнародних міжурядових організацій;

дослідити внутрішньо організаційний механізм ВМО та їх повноваження його структурних елементів;

охарактеризувати співробітництво ВМО з іншими суб'єктами міжнародного права;

висвітлити участь України в діяльності ВМО та співробітництва з нею як на сучасному етапі, так і в історичному ракурсі.

Об'єктом дослідження є інституційний механізм міжнародного митного співробітництва.

Предметом дослідження є правовий статус Всесвітньої Митної Організації.

Методи дослідження. Наукова обґрунтованість сформульованих висновків визначається сукупністю методів наукового пізнання. Методологічним підґрунтям дисертації було комплексне використання філософських, загальнонаукових методів пізнання, а так само спеціальних методів правової науки. У процесі дослідження широко використовувався діалектичний метод пізнання, що, зокрема, дало змогу розглядати юридичні питання у їх взаємозв'язку з економічними, політичними та іншими чинниками. За допомогою конкретно-історичного методу (пп. 1.1, 1.2) було досліджено генезу розвитку інституційного механізму міжнародного митного співробітництва, а також становлення та розвиток Всесвітньої Митної Організації. Серед загальнонаукових методів пізнання важливе значення мало використання формально-логічних методів та прийомів обробки інформації: аналізу, синтезу, аналогії, індукції, дедукції, екстраполяції, моделювання та абстрагування. Їх використання в ході теоретичного аналізу положень науки та практики дали змогу встановити основні вимоги до суб'єкта міжнародного права і провести аналіз міжнародної правосуб'єктності Всесвітньої Митної Організації. Водночас використання формально-юридичного методу (р. 2) дало змогу зосередити увагу на правовій природі Всесвітньої Митної Організації. Застосування порівняльного методу (п. 2.1) дало можливість розкрити юридичну природу цієї організації, а також порівняти установчий договір Всесвітньої Митної Організації із статутами інших міжнародних міжурядових

організацій. За допомогою системного методу (п. 3.1) було визначено місце Всесвітньої Митної Організації у системі міжнародних відносин крізь призму її співпраці з іншими міжнародними організаціями. Крім цього, при написанні підрозділу 2.1 та підрозділу 2.3 використовувався метод нормативно-догматичного аналізу, що дало змогу тлумачити юридичні тексти міжнародних договорів, резолюцій та установчих документів Всесвітньої Митної Організації.

Теоретичною основою роботи стали положення й висновки, які містяться в наукових працях українських і зарубіжних учених. Так, питання права міжнародних організацій загалом, і правового регулювання діяльності Всесвітньої Митної Організації зокрема, у своїх працях досліджували такі науковці як І. Г. Бережнюк, К. Г. Борисов, Н. Є. Буваєва, К. Вірз (C. Weerth), Г.-М. Вольфган (H.-M. Wolfgang), А. В. Гребенников, К. Деллімор (C. Dallimore), О. Н. Журека, К. Іглтон (C. Eagleton), А. Я. Капустин, С. В. Ківалов, Б. А. Кормич, Т. І. Левицький, Т. Мацудайра (T. Matsudaira), В. В. Мицик, В. Моравецкий, Т. Н. Нешатаєва, С. М. Перепьолкін, М. Поточний, В. М. Репецкий, Д. Роветта (D. Rovetta), К. К. Сандровський, С. С. Хосейн (S. S. Hossain), А. П. Шуміленко, О. О. Шibaєва та ін.

Нормативною основою дисертації є міжнародно-правові акти, рішення і внутрішні документи Всесвітньої Митної Організації та міжнародних міжурядових організацій, зокрема Світової Організації Торгівлі, Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, Ради Європи та інших, чинне законодавство України та інших держав. У процесі дослідження опрацьовано значну кількість міжнародних договорів, що визначають правовий статус Всесвітньої Митної Організації, статус її представництв та низку інших документів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що робота є першим у вітчизняній науці міжнародного права спеціальним комплексним дослідженням правового статусу Всесвітньої Митної Організації. Новизна конкретизується у таких основних положеннях:

уперше:

доведено доцільність розглядати міжнародні організації, які здійснюють діяльність у сфері міжнародно-правового регулювання митних відносин, та регіональні митні союзи як основні елементи інституційного механізму міжнародного митного співробітництва;

розроблено комплексний підхід до нормотворчої діяльності Всесвітньої Митної Організації, зокрема, доведено, що основними формами такої діяльності Всесвітньої Митної Організації є пряма та делегована правотворчість, які реалізуються шляхом: 1) прийняття рішень самою організацією, які є обов'язковими для всіх її органів; 2) розробки проектів конвенцій та інших актів.

встановлено, що Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 року – установчий акт Всесвітньої Митної Організації, на противагу статутам інших міжнародних організацій, передбачає не лише створення нового суб'єкта міжнародного права, а закріплює також й керівні принципи міжнародного митного співробітництва держав та інших учасників міжнародних митних відносин поза межами діяльності новоствореної організації.

представлено авторську періодизацію участі України в діяльності Всесвітньої Митної Організації та співробітництва з нею, зокрема виділено 5 етапів такого співробітництва: 1) співробітництво України із Всесвітньою Митною Організацією як республіки у складі СРСР; 2) з 1992 по 1997 роки Україна стає повноправним членом Всесвітньої Митної Організації і приєднується до основних конвенцій; 3) в 1997–1998 роках Україна обирається до керівних органів Всесвітньої Митної Організації; 4) з 2000 року починається участь експертів Всесвітньої Митної Організації у розробці концепцій реформування митних органів України; 5) з 2009 року активізується співробітництво України з Всесвітньою Митною Організацією в академічній сфері;

удосконалено:

положення щодо основних засад створення Всесвітньої Митної Організації унаслідок об'єктивних інтеграційних процесів у Європі у 50–60-х

пр. XX ст., зокрема, у контексті невід'ємності митної складової економічної інтеграції;

періодизацію розвитку Всесвітньої Митної Організації, яка включає наступні два етапи: перший, від 15 грудня 1950 року, дати фактичного створення Всесвітньої Митної Організації, до жовтня 1994 року; другий, від жовтня 1994 року, часу офіційного закріплення за Радою Митного Співробітництва статусу універсальної міжнародної організації та запровадження її другої назви «Всесвітня Митна Організація», донині;

підхід, відповідно до якого пріоритетною сферою діяльності Всесвітньої Митної Організації є гармонізація національних правових систем держав-членів, зосереджена на таких питаннях уніфікації та гармонізації законодавства: 1) митні процедури; 2) класифікації та кодування товарів; 3) вироблення єдиних правил визначення походження та митної вартості товарів;

положення щодо участі у діяльності Всесвітньої Митної Організації інших міжнародних міжурядових організацій та регіональних митних союзів, зокрема, пропонується доповнити ст. 2 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 року положеннями, які передбачають можливість отримання статусу члена Всесвітньої Митної Організації, поряд із державами та окремими митними територіями, також й міжнародним міжурядовим організаціям та регіональним митним союзам.

набули подальшого розвитку:

положення щодо особливостей правосуб'єктності Всесвітньої Митної Організації, зокрема особливості привілеїв та імунітетів і договірної правоздатності;

оцінки діяльності Всесвітньої Митної Організації як передумови створення та функціонування Світової Організації Торгівлі на підставі уніфікації технічних аспектів митного співробітництва;

висновки щодо юридичних підстав діяльності Всесвітньої Митної Організації: як загальних, так і спеціальних міжнародно-правових документів, та їх класифікації;

за результатами дослідження функцій Всесвітньої Митної Організації, пропонується розділити їх на чотири групи: функції пов'язані із вивчення основних питань щодо налагодження міжнародного митного співробітництва; правотворчі функції; інформаційні функції; функції щодо налагодження міжнародного митного співробітництва.

Наукове і практичне значення одержаних результатів визначається тим, що висновки та рекомендації дослідження можуть бути використані у: науково-дослідній діяльності – для поглиблення наукових знань та створення необхідної теоретичної бази щодо регулювання міжнародних митних правовідносин, а також для розвитку вітчизняних досліджень цієї проблеми; освітній діяльності – при викладанні дисциплін «Міжнародне митне право», «Право міжнародних організацій», «Міжнародне економічне право» тощо; нормотворчій діяльності – для вдосконалення чинного законодавства України у сфері здійснення митної політики, у правозастосовній діяльності – для розв'язання Україною існуючих проблем євроінтеграційного характеру та активізації міжнародної співпраці; у практичній діяльності юристів-міжнародників та працівників митних органів України.

Апробація результатів дисертації. Висновки і положення дослідження обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародного права Львівського національного університету ім. Івана Франка та на засіданнях кафедри господарського права та процесу Львівської комерційної академії. Окремі положення дисертації були використані автором під час проведення практичних занять з курсів «Міжнародне митне право» у Львівському національному університеті ім. Івана Франка у 2011–2012 навчальному році, та «Міжнародне право» та «Міжнародне економічне право» у Львівській комерційній академії у 2010–2014 навчальних роках. Результати дослідження оприлюднені на таких міжнародних науково-практичних конференціях: «Перспективи та пріоритети розвитку юридичної науки» (м. Запоріжжя, 14–15 жовтня 2010 р.), «Актуальні проблеми юридичної науки» (м. Хмельницький, 12–13 листопада 2010 р.), «Наукові читання, присвячені пам'яті В.М. Корецького» (м. Київ, 2013 р.), «Актуальні проблеми міжнародних

відносин: політичні, економічні та правові аспекти» (м. Львів, 25 жовтня 2013 р.), «Вплив сучасної юридичної науки на політичні й соціально-економічні процеси в Україні» (м. Одеса, 24 жовтня 2014 р.), «Право, держава та громадянське суспільство в умовах системних реформ на шляху до євроінтеграції» (м. Дніпропетровськ, 21–22 листопада 2014 р.), «Междисциплинарность как тенденция современной науки» (м. Харків, 14 лютого 2015 р.) та на 7 інших.

Публікації. Основні теоретичні положення дослідження викладено у двадцяти публікаціях, зокрема, у п'яти наукових статтях, які було опубліковано у фахових виданнях України, одне з яких у фаховому виданні Республіки Молдова, та п'ятнадцяти інших публікаціях.

РОЗДІЛ 1.

ВСЕСВІТНЯ МИТНА ОРГАНІЗАЦІЯ У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ МИТНИХ ПРАВОВІДНОСИН

1.1. Інституційний механізм міжнародного митного співробітництва

Співробітництво держав в економічній сфері завжди було однією із пріоритетних сфер міжнародних відносин. Зокрема це стосується і міжнародного співробітництва держав у митній сфері. Оскільки митні питання практично неминуче виникають у міждержавних відносинах, це стало об'єктивною передумовою того, що співробітництво у цьому напрямі виникло одним із перших.

Якщо говорити про історичну ретроспективу розвитку міжнародного митного співробітництва, то необхідно наголосити, що думки вчених з приводу часу виникнення, етапів становлення та інших питань розходяться.

П.О. Селезень зазначає, що практика укладення міжнародних договорів з митних питань зародилася ще у Стародавній Греції. Предметом їх правового регулювання переважно були взаємні митні привілеї, які встановлювалися сторонами. Він наводить приклад договору між Афінами та Боспорським царством, яке існувало на території сучасного Криму та Кубанського регіону Росії. Відповідно до положень цього договору афінські купці отримували перевагу при закупівлі хліба та право безмитного вивезення товарів, а боспорські торгівці, своєю чергою, звільнення від мита і деякі інші переваги [108, с.19].

В епоху Середньовіччя (V-XV ст.) факти врегулювання митних питань у міжнародно-правових актах мали місце і в міжнародній договірній практиці Київської Русі. Наприклад, у мирному договорі між Київським князівством і Візантією 907 року було встановлено преференції для руських купців у

Константинополі, зокрема: «хай торгують, як ото їм треба, не платячи мита ні від чого» [52, с.19].

Крім міжнародних договорів, у Середньовіччі важливим джерелом міжнародно-правового регулювання митних відносин були й односторонні акти держав, а точніше – правителів. У них визначалися умови митних відносин, а також митні привілеї для торгівлі іноземних купців у межах окремих територій.

Класичним прикладом такого акта є так званий «Рафальштетенський митний статут», виданий королем Східнофранкського королівства Людовіком IV Дитиною в 906 році. Його метою було встановлення митного регулювання міжнародної торгівлі на території королівства, зокрема і тієї, яку вели слов'янські купці [79, с.80]. З-поміж іншого, у ньому було встановлено: «що стосується слов'ян, які приходять з Ругоз (Русі – *Я.М.*) або Богемів (Чехії – *Я.М.*) заради торгівлі, то вони можуть торгувати скрізь на дунайських берегах, а також в Ретелі і Ридмарху, але зобов'язані заплатити мито» і визначався розмір мита для окремих видів товарів [79, с.82].

У період Нового часу (XVI–XVIII ст.) в Європі проходили процеси централізації державного управління, посилення королівської влади та ліквідації феодальних привілеїв на окремих територіях, зокрема й економічного характеру. Проте цей процес був довгим і часом тривав століття через роздробленість деяких європейських держав, зокрема Німеччини та Італії, на території яких існували десять фактично незалежних монархій і вільних міст. Не завжди вдавалося швидко ліквідувати митні бар'єри і на території окремих унітарних держав, зокрема Австрії та Франції.

Через таку роздробленість міжнародне митне співробітництво відходить на другий план, поступаючись місцем важливішим завданням у цій сфері, які поставали перед європейськими державами, зокрема проведення внутрішніх реформ у митній сфері. Як відзначав Л.М. Марков, «митна централізація в європейських державах триватиме ще багато століть: між Англією і Шотландією митниці будуть ліквідовані у 1707 році, а застави між Англією та Ірландією – у 1823 році. У Франції митна єдність настане у 1790 році, а Австрія сформує свою митну політику у 1775–1851 роках. В Італії митні бар'єри буде

ліквідовано у 1859 році, а митне об'єднання Німеччини триватиме з 1842 по 1888 роки» [56, с.16].

Крім цього, необхідно зазначити, що при врегулюванні питань митних правовідносин на міжнародному рівні на той час існувала потреба у вирішенні окремих аспектів, пов'язаних із внутрішньодержавними митними бар'єрами. Як слушно зазначав Д.Б. Левін, «у XVII столітті в торгові договори включаються митні питання, до того ж передбачається регулювання не лише загальнодержавних прикордонних мит, а й внутрішніх мит окремих провінцій та міст» [47, с.45].

У цей період митна політика використовувалася як один із інструментів зовнішньополітичної діяльності. Радянський вчений В.І. Лісовський, розглядаючи питання міжнародно-правового регулювання митних відносин у XVI–XVII ст., вказував, що у цей час «запекла боротьба буржуазних держав у зовнішній торгівлі (зокрема, в галузі митної політики, митного обкладення) спричиняла укладання угод з митних питань і в окремих випадках укладання митних союзів. Як приклад, договір 1609 року між Нідерландами й Іспанією передбачав, що їх піддані, торгуючи в цих країнах, не сплачуватимуть більших мит, ніж місцеві мешканці або інші іноземці, які підлягають найменшому обкладенню» [49, с.29-33].

Проте, навіть за такої складної ситуації, на міжнародній арені були зроблені спроби нормалізувати та уніфікувати митні процедури. Наприклад, за результатами Тридцятилітньої війни 1618–1648 років у Священній Римській Імперії сторонами протистояння була уведена велика кількість додаткових митних бар'єрів для боротьби з противником і для отримання ресурсів для ведення бойових дій. Після закінчення війни ці питання були обговорені при укладенні мирних договорів.

Окрім урегулювання деяких митних питань у таких основоположних багатосторонніх договорах як Оснабрюкський мирний договір, у цей час укладаються також і спеціальні двосторонні міжнародні договори, предметом яких були митні правовідносини. Одним із перших таких договорів, на думку радянського вченого Д.Б. Левіна, стала Месенська угода 1703 року про взаємні

преференції в торгівлі між Англією та Португалією, в якій були врегульовані питання митних тарифів [47, с.45].

Митні питання порушувалися й у міжнародній договірній практиці козацької держави, котра у той час існувала на території України. Як відзначав відомий вітчизняний юрист-міжнародник К.К. Сандровський, згідно з договором 1649 року, укладеним між гетьманом Богданом Хмельницьким та турецьким султаном Мехмедом IV Мисливцем, Туреччина зобов'язалася надавати українським купцям право вільного судноплавства у Чорному морі й привілей безмитної торгівлі в турецьких володіннях [104, с.13-14].

Після завершення наполеонівських воєн міжнародне співробітництво в Європі, зокрема в митній сфері, отримує новий стимул. Створюється низка митних союзів, зокрема митні союзи Сербії і Болгарії (однак договір щодо його створення так і не був ратифікований), Австрії і Ліхтенштейну, Франції і Монако тощо [109, с.404].

Активізація міжнародного митного співробітництва спостерігається наприкінці XIX ст. На думку С.М. Переп'юлкові, «історичний період з 1891 року до 30-х років XX ст. можна відзначити як час прогресивного розвитку міждержавного митного співробітництва, протягом якого поступово формувалися засади багатостороннього співробітництва на постійно діючій колективній основі» [87, с.26].

Крім того, за наслідками проведення Віденського конгресу було створено так званий «Німецький союз»: державне об'єднання німецьких монархій та вільних міст, які, хоч і були формально незалежними державами із власними економічними системами, все ж таки очолювались австрійським імператором. Власне у рамках цього об'єднання і постало питання про врегулювання митних правовідносин. Результатом цих процесів стало створення з 1 січня 1834 року Німецького митного союзу (нім. Zollverein), який включив в себе більшість держав, що входили до митного союзу [109, с.404-405]. На думку російського вченого С.С. Жамкоч'яна, це перше міждержавне об'єднання, що відповідало вимогам, які пред'являються до митного союзу [30, с.4].

Цей союз став важливим кроком до розвитку міжнародно-правового регулювання митних відносин. Він виявився прообразом для створення таких союзів надалі. Крім того, як відзначає П.О. Селезень, «якісною відмінністю від тогочасних адміністративних комісій було і те, що митний союз з боку інших країн розглядався як єдине ціле, коли він вступав у договірні відносини з іноземними державами» [108, с.33]. Характеризуючи вказані об'єднання, науковець зазначив, що «на рівень союзного відання повністю передавалися нормотворчі повноваження у сфері встановлення, стягнення і нагляду за стягненням мита» [108, с.33]. Такий зовнішньополітичний статус став прогресивним кроком у міжнародній співпраці з митних питань.

Важливою і необхідною віхою у розвитку міжнародного співробітництва у митній сфері стало створення наприкінці XIX ст. Міжнародного Союзу з публікації митних тарифів (англ. International union for the publication of customs tariffs), який розпочав свою діяльність з 1 квітня 1891 року. Його було створено на підставі Міжнародної конвенції про створення Міжнародного союзу з публікації митних тарифів від 5 липня 1890 року. Головним завданням Союзу стало інформування ділових кіл щодо митної політики окремих країн, а також надання можливості торгівцям різних країн здійснювати їх діяльність з урахуванням тих митних перепон, які вони можуть зустріти в тих чи інших країнах [108, с.33].

У науці міжнародного права високо оцінюють значення факту створення Міжнародного союзу з публікації митних тарифів для розвитку міжнародного співробітництва у митній сфері. Зокрема, С.М. Перепьолкін наголошує, що зі створенням цієї Організації «...було закладено підґрунтя для формування у майбутньому єдиної системи міжнародно-правових норм у галузі митного регулювання, тобто норм міжнародного митного права» [86, с.29]. Зі свого боку, Р.М. Ільяхіна вважає, що створення перших міждержавних організацій, зокрема й Міжнародного союзу з публікації митних тарифів, було одним із перших кроків у процесі розвитку багатостороннього співробітництва [35, с.64].

У той самий час аналогічні процеси створення інституційних механізмів міжнародної співпраці у митній сфері відбувалися і на американському

континенті. Так, у рамках I Міжнародної конференції американських держав, яка проходила у 1889–1890 роках у м. Вашингтон (США), було прийнято рішення про створення Торгового Бюро американських держав (англ. Commercial Bureau of the American Republics), на яке було покладено функції, подібні до тих, які виконував Міжнародний Союз з публікації митних тарифів [109, с.32].

Отже, на вказаному історичному етапі еволюції міжнародної співпраці інституційний механізм регулювання відносин поступово посідає першочергове значення, витісняючи, посуваючи на другий план іншу форму співробітництва держав. Уперше було створено інституційну основу для співпраці суб'єктів міжнародних правовідносин з митних питань. Однак виникнення перших міжнародних організацій не розв'язало усіх проблем, які постали перед міжнародною спільнотою у сфері, пов'язаній з митними відносинами, оскільки такі інституції обмежувалися виключно технічними та інформаційними цілями і охоплювали незначну частину держав. Переважно це були держави одного регіону, які здійснювали співпрацю між собою у контексті транскордонного співробітництва.

Серед об'єктивних причин недостатнього впливу на вирішення тогочасних питань міжнародного митного співробітництва Міжнародного Союзу з публікації митних тарифів і Торгового Бюро американських держав необхідно виділити їх функціональну обмеженість та вузьку предметну діяльність. Як відзначає С.М. Переп'юлков, створення Міжнародного Союзу «сприяло розвитку на багатосторонній колективній основі такого напрямку міжнародного митного співробітництва, як інформаційне співробітництво з митних питань» [87, с.26]. Водночас кількість різноманітних аспектів у цій сфері, які підлягають міжнародно-правовому врегулюванню, є значно ширшою. Зокрема, сюди можна віднести спрощення митних процедур, зниження митних бар'єрів, запровадження спільної митної політики, яку б використовували усі держави, тощо. Однак аж до створення у 1950 році Всесвітньої Митної Організації, про що мова йтиме далі, Міжнародний союз з публікації митних

тарифів і Торгове Бюро американських держав залишалися основними організаціями, які сприяли окремим аспектам міжнародної митної співпраці.

Після Першої Світової Війни було створено першу універсальну міжнародну організацію – Лігу Націй, яка займалася широким колом питань, зокрема питаннями, що виникали з приводу митних правовідносин. У рамках цієї організації 3 листопада 1923 року було прийнято Міжнародну конвенцію про спрощення митних процедур та інших формальностей [67, с.63].

Ця конвенція стала першим багатостороннім міжнародно-правовим актом, присвяченим безпосередньо проблемам, які виникали при врегулюванні митних правовідносин. Зокрема, її положення забороняли державам-учасникам маскувати митний тариф або ліцензування митними формальностями, а також передбачалася можливість заснування між сусідніми державами спільної інспекції для проведення огляду і пропуску товарів з метою спрощення і пришвидшення митних процедур [174].

Важливим кроком у процесі становлення міжнародного співробітництва у митній сфері стало створення європейськими державами у 1948 році Дослідної Групи, що складалася з двох спеціальних комітетів: Економічного та Митного. Згодом на основі митного комітету було створено Організацію Економічного Співробітництва та Розвитку [174].

Основними завданнями Митного Комітету стали дослідження митних процедур у державах-учасниках для стандартизації цих процедур, розробка єдиної товарної номенклатури, а також прийняття єдиних правил оцінки товарів для митних цілей [104, с.169]. Заснування цього органу і вивчення таких питань мало метою створення у майбутньому митного союзу європейських держав. При цьому розглядалася можливість створення як єдиного союзу, так і кількох різних.

Як зазначає С.М. Перепьолкін, «...європейські держави розпочали працювати над виробленням загальних понять, єдиних стандартів, уживаних у сфері митного співробітництва. Власне сама система міждержавного митного співробітництва спонукала її учасників до розробки уніфікованих засад

спілкування, що ґрунтуються на одноманітному тлумаченні єдиних міжнародно-правових норм» [87, с.27].

Проте ця діяльність, спрямована на започаткування та розвиток співпраці у митній сфері в межах всього лиш одного регіону – Європи, заклала основи сучасного міжнародного митного співробітництва і на універсальному рівні. За підсумками діяльності Митного Комітету було розроблено та прийнято три міжнародні документи:

- Конвенцію про створення Ради Митного Співробітництва;
- Конвенцію про номенклатуру для класифікації товарів за митними тарифами;
- Конвенцію про оцінку товарів у митних цілях.

Саме Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва, а точніше – набуття нею чинності 4 листопада 1952 року ознаменувала собою новий етап розвитку міжнародного митного співробітництва, оскільки вона заклала інституційну основу для міжнародної співпраці з митних питань. На підставі її положень було створено Раду Митного Співробітництва (англ. Customs Cooperation Council) – спеціалізовану міжнародну організацію з приводу міжнародного митного співробітництва. Урочисте відкриття Ради Митного Співробітництва відбулося 26 січня 1952 року в столиці Бельгії – Брюсселі [29].

Крім Ради Митного Співробітництва, у той час були зроблені спроби врегулювати митні правовідносини і в рамках інших міжнародних організацій, які функціонували на трансконтинентальному рівні. Однією із таких організацій стала *Рада Економічної Взаємодопомоги* (рос. Совет Экономической Взаимопомощи) – міжнародна економічна організація соціалістичних держав, до складу якої увійшли СРСР та низка європейських (Польща, Угорщина та ін.), азійських (Моногорія, В'єтнам) та латиноамериканських (Куба) держав. Крім того, асоційованим членом організації була Югославія, а спостерігачами були, зокрема, такі держави як Мексика, Фінляндія, Ангола, Ірак та ін. Створена у 1949 році, вона функціонувала аж до розпаду СРСР у 1991 році.

Як зазначає С.М.Перепьолкін, у 1956 році держави-члени Ради Економічної Взаємодопомоги підписали спільний протокол щодо систематичного скликання конференцій керівників митних управлінь соціалістичних держав. Метою підписання цього протоколу було вирішення митних питань, що виникали під час транскордонного переміщення в рамках Ради Економічної Взаємодопомоги [87, с.45]. Крім того, цей механізм доповнювався періодичними засіданнями груп митних експертів [126, с.13].

У рамках цих конференцій ухвалювалися так звані Рекомендації, які згодом ставали обов'язковими для всіх держав-членів Ради Економічної Взаємодопомоги. Такими, зокрема, стали рекомендації: щодо митного контролю за предметами дипломатичних представництв і членів їх персоналу 1966 року; щодо форм митного контролю у пасажирському транзитному сполученні 1968 року та інші [50, с.107].

Варто погодитися з думкою С.М.Перепьолкіна про те, що ключовою угодою, яка заклала основи міжнародного співробітництва держав-членів Ради Економічної Взаємодопомоги у митній сфері, стала Берлінська угода про співробітництво і взаємодопомогу з митних питань від 5 липня 1962 року, в якій було визначено основоположні принципи, цілі та напрями митного співробітництва в рамках Ради Економічної Взаємодопомоги, та закладено основні засади розвитку такого співробітництва. Берлінська угода також сприяла активізації діяльності Конференції керівників митних установ соціалістичних держав [87, с.46].

У вітчизняній доктрині міжнародного права цій угоді та її значенню приділяють багато уваги, оскільки вона стала першоджерелом у вказаному напрямі. Зокрема, К.К. Сандровський був переконаний, що «...історично вона передувала аналогічним за характером і регіональним, і загальним багатостороннім міжнародним договорам такого роду: Конвенції про взаємодопомогу в митних справах Європейського Економічного Співтовариства від 7 вересня 1967 року і Міжнародній конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства від 9 червня 1977 року» [103, с.188].

Не применшуючи ролі та значення Берлінської угоди про співробітництво і взаємодопомогу з митних питань від 5 липня 1962 року, вважаємо, що така оцінка К.К. Сандровського є необ'єктивною. Безумовно, на той час вона була кроком уперед у міжнародному співробітництві в митній сфері. Однак стверджувати, що її положення згодом стали основою інших міжнародно-правових актів з аналогічною предметною сферою, немає достатніх підстав.

На нашу думку, у цьому випадку слід враховувати, що міжнародне митне співробітництво у цей час здійснювалося не тільки в рамках Ради Економічної Взаємодопомоги, а й в рамках Ради Митного Співробітництва, Європейського Економічного Співтовариства інших міжнародних організацій, тому держави-члени Ради Економічної Взаємодопомоги приймали участь у діяльності й інших міжнародних організаціях. Відповідно, можна стверджувати, що міжнародні стандарти, які були вироблені на той момент, *уперше* знайшли своє відображення у Берлінській угоді про співробітництво і взаємодопомогу з митних питань.

У науці міжнародного права існують різні підходи до розуміння того, що саме слід включати в поняття «міжнародне митне співробітництво» загалом та «інституційний механізм міжнародного митного співробітництва», зокрема. Так, С. Овчінніков під вказаним поняттям розуміє: «... співробітництво між державами та міжнародними організаціями у всіх сферах митних відносин і митної справи, тобто регулювання переміщення товарів через митний кордон» [184, с.892]. Найбільш чітко поняття міжнародного митного співробітництва сформулював у своїй праці С.М. Перепьолкін. Проаналізувавши велику кількість доктринальних підходів до визначення «міжнародне співробітництво», науковець узагальнює, що під «міжнародним митним співробітництвом» необхідно розуміти «...один із видів спільної діяльності держав (інколи й міжнародних міжурядових організацій), спрямованої на узгодження їх інтересів та на досягнення спільних цілей у вирішенні митних питань на основі загальновизнаних принципів і норм міжнародного права» [87, с.11].

Стосовно другого терміна можна констатувати, що нині відсутнє чітке наукове його визначення. Інституційний механізм міжнародного митного співробітництва в митній сфері Н.Є. Буваєва розглядає як певну «сукупність форм міжнародного міждержавного співробітництва, шляхом участі в яких держави реалізують своє право на участь в правовому регулюванні міжнародних відносин у митній сфері» [8, с.121-122]. На наш погляд, таке визначення не в повній мірі розкриває ті особливості, зміст та специфіку, якими наділене поняття «інституційний механізм міжнародного митного співробітництва».

Інституційний механізм міжнародного митно співробітництва охоплює численні міжнародні організації. Одні з них, маючи у своєму розпорядженні спеціальну правосуб'єктність і володіючи значними ресурсами, здійснюють регулювання міжнародних митних відносин. Інші являють собою форум для міжурядового обговорення, вироблення рекомендацій щодо політики в митній сфері. Треті забезпечують збір інформації та розповсюдження статистичних та науково-дослідних видань з актуальних проблем, що існують у митній сфері та міжнародній торгівлі загалом. Деякі з міжнародних організацій виконують усі перелічені функції.

Утім, усі міжнародні митні організації об'єднані єдиною спільною метою, якою є розвиток співробітництва і забезпечення цілісності всесвітнього господарства загалом та усунення усіх можливих митних перепон на шляху здійснення міжнародної торгівлі [21, с.66].

Якщо говорити про окремі елементи інституційного механізму, то необхідно зауважити, що існуючі підходи до їх визначення нерідко є протилежними. Зокрема, одні вчені до елементів інституційного механізму держав у митній сфері відносять лише міжнародні організації, безпосереднім предметом діяльності яких є врегулювання митних правовідносин. Інші – включають до нього також митні союзи держав, що функціонують на локальній чи регіональній основі, інтеграційні об'єднання, а також міжнародні організації, які у своїй діяльності порушують окремі питання міжнародного митного співробітництва.

На нашу думку, слід погодитися з твердженням В.І. Лісовського, який, досліджуючи організації у сфері митних стягнень, включав до їх переліку як спеціалізовані міжнародні організації, так і митні союзи [50, с.104]. Наше наукове бачення сумірне з позицією цього провідного дослідника проблем міжнародного економічного та торговельного прав, і саме в такому ракурсі будемо проводити дослідження.

Розглянувши історичну ретроспективу міжнародно-правового регулювання митних правовідносин, вважаємо за доцільне дослідити ті елементи інституційного механізму міжнародного співробітництва в митній сфері, які є актуальними й діючими нині.

Варте окремої уваги питання, як саме слід розглядати інституційний механізм міжнародного митного співробітництва: як системне явище чи винятково як сукупність окремих елементів, пов'язаних між собою лише спільною сферою дії? Як відомо, поняття «система» – це об'єктивна єдність закономірно пов'язаних між собою предметів, явищ, знань про природу, суспільство тощо або ціле, складене з частин, упорядкованих за певними законами чи принципами [110, с.144]. Натомість «сукупність» застосовується для позначення об'єкта, що складається з маси індивідуальних явищ (елементів) об'єктивної дійсності, поєднаних за однією або кількома ознаками, і кожен з цих об'єктів, як правило, являє собою якісну однорідність [118, с.166].

При розв'язанні цього питання, на нашу думку, необхідно, передовсім, враховувати особливості та природу міжнародних правовідносин у сфері митного співробітництва. По-перше, воно існує у різних за своєю юридичною природою формах: як міжнародних організацій (наприклад, Всесвітня Митна Організація), так і митних союзів (наприклад, Митний Союз ЄврАзЕс) чи митної співпраці у рамках регіональних інтеграційних об'єднань (наприклад, НАФТА). Таке різноманіття форм зумовлює те, що, крім предмета діяльності, важко знайти інший об'єднуючий їх чинник.

По-друге, хтосна чи можна і варто говорити про наявність системних взаємозв'язків між цими формами. Можна стверджувати, наприклад, існування системи міжнародного митного співробітництва в рамках Організації

Об'єднаних Націй, де центральним елементом слугує Всесвітня Митна Організація, а інші органи ООН (наприклад, ЮНКТАД, ЕКОСОР, ЮНЕСКО) можуть порушувати окремі питання чи надавати консультації з приводу митної політики щодо своєї діяльності. Проте інші приклади системних взаємозв'язків у сфері міжнародного митного співробітництва виявити складно.

Водночас доцільно, мабуть, вести мову про існування спільних принципів (засад) функціонування інституційного механізму міжнародного митного співробітництва. Вважаємо, що таким своєрідним «цементом», який дозволяє об'єднати всі ці форми в єдине ціле, виступають принципи міжнародних економічних відносин (зокрема, у митній сфері), сформульовані в Генеральній угоді з тарифів і торгівлі 1947 року.

Функціями Світової Організації Торгівлі є встановлення правил міжнародної системи торгівлі і вирішення спірних питань між країнами-членами, що підписалися під близько 30-ма угодами організації. У рамках Світової Організації Торгівлі здійснюється майже весь світовий торговельний оборот товарів та послуг [16, с.16].

Власне правила міжнародної системи торгівлі, вироблені в рамках Світової Організації Торгівлі, і виступають тим чинником, який пов'язує між собою всі елементи інституційного механізму міжнародного митного співробітництва. Незалежно від того, який характер діяльності властивий для кожного окремого такого елемента, всі вони застосовують спільні «правила гри», вироблені на універсальному рівні в рамках Світової Організації Торгівлі.

Якщо говорити про міжнародні організації як одну з форм міжнародного митного співробітництва, то можна стверджувати, що нині вони є найбільш ефективними. Як зазначає український дослідник міжнародного митного права С.М. Перепьолкін, «міжнародні організації виступають важливою формою міжнародного митного співробітництва» [86, с.27], і ця форма є більш прогресивною порівняно з двосторонніми відносинами у митній сфері, де більш чітко простежується національний інтерес.

Важко погодитися з науковцями, які наполягають на тому, що митні союзи – це угоди, які укладають дві або більше держав з метою ліквідацію

митних кордонів між ними та створення спільної митної території з єдиним митним тарифом, який застосовується щодо третіх країн, і повним скасуванням мита у взаємних відносинах [13, с.637-638]. Видається, що в цьому випадку автори ототожнюють джерела міжнародного права, на основі яких утворюється такий союз, із самим митним союзом, що неприпустимо.

На нашу думку, під міжнародною митною організацією слід розуміти таку міжнародну організацію, яка покликана координувати співробітництво держав в економічній сфері шляхом уніфікації правил, що стосуються переміщення товарів та послуг через митний кордон їх держав-членів [73, с.144-145].

Здебільшого у рамках міжнародних організацій у співпраці в митній сфері держави представлені своїми митними службами. Наприклад, відповідно до Порядку участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна, передбачено, що органами виконавчої влади, відповідальними за виконання зобов'язань, що випливають із членства України у Всесвітній Митній Організації, беруть участь у діяльності цієї організації, та відповідають за виконання зобов'язань, що випливають із членства України в ній, є Державна фіскальна служба України та Міністерство закордонних справ України [91].

Дослідники міжнародного митного співробітництва наголошують на важливості співпраці, яка здійснюється між митними службами окремих держав, у рамках міжнародних організацій. Як зазначає В.В. Суворов, «підвищення ефективності функціонування й організації митної справи може досягатися шляхом міжнародного співробітництва митних служб з метою обміну необхідною інформацією для виявлення порушень митних правил, а також запровадження єдиних стандартів здійснення митної справи, які передбачають уніфікацію митної справи та її спрощення» [117].

Проаналізувавши діяльність міжнародних організацій у сфері міжнародного митного співробітництва, за ступенем участі у цьому процесі виділимо два основні їх види:

- міжнародні організації, основним предметом яких є діяльність із регулювання міжнародних митних правовідносин (Всесвітня Митна Організація);

- міжнародні організації, які порушують окремі питання митних правовідносин у ході своєї діяльності (Світова Організація Торгівлі, ЮНКТАД та ін.).

Як уже зазначалося, першою міжнародною організацією, метою якої було інформаційне сприяння міжнародній митній співпраці, став *Міжнародний союз з публікації митних тарифів*, який розпочав свою діяльність з 1 квітня 1891 року. Згодом його було перейменовано на Міжнародне Бюро з митних тарифів (англ. The International Customs Tariffs Bureau) і під такою назвою ця організація функціонує й нині.

Досліджуючи історію розвитку міжнародного митного права С. М. Перепьолкін дійшов висновку, що початок діяльності Міжнародного союзу з публікації митних тарифів можна вважати «...точкою відліку, коли міжнародне митне право розпочинає перехід від регулювання локальних міжнародних митних відносин у бік напрацювання норм універсального характеру...[85, с.29]».

Головними напрямками діяльності Міжнародного союзу з публікації митних тарифів стали систематизація, видання та розповсюдження даних про митні тарифи й митне законодавство різних держав світу у спеціалізованому часописі – «Міжнародному митному бюлетені» [87, с.21]. Відповідне формулювання мети було зумовлене постійним загостренням міжнародних відносин в галузі митного регулювання між державами з різних континентів, які час від часу призводили до виникнення митних війн [85, с.29].

Станом на 1 червня 2015 року державами-членами Союзу є 50 держав [179] (Україна не входить до цього Бюро). Як уявляється, зараз, коли Україна інтегрується до європейських структур, таке ігнорування цієї міжнародної організації є недалекоглядним для зовнішньополітичного курсу нашої держави. А тому цю прогалину необхідно якомога швидше усунути.

Для забезпечення функціонування Міжнародний Союз з публікації митних тарифів, його держави-члени зобов'язані без затримок надавати відомості про:

- 1) національні митні закони і митний тариф;
- 2) постанови, що вносять зміни до національних митних законів і митних тарифів;
- 3) циркуляри та інструкції щодо застосування тарифу або класифікації товарів, які надсилаються митним установам, і можуть бути оприлюднені;
- 4) тексти укладених торгових договорів, міжнародних конвенцій і внутрішніх законів, які прямо стосуються чинних митних тарифів [179].

Іншою міжнародною митною організацією, яка діє на універсальному рівні, є **Всесвітня Митна Організація**, яка є предметом нашого дослідження, тому більш детально її місце в інституційному механізмі міжнародного митного співробітництва буде розглядатися у наступному підрозділі.

Серед міжнародних інституцій, які координують міжнародну співпрацю на регіональному рівні, необхідно назвати **Раду керівників митних служб держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав**. Її було створено із врахуванням досвіду функціонування аналогічного органу на рівні керівників митних служб у рамках Ради Економічної Взаємодопомоги.

Рада є постійно діючим органом галузевого співробітництва Співдружності Незалежних Держав і призначена для забезпечення координації взаємодії митних служб держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у галузі митної політики [100]. Основними напрямками діяльності Ради, згідно з п. 2.1. її Положення є:

- визначення пріоритетних напрямів у сфері митної справи держав-учасниць Співдружності;
- сприяння зближенню і гармонізації митного законодавства держав-учасниць Співдружності;
- координація практичної взаємодії митних та інших зацікавлених національних служб і відомств держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав з основних аспектів митної політики;

- сприяння реалізації прийнятих міждержавних і міжурядових рішень в сфері митної справи держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав [100].

Нині до складу Ради входять 10 держав – колишніх радянських республік (за винятком Грузії, Туркменістану і прибалтійських республік), і Україна серед них. У 2008 році Рада на засіданні розглянула результати своєї роботи і прийняла рішення про подальші перспективні напрями свого функціонування. Зокрема, одним із пріоритетів було визнано розробку Єдиної інформаційної системи митних служб держав [81].

Серед міжнародних організацій, основним предметом діяльності яких не є регулювання митних правовідносин, але внесок яких у цей процес доволі значний, безумовно, слід назвати *Світову Організацію Торгівлі* (англ. World Trade Organization). Ідея створення цієї міжнародної організації – регулятора міжнародних торговельних правовідносин – виникла практично одразу ж після завершення Другої світової війни у 1945 році. Такою мала стати Міжнародна торговельна організація, робота над створенням якої велася в рамках ООН у 1945–1948 роках, результатом чого стала розробка двох міжнародно-правових актів: Статуту Міжнародної торговельної організації та Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (англ. General Agreement on Tariffs and Trade) [129, с.216].

Проте протиріччя між торговельною політикою різних держав, зокрема США (які домагалися повної лібералізації міжнародної торгівлі) і країнами Британської Співдружності (які прагнули зберегти систему преференцій, що існувала в рамках цього об'єднання), завадили ратифікації Статуту Міжнародної Торговельної Організації та, відповідно, її створенню. Тому ГАТТ, яку було підписано у 1947 році, стала єдиною нормативною базою інтеграції в сфері міжнародної торгівлі на тривалий час.

Упродовж наступних майже 50-и років основною формою співпраці держав-учасниць ГАТТ були так звані «раунди» – багатосторонні міжнародні переговори, на яких розглядалося питання про подальші процеси лібералізації міжнародної торгівлі. Усього пройшло вісім таких раундів, і в ході восьмого –

Уругвайського – і було ухвалено рішення про створення інституційної основи міжнародно-правового регулювання торговельних відносин [129, с.116-117].

Отже, Світову Організацію Торгівлі було створено в результаті Уругвайського раунду переговорів ГАТТ (1986–1994 роки). Вона розпочала свою діяльність 1 січня 1995 року, а вже станом на 26 квітня 2015 року до складу Світової Організації Торгівлі входило 161 член, з яких 157 – це держави, а 4 – митні території, на долю яких припадає близько 98% обсягів світової торгівлі, близько 95% світового ВВП та понад 90% населення світу.

Світова Організація Торгівлі є юридичною особою, і кожний з її членів надає їй таку правоздатність, яка є необхідною для виконання її функцій, і може діяти незалежно від волі кожної держави-члена цієї організації [57]. Проте така діяльність Світової Організації Торгівлі здійснюється винятково через створені нею органи (Міністерську конференцію, Генеральну раду і Секретаріат). Генеральним Директором Світової Організації Торгівлі є Роберту Азеверту, який виконуватиме свої повноваження до 2017 року.

Хоч регулювання відносин у митній сфері не є безпосередньою метою функціонування цієї міжнародної організації, все ж таки в її рамках була зроблена низка кроків, спрямованих на міжнародно-правове регулювання співробітництва держав у митній сфері. Так, у 1988 році була створена Глобальна система торгових преференцій з метою розвитку економічного співробітництва між країнами, що розвиваються, за посередництвом більш розвинутих країн з метою обміну пільгами [111]. У Глобальній системі торгових преференцій можуть брати участь виключно країни, що розвиваються, і створена вона для надання їм спеціальних конкурентних переваг для забезпечення їх розвитку.

Конференцію ООН з торгівлі і розвитку (англ. United Nations Conference on Trade and Development) було засновано у 1964 році. Вона є постійним органом Генеральної Асамблеї ООН, створеним з метою інтеграції країн, що розвиваються, в систему світової економіки, а також сприяння використанню можливостей у сфері торгівлі та розвитку, що виникли внаслідок глобалізації. Нині членами ЮНКТАД є 194 держави [180].

До інституційного механізму Конференції ООН з торгівлі і розвитку належать Конференція, що є найвищим органом, який визначає політичний курс Організації, Рада з торгівлі та розвитку та її допоміжні органи, що обслуговуються постійним Секретаріатом. Очолює ЮНКТАД Генеральний Секретар, яким з 1 вересня 2013 року є Мукіса Кітуї. Штаб-квартира Конференції ООН з торгівлі і розвитку знаходиться в Женеві (Швейцарія).

До компетенції Конференції ООН з торгівлі і розвитку належать питання торгівлі, фінансів, технологій, інвестицій та сталого розвитку, особливе місце серед них посідає питання регулювання митного співробітництва. За час свого існування Конференція ООН з торгівлі і розвитку розробила низку міжнародних багатосторонніх механізмів, найважливішими з яких є надання торговельних пільг і преференцій.

Іншою формою міжнародного митного співробітництва держав є митні союзи. Регіональна економічна інтеграція, зокрема і в митній сфері, є однією з основних тенденцій розвитку міжнародних правовідносин у митній сфері на сучасному етапі. Основне призначення митних союзів полягає у ліквідації митних бар'єрів між країнами та встановленні спільної митної політики між державами щодо третіх держав.

Аналізуючи термін «митний союз» у вузькому розумінні, Ф.Ф. Мартенс ще на початку минулого століття визначав його як об'єднання незалежних держав, які встановлюють за взаємною згодою спільний порядок у відносинах торгівлі і промисловості, і особливо у відносинах митного управління [58, с.139]. Дещо інакше тлумачив цей термін К.К. Сандровський, який вказував, що митний союз – це об'єднання політико-економічного характеру з метою координації зовнішньоекономічної діяльності держав, регламентації на єдиній або погодженій правовій основі обсягу, структури та умов експорту, імпорту товарів та інших предметів [103, с.136]. Узагальнюючи наведені визначення, необхідно відмітити, що митний союз – це, передовсім, об'єднання держав (а в окремих випадках – і інших утворень), тобто міжнародна організація.

Митний союз – це, найперше, економічне інтеграційне об'єднання, яке, виходячи з позиції В.В. Заварзіної, являє собою такий рівень економічної

інтеграції, на якому, як правило, виникає необхідність у створення більш розвинутої системи державних органів, які б координували проведення узгодженої зовнішньої політики [34, с.15].

Такі організації наділені міжнародною правосуб'єктністю і покликані координувати дії держав-членів у певній сфері суспільних відносин (зокрема, у митному співробітництві). Своєю чергою, міжнародні організації можуть мати найрізноманітніші найменування: організація, фонд, союз, банк [54, с.29].

На думку В.І. Лісовського, таку форму міжнародного митного співробітництва практично і юридично слід розділяти на:

- а) повні митні союзи (зі створеннями єдиної митної території);
- б) часткові митні союзи (без створення єдиної митної території) [50, с.104].

На нашу думку, таку диференціацію досить складно провести на практиці. Передовсім це пов'язано зі складністю міжнародних договорів, на підставі яких створюються митні союзи та регулюється їх діяльність. Часто трапляється, що навіть якщо в них прямо фіксується створення єдиної митної території, наявність великої кількості винятків та додаткових умов, не дозволяє їх класифікувати абсолютно чітко.

Водночас, безумовно, саме поняття «митний союз, обов'язково передбачає наявність (усіх або деяких) умов: спільна митна політика, узгодження митних тарифів чи введення єдиного митного тарифу, координація діяльності чи навіть злиття митних адміністрацій тощо. Проте варто ще раз наголосити, що за цим критерієм диференціювати митні союзи доволі складно.

Досліджуючи митні союзи, В.В. Заварзіна вказувала, що вони є «кроком на шляху до формування економічного союзу чи фазою його створення» [34, с.34]. Так, створений у 1994 році митний союз Бельгії, Голландії і Люксембургу вже у 1998 році перетворився в економічний союз – Бенілюкс, а МЕРКОСУР, заснований у 1986 році як зона вільної торгівлі, у 1995 році перетворюється у Митний Союз, який запровадив єдиний митний тариф, що охопив більше 80% номенклатури товарів, імпортованих з третіх країн [53, с.679-680]. На противагу цьому, Всесвітня Митна Організація не втратила свого початкового

призначення і упродовж більш як 60-и років переслідує цілі, закріплені в Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року.

Більшість митних союзів уже багато досліджувалися у вітчизняній літературі з міжнародного митного та міжнародного економічного права. Тому вважаємо за доцільне розглянути окремі, менш досліджені приклади митних союзів, цікаві як з теоретичної, так із практичної точки зору.

Одним із таких прикладів митного союзу безумовно є *Андське співтовариство* (ісп. Comunidad andina, англ. Andean Community) – регіональна організація економічної інтеграції в Південній Америці, в рамках якої функціонує митний союз. Його було створено 26 травня 1969 року на міждержавній конференції в м. Картахена (Колумбія). На цій конференції представниками 5-и держав континенту (Болівії, Еквадору, Колумбії, Перу та Чилі) було підписано так звану Картахенську угоду, метою укладення якої було проголошено: здійснення спільної роботи, спрямованої на покращення якості життя людей, шляхом інтеграції та соціально-економічного співробітництва [142].

З того часу склад учасників об'єднання залишався практично незмінним. 13 лютого 1973 року до Співтовариства приєдналася Венесуела. 30 жовтня 1976 року Чилі вийшло зі Співтовариства. Зараз членами Андського Співтовариства є 4 держави: Болівія, Еквадор, Колумбія і Перу. Крім того, асоційованими членами Андського співтовариства є інші південноамериканські країни: Бразилія, Чилі, Аргентина, Парагвай, Уругвай. Також передбачена можливість такої форми членства як спостерігач, котрими виступають Мексика і Панама [140].

Картахенська угода стала своєрідною «дорожньою картою» діяльності нового інтеграційного об'єднання. Вона передбачає: «створення спільного ринку за допомогою спільного програмування розвитку виробничих галузей і інфраструктури», узгодження економічної політики відносно іноземного капіталу, мобілізацію внутрішніх і зовнішніх фінансових ресурсів, надання спеціальних пільг менш розвиненим членам союзу – Болівії й Еквадору [141].

Основними напрямками діяльності Андського Співтовариства є:

- вироблення єдиної економічної політики;
- координація здійснюваних проєктів;
- гармонізація законодавства;
- здійснення контролю за застосуванням прийнятих у рамках Андської групи правових норм і за їх єдиною інтерпретацією [107, с.238].

Співпраця в митній сфері є однією із пріоритетних цілей цього об'єднання. Ключовим документом для започаткування співпраці саме з цього приводу стала прийнята у 1990 році так звана «Андська стратегія». У ній були сформульовані три основні цілі функціонування Андського Співтовариства:

- розвиток Андського економічного простору;
- поглиблення міжнародних зв'язків країн Андської групи;
- внесок у єдність Латинської Америки.

Особлива увага в ході реалізації цих цілей надавалася саме співпраці у сфері митних відносин. Так, уже в тексті самої Андської стратегії була передбачена необхідність створення упродовж наступних 10 років Митного союзу та Зони вільної торгівлі, а в перспективі 15-и років, до 2005 року планувалося перейти до створення спільного ринку [107, с.238].

І хоча певних успіхів і було досягнуто, проте ці плани Андського Співтовариства виявилися занадто складними для реалізації. Головною перешкодою для цього був різний рівень виконання дій, необхідних для реалізації цих планів у сфері митних правовідносин, зокрема в Болівії. Однак у 1992 році Колумбії, Венесуелі та Еквадору вдалось укласти угоду про Єдиний зовнішній митний тариф і створити Митний союз. Вказані інструменти почали успішно реалізовувати з 1994 року [107, с.238].

Водночас ефективність митної співпраці в рамках Андського Співтовариства продовжує залишатися низькою. Однією із головних причин є проблеми економічного розвитку цих країн, зокрема: недостатньо розвинута промисловість, що зумовлює основні акценти в експорті на сировину та сільськогосподарську продукцію, які є, як правило, однотипними для всіх держав Співтовариства, а в імпорті – на промислові і технологічні товари, які,

переважно, не виробляються в жодній з цих держав. Але зростання взаємної торгівлі між цими країнами має постійний характер.

На сучасному етапі одним із найвідоміших і найбільш динамічних митних союзів у плані їх розвитку, безумовно є ***Митний союз у рамках Євразійського економічного співтовариства*** (рос. Таможенный союз в рамках Евразийского экономического сообщества). До цього економічного інтеграційного об'єднання входять Російська Федерація, Білорусь та Казахстан. Певний інтерес це об'єднання викликало через дискусії, які велися щодо можливого вступу України до нього. Як уявляється, в сучасних умовах, які склалися внаслідок протистояння між Російською Федерацією та Україною, це питання вже не являє собою інтересу для нашої держави, оскільки зовнішньоекономічний вектор її вже змінився на користь європейської інтеграції.

Загалом варто погодитись з думкою О. Доманчук, яка вважає, що «історично, митна справа набула невід'ємного значення для існування кожної країни, оскільки є важливим механізмом забезпечення реалізації економічної безпеки в міжнародній сфері. Співпраця держав у сфері реалізації митної справи, створення для цього відповідної міжнародно-правової бази викликане необхідністю об'єднання зусиль держав у багатьох напрямках митної діяльності» [26, с.79].

Отже, співробітництво держав у митній сфері здійснюється у найрізноманітніших формах. Безперечно, що найбільш ефективною з них є власне співробітництво в рамках міжнародних організацій. Нині таких організацій є кілька десятків, хоча фактично діють менше десяти. Саме їх функціонування дає змогу говорити про наявність певного інституційного механізму співробітництва держав у митній сфері. Попри це слід відзначити, що такі організації не створюють певної системи, а діють як сукупність незалежних елементів. Саме тому у процесі правового регулювання між актами цих організацій нерідко виникають суперечності.

1.2. Становлення та розвиток Всесвітньої Митної Організації.

Безумовно, центральним елементом міжнародно-правового механізму співробітництва в митній сфері на сучасному етапі є Всесвітня Митна Організація (англ. World Customs Organization, фр. Organisation mondiale des douanes). Вона є головною інституційною платформою, у рамках якої здійснюється не тільки співпраця держав, а й окреслюються ключові напрями розвитку міжнародно-правового регулювання відносин у цій сфері.

Окремі питання у сфері митного регулювання (спрощення митних формальностей, співробітництво у боротьбі з контрабандою та ін..) вирішували на двох жеревських конференціях 1923 та 1928 років, та в 30-х роках XX ст. – Лігою Націй, у рамках якої було підписано угоду «Про спрощення митних процедур та інших формальностей» [84, с.123]. Після завершення Другої світової війни співробітництво у цьому напрямі розвивалося далі: положення щодо митних процедур було долучено до установчих документів Генеральної Угоди з Тарифів і Торгівлі [46, с.220].

Аналізуючи історію створення Всесвітньої Митної Організації, професор Б. А. Кормич зазначає, що «... розбудова цієї міжнародної міждержавної організації є елементом складних процесів лібералізації міжнародної торгівлі, з одного боку, та зародження європейської інтеграції – з іншого, що відбувалися у другій половині 40-х рр. XX століття [43, с.4]».

Робота над створенням організації, яка б стала центром для координації міжнародної митної співпраці держав, розпочалася 12 вересня 1947 року. Саме тоді уряди 13 європейських держав-учасниць Організації європейського економічного співробітництва виявили бажання створити Дослідницьку групу, яка б вивчала та надавала свої висновки щодо подальшого розвитку відносин у сфері міжнародної економіки.

У 1948 році Дослідницька група засновує два робочих комітети: Економічний Комітет та Митний Комітет. Деякі науковці вважають, що Економічний Комітет був попередником Організації економічного

співробітництва та розвитку, а Митний Комітет – попередником Ради Митного Співробітництва [144, р.267]. Однак таке твердження вважаємо хибним, оскільки вказані комітети лише досліджували питання необхідності та можливості створення певних організацій, тобто були створені не з метою врегулювання відносин, яку надалі було визначено для новостворених організацій.

Митний Комітет проводив порівняльне дослідження різних аспектів митної справи, зокрема митних процедур у державах-учасниках, для стандартизації цих процедур, розробки єдиної товарної номенклатури, а також для прийняття єдиних правил оцінки товарів для митних цілей [104, с.169]. Визначивши головним завданням комітету дослідити можливість формування одного чи декількох європейських митних союзів, європейські держави почали працювати над виробленням загальних понять, єдиних стандартів, вживаних у сфері митного співробітництва [87, с.21]. Власне, сама система міждержавного митного співробітництва спонукала її учасників до розробки уніфікованих засад спілкування, що ґрунтується на одноманітному тлумаченні єдиних міжнародно-правових норм [84, с. 124].

Незважаючи на те, що членами Дослідної групи були 16 європейських країн, Австралія, Канада, Індія, Нова Зеландія, Пакистан та Південноафриканський Союз також брали участь у якості спостерігачів Дослідної групи, зважаючи на їх особливо тісні зв'язки з Великою Британією.

Дослідна група схвалила Доповідь Митного комітету, яка містила рекомендації стосовно наступних положень: 1) розвиток спільної номенклатури; 2) визначення бази оподаткування (специфічна чи адвалерна ставка); 3) визначення митної вартості; 4) форма тарифу (одно- чи двоколонна); 5) рівень зобов'язань.

Щодо першого зазначеного положення із розвитку спільної номенклатури, було погоджено, що Женевська номенклатура Ліги Націй має використовуватись за основу. Щодо другого положення про визначення бази оподаткування більшість надала переваги адвалерній ставці. Австрія, Данія,

Греція, Норвегія, Португалія, Швейцарія та Туреччина надали переваги спільному тарифу із специфічними ставками [169, с. 290].

Проте, невдовзі стало зрозуміло, що створення митного союзу пов'язано із надзвичайними складнощами, поява яких, зважаючи на політичні наслідки економічної інтеграції, була б неминучою. Натомість було вирішено сконцентрувати увагу на наданні сприяння митному співробітництву [168, с.618]. У 1949 році Дослідна група вирішила, що незалежно від прогресу, який міг би бути отриманий за проектом митного союзу, вже отримані досягнення у сфері номенклатури та митної оцінки повинні бути перетворені на реальні переваги, а схожі досягнення повинні бути здобуті в інших сферах митної техніки [169, с. 291].

Результатом дослідницької діяльності Митного Комітету стало підписання 15 грудня 1950 року трьох основних конвенцій: Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва (*англ. Convention establishing a Customs Co-operation Council*), Конвенції про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах та Протоколу до неї (*англ. Convention on Nomenclature for the Classification of goods in Customs tariffs and Protocol of Amendment thereto*) та Конвенції про оцінку товарів у митних цілях (*англ. Convention on the Valuation of goods for Customs purposes*).

Саме 4 листопада 1952 року (дата набрання чинності Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва) необхідно вважати датою юридичного створення Всесвітньої Митної Організації. Однак фактичним моментом заснування Всесвітньої Митної Організації вважають 26 грудня 1953 року – дату проведення першого засідання Ради Митного Співробітництва.

Дещо іншої позиції дотримується правовий експерт з європейського митного права К. Вірз, вказуючи, що історія Всесвітньої Митної Організації розпочалася в 1947 році [144, р.267]. З цією думкою важко погодитись, оскільки Всесвітня митна Організація *de facto* утворилась в 1953 році, а *de jure* – в 1952 році. Тому усю виконану роботу зі створення Організації до 15 грудня 1950 року необхідно вважати підготовчим етапом. Таку ж позицію займає й

С.В. Ківалов, який вказує, що з 1947 року веде свій відлік історія сучасного міжнародного митного співробітництва [46, с.4].

Засновниками Ради Митного Співробітництва стали держави, які представляли винятково європейський континент. Проте Організація не стала європейською регіональною організацією і згодом, через короткий проміжок часу, географічне представництво членів розширилося: у 1955 році до Ради приєднався Пакистан, а в 1956 році – Єгипет [176].

Окрім назви «Рада Митного Співробітництва», у радянській науці міжнародного права використовувалися й інші варіанти цього терміна. Наприклад, В.І. Лісовський для позначення Ради застосовував термін «Союз митного співробітництва» (рос. Союз таможенного сотрудничества) [50, с.105], а угорський професор З. Фейес – Брюсельська Рада митного співробітництва (нім. Brüsseler Zollrat) [166].

Передумовами створення Ради Митного Співробітництва стали, передовсім, потреби часу: подолання глибокої руїни та економічної кризи, викликаних наслідками Другої світової війни, потребувало створення нових форм міжнародної співпраці в економічній сфері, зокрема, й у митних правовідносинах. Як зазначає С. М. Перепьолкін, «спільна діяльність держав щодо вирішення пов'язаних із інтеграцією митних питань набула настільки складного та інтенсивного характеру, що виникла потреба постійно надавати допомогу державам у координації їх дій або в організації їх спільної діяльності... Це підштовхнуло європейські держави до переходу від спорадичного міжнародного митного співробітництва, що відбувалося переважно на двосторонній основі, не спричиняючи якихось відчутних довгочасних наслідків, до співпраці на колективній багатосторонній основі. Було вирішено започаткувати міжнародне митне співробітництво на постійно діючій багатосторонній основі в рамках міжнародної міжурядової митної організації...» [87, с.43].

Аналізуючи передумови створення Всесвітньої Митної Організації, дещо інші думки висловлює І.Г. Бережнюк. Так, на противагу принципу «спільного інтересу держав», на якому наголошує С.М. Перепьолкін, науковець акцентує

на необхідності створення міжнародної митної організації для усунення непорозумінь та протиріч між національними митними системами, оскільки «...митна система кожної країни формувалась окремо, під впливом різних економічних, історичних та національних чинників, характерних для даної країни. Внаслідок цього між державами виникають непорозуміння з питань митної справи. Тому виникла об'єктивна необхідність розробки світових митних стандартів, спрощення і гармонізації митних процедур, які б забезпечували безпеку і зручність мережі міжнародної торгівлі та сприяли побудові міцної митної системи» [5, с.346].

Нічого дивного, що ініціатива зі створення Ради мала місце саме в Європі, в якій традиції міждержавної інтеграції були чи не найдавнішими. Одним із таких інтеграційних проєктів, який, однак, не був реалізований у планованому форматі, і був проєкт Європейського митного союзу. Але усе напрацьоване стало основою Ради Митного Співробітництва. Як зауважує Б.А. Кормич, «...фактично заснування Ради Митного Співробітництва було результатом невдалого проєкту зі створення європейського митного союзу наприкінці 40-х роках ХХ ст.» [42, с.13]. На європейських коренях Всесвітньої Митної Організації наголошує і С.М. Перепьолкін, який вважає, що: «...її (Ради Митного Співробітництва – *Я.М.*) поява стала результатом прогресивного розвитку міжнародного митного співробітництва між європейськими державами» [87, с.44].

Виходячи з такого правового критерію, який стосується системного походження суб'єкта міжнародного права, як його первинна належність до тієї або іншої правової системи, Всесвітню Митну Організацію необхідно віднести до оригінальних суб'єктів міжнародного права, оскільки міжнародно-правова діяльність є її основним призначенням. Під оригінальними суб'єктами міжнародного права О.В. Тарасов розуміє тих суб'єктів, «які первинно виникають у межах міжнародно-правової системи як міжнародні соціальні актори, набувають персонативної форми міжнародно-правової особи й безпосередньо підпадають під пряму дію норм міжнародного права» [120, с.179].

У становленні та розвитку Всесвітньої Митної Організації та її впливові на покращення співпраці митних адміністрацій держав варто виділити певні історичні періоди. Найбільш вдалою вважаємо періодизацію, яку запропонував І.Г. Бережнюк. Так, науковець виділяє такі етапи розвитку управлінських відносин впливу Всесвітньої Митної Організації [5, с.367].

1. Етап заснування (1947–1952). Упродовж цього часу було здійснено порівняльний аналіз митної справи в країнах-учасниках, уніфікацію митних процедур, створення єдиної товарної номенклатури та прийняття єдиних правил митної оцінки товарів. Крім цього, було прийнято Конвенцію про створення Ради Митного Співробітництва, Конвенцію про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах та Протоколу до неї та Конвенцію про оцінку товарів у митних цілях.

2. Етап уніфікації (1953–1984). У цей період було створено виконавчий апарат Всесвітньої Митної Організації, здійснювалося забезпечення узгодженості та уніфікованості митних систем і вивчення проблем розвитку та покращення митних технологій і митного законодавства. Було прийнято 10 конвенцій.

3. Етап регіоналізації (1984 – 2001). На цьому етапі проведено розподіл усіх держав-учасниць на 6 робочих регіонів.

4. Етап безпеки (2001 – по теперішній час). Цей період характеризується посиленням антитерористичного контролю на кордонах без негативного впливу на міжнародну торгівлю. Крім цього, прийнято Міжнародну Конвенцію про взаємну адміністративну допомогу в митних справах (Йоганнесбурзька Конвенція) та Рамкові стандарти безпеки 2005 року.

Розвинувши погляди щодо періодизації становлення та розвитку Всесвітньої Митної Організації, можна запропонувати періодизацію розвитку Всесвітньої Митної Організації, яка включає такі два етапи:

перший – від 15 грудня 1950 року, дати фактичного створення ВМО, до жовтня 1994 року;

другий – від жовтня 1994 року, часу офіційного закріплення за Радою митного співробітництва статусу універсальної міжнародної організації та запровадження її другої назви «Всесвітня Митна Організація», донині.

Таким чином, ретроспективний погляд на становлення та розвиток Всесвітньої Митної Організації дозволяє визначити її як організацію митного співробітництва світового масштабу. Її членами стали 176 держав світу та 3 окремих митних територій, які контролюють майже 98% міжнародної торгівлі. Більш як за 60 років напрями діяльності Всесвітньої Митної Організації розширилися і охоплюють практично всі сфери міжнародного митного співробітництва. Етапи історичного розвитку свідчать про зміцнення становища Організації та її еволюцію з міжнародної регіональної до універсальної всесвітньої організації.

1.3. Функції Всесвітньої Митної Організації.

Дослідження місця Всесвітньої Митної Організації у механізмі митного співробітництва крізь призму її компетенції є надзвичайно важливим. Будь-яка міжнародна організація створюється державами для виконання певних завдань. Для цього вона наділена чітко визначеною предметною і юрисдикційною компетенцією. Така компетенція, як правило, зафіксована в установчому акті. Організація у процесі своєї діяльності керується положеннями про компетенцію, оскільки будь-яке їх порушення у процесі діяльності ставить її поза законом.

У науці міжнародного права існують різні підходи до визначення поняття «компетенція міжнародних організацій». Наприклад, А.П. Шуміленко та Ю.В. Осельська розглядають компетенцію міжнародної міжурядової організації як сферу її предметної діяльності, коло проблем, якими вона буде займатись, а також комплекс повноважень, якими міжнародна міжурядова організація наділяється для виконання покладених на неї завдань [136, с.136].

Досить цікаве визначення компетенції запропонував свого часу Г.І. Тункін, який відзначив, що необхідно розрізняти два аспекти компетенції міжнародної організації: предметну та юрисдикційну. Перша – регулює коло питань, що знаходяться у віданні організації, інша – юридичну силу актів організації із питань, що входять у предметну компетенцію [94, с.149]. Держави-засновниці передають у відання міжнародної організації певне коло питань, котрі становлять для них особливий інтерес і до її створення були предметом двосторонньої чи багатосторонньої співпраці. Будучи закріпленим в установчому договорі, це коло питань стає предметною компетенцією міжнародної організації, при цьому держави-учасниці не тільки самостійно визначають предметну юрисдикцію організації, але й встановлюють особливий порядок їх реалізації, доручаючи робити це тим чи іншим її органам.

Своєю чергою, компетенція складається із окремих компонентів. Російські науковці С.Ю. Кашкін і А.О Четверіков до складових компетенції міжнародних організацій відносять предмети її відання (сфери суспільного життя, щодо яких організація може приймати нормативні акти й інші рішення) та їх повноваження (права та обов'язки організації у підвідомчих їй сферах суспільного життя) [89, с.167].

Саме на предметній сфері як основній складовій компетенції міжнародної організації наголошує І.А. Ліпкан. У своєму дослідженні науковець зазначає: «Компетенція організації – це сфера предметної діяльності, коло проблем, якими вона буде займатись, а також комплекс повноважень, якими організація наділяється для виконання своїх функцій» [51, с.18].

Проаналізувавши вплив митних послуг на національний, соціальний та економічний розвиток, Т.Мацудайра вказує, що основною метою діяльності Всесвітньої Митної Організації є підвищення ефективності та дієвості митних адміністрацій [194, р.249].

Крім цього, необхідно наголосити на тому, що налагодження та покращення міжнародної митної співпраці в першу чергу спрямоване на спрощення процедур міжнародної торгівлі. Таке спрощення має велике

значення, оскільки включає в себе більш ніж просто митну допомогу, воно охоплює всі елементи міжнародного ланцюга поставок [193, р.383].

Аналіз компетенції Всесвітньої Митної Організації, закріпленої в Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, дає змогу стверджувати, що до предметної сфери діяльності Організації, безумовно, відносять суспільні відносини, що виникають між суб'єктами міжнародного права з приводу митних відносин. Вона включає в себе широке коло аспектів: від боротьби з митними правопорушеннями до уніфікації митних стандартів та документації та від організаційно-технічних аспектів митного співробітництва до поширення знань і відомостей про передові способи здійснення митного адміністрування.

Щодо функцій та повноважень Всесвітньої Митної Організації, то, як підкреслювала Г.С. Саттарова, функції міжнародної організації – це «зовнішні прояви процесів діяльності міжнародних міжурядових організацій з виконання покладених на неї завдань» [105, с.252]. Крім того, варто також навести думку Т.М. Нешатаєвої, яка вважала, що повноваження міжнародної організації визначаються не лише відповідними положеннями її статуту, але й її власними цілями та принципами, що дозволяє їй «не відставати від реалій міжнародних відносин та провадити діяльність, необхідну для досягнення цілей, заради яких міжнародна організація була створена [80, с.75]».

Досягнення поставлених перед Всесвітньою Митною Організацією цілей здійснюється шляхом узгодження митної політики держав-членів (наприклад, Міжнародна Конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур, Міжнародна Конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів та ін.), а також шляхом впровадження спільних проектів та програм (наприклад, впровадження пілотного проекту PICARD з імплементації Рамкових стандартів безпеки, створення регіональних відомчих органів зв'язку – RILOs, створення Мережі митної діяльності – CEN та ін.).

Як уже зазначалося, Всесвітня Митна Організація, з часу початку її діяльності у 1952 р., стала інституційною основою в системі міжнародного митного співробітництва. На це було вказано ще в самій Конвенції про

створення Ради Митного співробітництва 1950 р. Так, в преамбулі Конвенції наголошується, що створення Ради відбувалося з бажанням і наміром «...забезпечити якомога вищий рівень погодженості й однаковості їх митних систем і посилити вивчення проблем, що виникають у ході розвитку і поліпшення митної техніки і митного законодавства» та «сприяння співпраці між урядами в цих питаннях буде здійснюватися в інтересах міжнародної торгівлі, зважаючи на економічні і технічні чинники, пов'язані з цим [40]».

Для досягнення визначених цілей засновники Всесвітньої Митної Організації наділили її низкою функцій, які зафіксовані у ст. III Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва:

- вивчення всіх питань, що стосуються митного співробітництва, якому договірні сторони погодилися сприяти згідно з основними цілями Конвенції;
- вивчення технічних аспектів митних систем, так само як і пов'язаних з ними економічних чинників, з метою пропонування членам Всесвітньої Митної Організації практичних засобів досягнення якомога вищого рівня погодженості та однаковості;
- підготовка проектів конвенцій і поправок до них, а також внесення рекомендацій щодо їх прийняття зацікавленими сторонами;
- розробка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування конвенцій, укладених як в результаті роботи Всесвітньої Митної Організації, так і конвенцій, що стосуються номенклатури для класифікації товарів у митних тарифах і оцінки товарів у митних цілях, підготовлених Групою по вивченню можливості створення Європейського Митного Союзу;
- розробка примирливих рекомендацій для вирішення спорів щодо тлумачення і застосування конвенцій;
- забезпечення розповсюдження інформації, що стосується митного регулювання і процедур;
- подання зацікавленим урядам за своєю ініціативою або за їх проханням інформації або порад з митних справ згідно з основною метою;
- співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до компетенції Ради Митного Співробітництва [40].

Умовно ці функції можна розділити на чотири основні групи:

- функції вивчення основних питань, пов'язаних із налагодженням міжнародного митного співробітництва;
- правотворчі функції;
- інформаційні функції;
- функції щодо налагодження міжнародного митного співробітництва.

Об'єктивно центральне місце серед функцій міжнародних організацій посідають функції, *пов'язані із вивченням основних питань налагодження міжнародного митного співробітництва*. Здійснення цієї функції має значення для Всесвітньої Митної Організації при вирішенні поточних завдань та викликів, які постають перед міжнародною спільнотою. Наприклад, вона вживає заходів щодо боротьби зі світовою фінансово-економічною кризою, яка вирує у світі, починаючи з 2008 року. Як наголошує С.В. Ківалов, Всесвітня Митна Організація «розробила комплекс заходів, які покликані сприяти подоланню труднощів, викликаних поточною кризою, і забезпечити стабільність функціонування системи міжнародної торгівлі [37, с.6]». Пакет вироблених Всесвітньою Митною Організацією антикризових заходів складається із двох блоків: Рекомендації митним адміністраціям, що стосуються принципів роботи в умовах кризи, та заходи Всесвітньої Митної Організації, спрямовані на сприяння національним митним адміністраціям в їх заходах у боротьбі з кризою [37, с.7].

Необхідно наголосити на трьох основних питаннях, на яких сконцентрувала свою увагу Всесвітня Митна Організація, а саме:

- 1) уніфікація норм у сфері класифікації та кодування товарів;
- 2) уніфікація норм у сфері визначення митної вартості товарів;
- 3) уніфікація та гармонізація правових систем у сфері митних процедур.

Розглянемо кожне із них більш докладно, однак не будемо порушувати питання про сутність понять «уніфікація» та «гармонізація», оскільки вони є основними способами (формами) правотворчого процесу Організації, про який мова йтиме далі.

Уніфікація норм у сфері класифікації та кодування товарів. Одним з основних напрямів діяльності Всесвітньої Митної є зближення правових систем у сфері класифікації та кодування товарів у митних цілях.

До другої половини XX століття митні тарифи держав мали різні національні системи класифікації та кодування товарів, однак бурхливий розвиток міжнародної торгівлі та поява транснаціональних корпорацій актуалізували питання про необхідність зближення правових систем у сфері класифікації та кодування товарів у митних тарифах. Національні митні тарифи дуже часто стають об'єктами як міжнародних переговорів, так і міжнародного митного співробітництва загалом. Відсутність одноманітності в товарній номенклатурі Митного тарифу різних держав призводила до виникнення відповідних проблем у світовій торгівлі, зокрема, таких:

- необхідність перевірки та виправлення даних про товари при їх транскордонному переміщенні, що підвищує витрати учасників світової торгівлі та створює логістичні проблеми;
- складність збору та зіставлення зовнішньоторговельних статистичних даних по товарах на міжнародному рівні і, як наслідок, труднощі у процесі ведення міжнародних торговельних переговорів;
- необхідність подвійного опису товарів;
- складність зіставлення ставок митних зборів національних митних тарифів з аналогічних товарів.

Усі названі проблеми легко можна було б розв'язати, уніфікувавши класифікації та кодування товарів. Однак не все так просто. Як відомо, в умовах ринкової економіки та лібералізації зовнішньої торгівлі важливим методом регулювання зовнішньоторговельного обороту є митно-тарифне регулювання, що являє собою основний інструмент торгової політики держав, який ґрунтується на застосуванні митного тарифу.

Для справляння митних зборів державам необхідно мати чіткий перелік усіх товарів, які можуть стати об'єктами митного оподаткування і митного контролю. Такий перелік або номенклатура товарів є основою для визначення структури митного тарифу.

Сучасні митні тарифи включають тисячі найменувань товарів. Загальне число товарних позицій у тарифах більшості держав сягає кількох тисяч. Крім цього, кожна товарна позиція може містити дрібніші підпозиції. Зважаючи на те, що ставки мита на кожен групу товару можуть суттєво відрізнятися, держава для захисту своєї економіки може встановлювати таку класифікацію товарів, яка дасть їй можливість значно збільшити кількість товарів з високим рівнем митного оподаткування [3, с.139], і тим самим забезпечувати тарифний захист виробництва стратегічно важливих для певної держави товарів [28, с.180]. Тобто, класифікація товарів у митних тарифах являє собою складну не лише технічну чи організаційну, але і торгово-політичну проблему.

Визначальну роль у зближенні національних правових систем щодо класифікації та кодування товарів у митних цілях відіграла Всесвітня Митна Організація, зробивши цей напрям своєї діяльності одним з пріоритетних .

Загалом уніфікація правових систем держав у сфері класифікації та кодування товарів у митних цілях у рамках діяльності Всесвітньої Митної Організації пройшла два етапи.

На першому етапі зближення правових систем у цьому напрямі діяльності Всесвітньої Митної Організації стала розробка і прийняття в 1950 році Міжнародної Конвенції про оцінку товарів у митних цілях [151]. Ця конвенція набула чинності у вересні 1959 році і згодом отримала назву Брюссельська Конвенція про товарну номенклатуру. Усі держави, які підписали Конвенцію, зобов'язалися систематизувати свої митні тарифи відповідно до закріплених у ній принципів класифікації та кодування товарів із збереженням назв розділів, глав, позицій і їх нумерації.

Брюссельська Конвенція про товарну номенклатуру містить 21 великий розділ і 99 глав. Товари суміжних галузей згруповані в один великий розділ, а в межах розділу товари відповідних галузей об'єднані у глави. Глави, своєю чергою, поділені на товарні позиції, підпозиції, виходячи зі ступеня обробки товару. Кожна товарна позиція мала чотиризначний уніфікований код, де перші дві цифри позначали номер глави, а останні дві – номер товарної позиції всередині глави [151].

Однак Конвенція, визначивши загальні принципи побудови товарної номенклатури та уніфікуючи великі товарні позиції, дозволяла державам-учасникам Конвенції виділяти більш дрібні позиції у своїх товарних номенклатурах відповідно до їхніх національних інтересів. У зв'язку з цим систематизовані у Конвенції митні тарифи держав містили тисячі неуніфікованих товарних позицій і підпозицій. У різних країнах кількість неуніфікованих товарних підпозицій в тарифах становила кілька тисяч. Це дозволило державам використовувати неуніфіковані товарні позиції в митних тарифах у протекціоністських цілях. Загалом Конвенція отримала поширення у світі, оскільки закріплена у ній класифікація товарів була схвалена і запроваджена багатьма державами. До кінця 1960-х років XX століття на основі Брюссельської товарної номенклатури були побудовані митні тарифи понад 100 держав і близько 75% міжнародного товарообігу обкладалося митом за цією системою. Попри це, наявність неуніфікованих товарних позицій породжувала ще досить багато незручностей. Особливо це стало помітним із зростанням кількості товарних позицій унаслідок появи нових груп товарів в середині 70-х років минулого століття. Саме тому розвинуті держави знову поставили на порядок денний питання про перегляд і оновлення норм щодо уніфікації товарних позицій.

Робота зі створення уніфікованих міжнародно-правових норм, що стосуються нової товарної номенклатури митних тарифів була розпочата Всесвітньою Митною Організацією в 1973 році і здійснювалася Робочою групою у складі 59 країн, за участю понад 20 міжнародних організацій, таких як Генеральна угода з тарифів і торгівлі, Конференція ООН з торгівлі та розвитку, Міжнародної організації по стандартизації та низки інших. Створення нової товарної номенклатури базувалося на одному з останніх варіантів Брюссельської товарної номенклатури, пізніше перейменованої в Номенклатуру Ради Митного Співробітництва. У роботі над новим товарним класифікатором були також використані 12 різних міжнародних і національних товарних номенклатур. Створення нової товарної номенклатури було завершено лише в 1981 році, а в 1983 році Всесвітня Митна Організація

розробила проект нової, удосконаленої Міжнародної Конвенції, яка закріплювала розширену товарну номенклатуру. 14 червня 1983 року під егідою Всесвітньої Митної Організації була прийнята і відкрита для підписання державами Міжнародна Конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів [150]. Отже, настав другий етап процесу зближення правових систем у сфері класифікації та кодування товарів у митних цілях у рамках діяльності Всесвітньої Митної Організації. Конвенція вступила в силу 1 січня 1988 року, і сьогодні учасниками цієї конвенції є більшість країн світу, на які припадає 85% обсягу світової торгівлі [3, с.144].

Зараз Конвенція є універсальним джерелом міжнародного митного права, що містить чіткі міжнародно-правові зобов'язання держав.

Міжнародні зобов'язання, передбачені Конвенцією, закріплюють обов'язок держав-учасниць застосовувати Гармонізовану систему опису та кодування товарів у митних та статистичних цілях, суворо дотримуючись передбачених нею цифрових кодів та опису товарів, а також загальних правил інтерпретації, приміток до груп і підгруп цієї системи. Так, відповідно до статті 3 Конвенції кожна держава, яка бере участь в ній, зобов'язується забезпечити відповідність своїх митно-тарифної та статистичної номенклатур Гармонізованій системі опису та кодування товарів шляхом:

а) використання всіх товарних позицій і підпозицій Гармонізованої системи, а також належних до них цифрових кодів без будь-яких доповнень і змін;

б) застосування основних правил інтерпретації Гармонізованої системи, а також усіх приміток до розділів, груп, товарних позицій і підпозицій і незміни змісту розділів, груп, товарних позицій або субпозицій Гармонізованої системи;

в) дотримання порядку кодування, закріпленого в Гармонізованій системі [150].

Крім того, згідно з цією статтею Конвенції, кожна держава-учасниця зобов'язана публікувати свої статистичні дані з ввезення і вивезення товарів за відповідним шестизначним кодом Гармонізованої системи, якщо обмеження таких публікацій не викликається особливими випадками, як, наприклад,

збереження комерційної таємниці або незаподіяння шкоди інтересам державної безпеки [150].

Отже, система класифікації Гармонізованої системи дозволяє використовувати її державам, здійснювати подальшу більш дрібну товарну класифікацію, якщо це відповідає їхнім інтересам. За допомогою такої уніфікованої міжнародно-правової системи норм досягається певна стабільність міжнародних митних відносин у сфері класифікації та кодування товарів, а також уніфікація національно-правових митних норм у галузі митної справи.

Уніфікація норм у сфері визначення митної вартості товарів. Одним з основних напрямів діяльності Всесвітньої Митної Організації є зближення правових систем у сфері визначення митної вартості товарів [38, с.29-30]. Це зумовлено тим, що більшість мит, які використовують сучасні держави, є адвалорні, тобто їх розмір встановлюється у вигляді певного процента від вартості товару [20, с.8-10]. Така ціна товару називається митною вартістю, її визначення має велике значення, оскільки від неї залежить величина мита, що підлягає сплаті.

Використовуючи різні способи визначення митної вартості товарів, держави-імпортери можуть значно змінювати розміри мит, що стягуються, підвищуючи або знижуючи у такий спосіб рівень митно-тарифного захисту. Наприклад, рівень тарифного захисту товару можна збільшити, піднявши відповідну тарифну ставку, цього ж можна досягти шляхом зміни митної вартості товару. Якщо держави будуть самостійно, на основі довільних критеріїв визначати митну вартість імпортованих товарів, що є основою для обкладання митом, це може призвести до виникнення серйозних бар'єрів у зовнішній торгівлі. Тому процедуру митної оцінки часто відносять до нетарифних обмежень [32, с.20-23], які в умовах вільної і рівної торгівлі повинні бути зведені до мінімуму. Серед іншого, таке правило закріплюється у статті 7 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі від 30 жовтня 1947 року. Зокрема, в частині 2 цієї статті закріплено, що оцінка імпортованого товару для митних цілей повинна базуватися на фактичній вартості ввезеного товару, який обкладається митом, або аналогічного товару, і не повинна базуватися на

вартості товару національного походження чи на довільній або фіктивній оцінках [59].

Уперше міжнародно-правові норми, що визначають загальні умови і рамки однакового правового регулювання у вказаній галузі, були сформульовані в рамках цієї важливої для галузі міжнародної торгівлі угоди, основні норми якої були так чи інакше пов'язані з митними питаннями та проблемою митної оцінки. Генеральна угода з тарифів і торгівлі, після її оновлення та внесення змін у 1994 році, фактично відіграє роль установчого акта Світової Організації Торгівлі. Однак стаття 7 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі не містить чітких правил, що регламентують порядок визначення митної вартості товарів. Якщо проаналізувати поняття «фактичної вартості товару» відповідно до частини 2 статті, то під цією вартістю повинна розумітися «ціна, за якою цей чи аналогічний товар продається або пропонується до продажу в такий час і в такому місці, яке визначається законами країни-імпортера, ... в умовах повної конкуренції [59]». Таке положення давало державі-імпортеру право вибрати в якості митної вартості будь-яку ціну аналогічного товару або, принаймні, будь-яку його експортну ціну. Крім того, згідно з частиною 2 цієї статті, у разі, коли фактична вартість не може бути визначена вищевказаним методом, вона може ґрунтуватися на еквіваленті такої вартості. Це положення статті 7 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі породжувало можливість довільного визначення митних оцінок товарів для держав-імпортерів.

Прагнучи запобігти можливим зловживанням держав у цій сфері, згідно зі статтею III Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, до функцій Всесвітньої Митної Організації була віднесена розробка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування Конвенцій, укладених як у результаті роботи організації, так і інших Конвенцій, що стосуються номенклатури для класифікації товарів у митних тарифах і оцінки товарів у митних цілях, а також здійснення з цією метою функцій, які можуть бути прямо закріплені цими Конвенціями відповідно до їх положень. На Всесвітню Митну Організацію покладался обов'язок розробити типові рекомендації для

вирішення спорів щодо тлумачення та застосування цих Конвенцій, зокрема Конвенції про визначення вартості товарів для митних цілей від 15 грудня 1950 року. Отже, відповідальність за дію цієї Конвенції була покладена на Всесвітню Митну Організацію, яка є депозитарієм цієї міжнародної угоди.

Брюссельською Конвенцією було закріплено стандартне правило, відповідно до якого основою для визначення митної вартості товару є його нормальна ціна, під якою розуміється ціна товару в умовах вільної конкуренції між незалежним продавцем і покупцем, тобто ціна товару, за якою він може бути проданий в країні його призначення в момент подання митної декларації.

У 1953 році на підставі Конвенції про оцінку товарів в митних цілях створений Комітет з оцінки товарів у митних цілях [150]. Його місія полягала у спостереженні за виконанням положень Брюссельської Конвенції. Заснування цього Комітету в рамках Всесвітньої Митної Організації було зумовлено необхідністю у проведенні постійної роботи, спрямованої на досягнення максимальної однаковості при митній оцінці товарів, спрощення проведення переговорів з митних тарифів і полегшення порівняння зовнішньоторговельної статистики шляхом уніфікації бази для митної оцінки товарів.

Саме через діяльність Комітету з оцінки товарів у митних цілях Організація виконує такі основні функції: порівняння та поширення інформації щодо методів оцінки товарів у різних країнах; вивчення національних правил, процедур і практики окремих держав щодо застосування брюссельських принципів; розробка рекомендацій для держав-членів Організації щодо збереження однаковості в тлумаченні та застосуванні принципів і стандартних єдиних процедур. Важливим напрямом діяльності Комітету з оцінки товарів у митних цілях стало визначення термінів і понять для митних цілей у сфері митної оцінки. Комітет також зайнявся виданням збірок «Пояснювальні записки», в яких наводяться практичні поради з митної оцінки товарів.

До 80-х років Брюссельську Конвенцію фактично визнали і прийняли понад 70 держав і вона була найпоширенішою методикою визначення митної вартості товарів. Ця Конвенція закріпила і кодифікувала як єдину методологію митної оцінки західноєвропейську практику. Такі країни як США і Канада не

підписали Конвенцію і не застосовували її положення у своїй митній практиці, що викликало необхідність розробки нового документа. Наступні кроки зі зближення правових систем у сфері міжнародно-правового регулювання митної оцінки здійснювалися не тільки в рамках Всесвітньої Митної Організації, а й усім світовим співтовариством на багатосторонніх торгових переговорах. У результаті за підсумками Токійського раунду переговорів, що проходили під егідою ГАТТ у 1973–1979 роках, прийнято Угоду про застосування статті 7 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі «Оцінка товарів для митних цілей», що набула чинності 1 січня 1981 року.

У 1994 році під час Уругвайського раунду багатосторонніх торгових переговорів було прийнято доповнену і уточнену Угоду про застосування статті 7 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року. Нині ця Угода є однією з юридичних підстав діяльності Світової Організації Торгівлі. Складається вона з чотирьох частин, вступу і трьох додатків, один з яких стосується Всесвітньої Митної Організації в частині створення у структурі цієї організації Технічного Комітету з митної оцінки з метою забезпечення на технічному рівні однаковості у тлумаченні та застосуванні Угоди. Ключовою новацією Угоди стало те, що митна вартість визначалася «ціною угоди», під якою розуміють фактичну ціну, що була сплачена чи підлягає сплаті і включає в себе комісійні, куртаж (винагорода брокера), вартість контейнерів, упаковки, послуг, що надаються разом з товаром тощо, за умови, що не існує обмежень на розпорядження товаром, щодо угоди та її ціни, які не дозволяють визначити митну вартість між продавцем і покупцем [28, с.485-493].

Отже, у сучасних умовах існують дві міжнародні системи з визначення митної вартості товарів. Перша встановлена Конвенцією про оцінку товарів у митних цілях від 15 грудня 1950 року, друга регламентована Угодою про застосування статті 7 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року. В основі обох систем лежить стаття 7 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі, що передбачає відсутність принципових, суттєвих розбіжностей між ними, які виявляються переважно на рівні понятійного апарату [59]. Однак найбільшого поширення у світі набула система митної оцінки, передбачена Угодою про

застосування статті 7 Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1994 року. Зважаючи на це, а також на більш досконалий механізм, передбачений Конвенцією 1994 року, Всесвітня Митна Організація у своїх Сеульській (1984 року) і Оттавській (1987 року) деклараціях закликала держави, які досі не брали участі в Угоді 1994 року, докласти всіх зусиль для якнайшвидшого приєднання до цього міжнародно-правового акта в частині визначення митної вартості.

Уніфікація та гармонізація правових систем у сфері митних процедур.

Важливими складовими елементами митної справи в будь-якій державі є митні процедури. У них виражається основний зміст, суть і призначення митної справи. Значення митних процедур полягає в тому, що їх проходження є необхідною умовою переміщення товарів, послуг і транспортних засобів через митні кордони держав. Залежно від застосовуваних митних процедур сплачуються ті чи інші митні збори і податки, товари, послуги і транспортні засоби набувають різних статусів для митних цілей. Саме у процесі здійснення митних процедур досягаються основні цілі митної справи – забезпечення застосування заходів тарифного та нетарифного регулювання зовнішньоторговельної діяльності.

Митні процедури можна визначити як сукупності дій, вироблених митними органами та особами, що переміщують товари і транспортні засоби через митні кордони держав, щодо цих товарів і транспортних засобів, що визначають їх правовий режим залежно від цілей такого переміщення.

Відмінності у правовому регулюванні митних процедур у національних правових системах держав істотно ускладнюють транскордонні переміщення товарів і транспортних засобів у процесі міжнародної торгівлі. Крім того, складність митних процедур, витратність їх проходження учасниками зовнішньоекономічної діяльності є серйозним нетарифним бар'єром для міжнародної торгівлі [28, с.301-302]. Усе це зумовлює необхідність зближення правових систем держав у сфері правового регулювання митних процедур для спрощення та прискорення процесу їх проходження. Розв'язання такої задачі покладено світовою спільнотою на Всесвітню Митну Організацію.

Уніфікація та гармонізація національних правових систем у сфері митних процедур з метою спрощення і прискорення їх проходження особами, що переміщують товари і транспортні засоби через митні кордони держав, зараз є головною проблемою міжнародного співробітництва в галузі митної справи. Розв'язання цієї проблеми Всесвітня Митна Організація здійснює переважно міжнародно-правовими засобами шляхом розробки міжнародних митних конвенцій, спрямованих на встановлення єдиного й однакового правового регулювання митних процедур у державах-членах. Основним механізмом зближення правових систем у цій сфері в рамках Всесвітньої Митної Організації є договірний механізм.

До найважливіших міжнародних договорів, розроблених Всесвітньою Митною Організацією і спрямованих на уніфікацію і гармонізацію правових систем у сфері митних процедур, відносяться: Міжнародна Конвенція про спрощення та гармонізацію митних процедур від 18 травня 1973 року, Конвенція про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів від 6 грудня 1961 року, Конвенція про тимчасове ввезення від 26 червня 1990 року, Митна Конвенція про тимчасове ввезення професійного устаткування від 8 червня 1961 року, Митна конвенція про порядок ввезення товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, конференціях і подібних заходах від 8 червня 1961 року, Митна конвенція про тимчасове ввезення упаковок 10 червня 1960 року, Митна Конвенція про тимчасове ввезення педагогічного матеріалу 8 червня 1970 року, Митна Конвенція про міжнародне транзитне перевезення вантажів від 7 червня 1971 року.

Одними з перших міжнародних митних конвенцій, розроблених у рамках діяльності Всесвітньої Митної Організації щодо зближення правових систем у сфері митних процедур, з'явилися митні конвенції, що стосуються такої митної процедури як тимчасове ввезення.

Всесвітня Митна Організація спочатку розробила міжнародні митні конвенції, які регламентують тимчасове ввезення окремих категорій товарів, наприклад: Митну Конвенцію про тимчасове ввезення упаковок від 10 червня 1960 року, Митну Конвенцію про тимчасове ввезення професійного

устаткування від 8 червня 1961 року, Митну конвенцію про порядок ввезення товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, конференціях і подібних заходах від 8 червня 1961 року. Далі виникла потреба в кодифікації цих конвенцій в одну універсальну конвенцію для більш ефективного міжнародно-правового регулювання цієї процедури і зближення на її основі національних правових систем держав у цій сфері.

У 1961 році Всесвітня Митна Організація спільно з договірними організаціями ГАТТ і ЮНЕСКО з урахуванням рекомендацій Міжнародної торгової палати розробила Митну Конвенцію про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів від 6 грудня 1961 року [158].

Основна мета Конвенції – прийняття єдиного порядку тимчасового безмитного ввезення товарів, що користуються значними перевагами в міжнародній комерційній і культурній сферах діяльності, який передбачає досягнення більш високого ступеня гармонізації та уніфікації в митних системах Договірних держав.

У статті 1 Конвенції про карнет А.Т.А. розкривається зміст поняття тимчасове ввезення, під яким розуміється тимчасове ввезення товарів, неоподатковуваних ввізним митом відповідно до положень статті 3 Конвенції або національним законодавством та правилами країни ввезення.

Стаття 3 визначає сферу застосування положень Конвенції і встановлює міжнародно-правове зобов'язання кожної Договірної сторони використовувати замість своїх національних митних документів карнетом А.Т.А., що діють на її території та видані і використовувані відповідно до Конвенції, на товари, тимчасово ввезені згідно з положеннями: а) Митної Конвенції про тимчасове ввезення професійного обладнання 1961 року, б) Митної Конвенції про порядок ввезення товарів для демонстрації на виставках, ярмарках, конференціях і подібних заходах 1961 року, у разі якщо Договірна сторона є учасницею цих конвенцій. У цій статті вказується також, що карнет А.Т.А. можна запровадити відповідно до положень інших міжнародних конвенцій про тимчасове ввезення (наприклад, Угода ЮНЕСКО про ввезення матеріалів освітнього, наукового та культурного характеру 1950 року; Європейська Конвенція про митне

оформлення піддонів, що використовуються в міжнародних перевезеннях або для процедур тимчасового ввезення згідно з національним законодавством і для транзиту на основі положень Конвенції).

Ще однією конвенцією, яка має вагоме значення для уніфікації та гармонізації правових систем у сфері митних процедур, виступає Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська Конвенція) (*англ.* Convention on Temporary Admission (Istanbul Convention)), укладена 26 червня 1990 року [149].

У преамбулі Стамбульської Конвенції договірні сторони дійшли цілком обґрунтованого висновку, що зростання кількості та розрізненості прийнятих раніше міжнародних митних конвенцій щодо тимчасового ввезення загрожують різким погіршенням ситуації в цій галузі. «Спрощення та гармонізація митних процедур і, зокрема, прийняття єдиного міжнародного договору, який охопив би всі існуючі конвенції про тимчасове ввезення, зможуть забезпечити доступ до міжнародних норм, що регулюють тимчасове ввезення, і ефективно сприяти розвитку міжнародної торгівлі та інших форм міжнародного обміну [41]».

Стамбульська Конвенція включає основний текст і тринадцять Додатків, кожен з яких являє собою спрощену процедуру тимчасового ввезення для конкретного виду товару. Умовою підписання Конвенції є обов'язкове приєднання держави-учасниці до Додатку А, в якому затверджуються документи тимчасового ввезення – карнет А.Т.А. і карнет С.Р.Д.

Стамбульська Конвенція дає визначення основних використовуваних нею понять. Так, під тимчасовим ввезенням згідно з Конвенцією необхідно розуміти митний режим, що дозволяє ввозити на митну територію з умовним звільненням від сплати ввізних мит і зборів і без застосування імпорتنих заборон чи обмежень економічного характеру деякі товари (включаючи транспортні засоби), що ввозяться з певною метою і вивозяться у визначений термін без будь-яких змін за винятком звичайного знецінення в результаті їх використання. Документом про тимчасове ввезення відповідно до Конвенції є міжнародний митний документ, який приймається як митна декларація і дозволяє ідентифікувати товари (включаючи транспортні засоби) та містить міжнародну діючу гарантію на сплату ввізного мита і податків [149].

Стамбульська Конвенція, на противагу Конвенції про карнет А.Т.А. 1961 року, передбачила два види міжнародних митних документів з тимчасового ввезення:

1. Карнет А.Т.А. – документ про тимчасове ввезення, що використовується для тимчасового ввезення вантажів, за винятком транспортних засобів;

2. Корнет С.Р.Д. – документ про тимчасове ввезення, що використовується для тимчасового ввезення транспортних засобів [149].

Проблема зближення правових систем у сфері міжнародно-правового регулювання митних процедур у рамках Всесвітньої Митної Організації вирішувалася не тільки щодо митної процедури тимчасового ввезення, а стосовно й інших митних процедур. Так, Всесвітня Митна Організація розробила Митну Конвенцію про міжнародний транзит товарів від 7 червня 1971 року. Ця Конвенція містила міжнародно-правові норми, що регулюють процедури накладення пломб та інші заходи щодо забезпечення збереження вантажів під час перевезення. Відповідно до положень Конвенції, митні органи в рамках митної процедури транзиту можуть діяти за спрощеною формою огляду товарів, обмежуючись перевіркою транзитної декларації та цілісності митної пломби на транспортному засобі в момент перетину митного кордону.

Уперше міжнародно-правові норми, що стосуються практично всіх митних процедур загалом, були сформульовані в Конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур, прийнятій Всесвітньою Митною Організацією 18 травня 1973 року в м. Кіото (Японія), яка вступила в силу 25 вересня 1974 року (Кіотська конвенція). Ця міжнародна митна Конвенція була розроблена Постійним Технічним Комітетом і включала 19 статей основного тексту і 31 Додаток, що були невід'ємною частиною Конвенції і фактично являли собою самостійні конвенції з окремих митних процедур (ввезення, вивезення, митний транзит, митний склад, вільна зона, тимчасове вивезення тощо).

Недоліком Кіотської Конвенції стало те, що в ній були відсутні загальні обов'язкові положення, що стосуються регулювання всіх митних процедур. Умовою участі держав у Конвенції було прийняття як мінімум одного з її

Додатків, що не сприяло належному зближенню правового регулювання митних процедур у державах-учасниках Конвенції.

Прийнята в 1973 році, Кіотська Конвенція дуже швидко перестала відповідати потребам розвитку митних процедур, і тому з початку 90-х років Всесвітня Митна Організація розпочала роботу з підготовки і прийняття нової редакції цієї міжнародної угоди. У роботі над новою Конвенцією взяли участь багато міжнародних організацій, що представляють інтереси учасників світової торгівлі, і, передовсім, Міжнародна торгова палата. Перегляд Кіотської Конвенції мав своєю метою розробку норм, спрямованих на гармонізацію правових систем у сфері митних процедур, покликаних слугувати основою для їх правового регулювання в XXI столітті.

26 червня 1999 року в Брюсселі представники 114 митних служб світу, присутні на 94-й сесії Всесвітньої Митної Організації, одноголосно прийняли Протокол про зміну Кіотської Конвенції (Брюссельський протокол). Цілями оновленої Конвенції відповідно до Брюссельського протоколу і преамбули Конвенції є: усунення відмінностей між застосовуваними Договірними сторонами митними правилами і процедурами, які можуть завдати шкоди міжнародній торгівлі та іншим видам міжнародного обміну, задоволення потреб учасників міжнародної торгівлі в полегшенні, спрощенні та гармонізації митних правил та процедур, можливості адекватного реагування митних служб на найважливіші зміни у комерційній практиці, формах і методах адміністративно-господарського управління [173].

Отже, Кіотська Конвенція у редакції Брюссельського протоколу покликана сприяти досягненню високого ступеня спрощення та гармонізації митних правил та процедур, що є однією з основних цілей Всесвітньої Митної Організації, і тим самим зробити вагомий внесок у створення сприятливих умов для міжнародної торгівлі [173].

Структуру оновленої Кіотської Конвенції складають: Протокол про зміну Міжнародної Конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур від 26 червня 1999 року, сам текст Конвенції в зміненій редакції та додатки до неї –

Загальний додаток і 10 Спеціальних додатків. Основний текст Конвенції включає преамбулу і 5 глав.

Особливо важливими є *правотворчі функції* Всесвітньої Митної Організації. Одним із основних напрямів та функцій міжнародних організацій є здійснення ними правотворчої діяльності, тобто створення норм у сферах, що належать до їх компетенції згідно зі статутом. Стосовно поняття «створення норм міжнародного права», то доцільно було б погодитися з думкою С.В. Шатуновського, який вважав, що це «процес узгодження волі держав стосовно змісту правил поведінки і визнання їх юридично обов'язковими» [131, с.64].

Правотворча діяльність із прийняття рішень та розробки і укладення міжнародно-правових актів є однією із ключових функцій Всесвітньої Митної Організації. Саме розробка єдиних підходів та стандартів регулювання митних відносин та їх формальне закріплення у вигляді відповідних норм, узгоджених державами, є одним із найбільш значущих зовнішніх проявів діяльності цієї міжурядової організації.

На їх важливості та актуальності наголошують, зокрема, вітчизняні науковці, що досліджують питання міжнародно-правового статусу Всесвітньої Митної Організації. Наприклад, С.В. Ківалов стверджує: «...ВМО (Всесвітня Митна Організація – *Я. М.*) стала за останні роки справжнім штабом співробітництва держав і міжнародних організацій у тому, що стосується правотворчої ... діяльності в сфері міжнародних відносин в частині митних справ держав [37, с.6]».

Варто погодитися з думкою Ю.О. Тихомирова, який зазначав, що «можливість створення юридично обов'язкових і рекомендаційних норм, а також межі цих можливостей визначаються установчими документами міжнародних організацій (міжнародними договорами, на основі яких створюється міжнародна міжурядова організація) і документами, що приймаються на їх основі [90, с.383]». Стосовно Всесвітньої Митної Організації, то такими функціями наділена Рада Організації, виходячи з пунктів с), d) статті III Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва.

Розробка міжнародних договорів у рамках організації має певні переваги над іншим способом їх створення, зокрема, на міжнародній конференції. Це пов'язано з тим, що міжнародна організація, як правило, добре інформована про потреби укладення договору в областях, пов'язаних з її компетенцією. Постійне вивчення ситуації у сфері, яка відноситься до компетенції організації, консультації між державами-членами організації дозволяє глибоко вивчити сферу майбутньої угоди у політичному плані, виявити потреби суспільства, і в зв'язку з цим реалізувати у належний час правильний вибір змісту і межі дії конвенції, для укладення якої повинна бути розпочата підготовча робота [65, с.139].

Щодо реалізації правотворчості, то варто підтримати позицію І.А. Ліпкан, який зазначав: «Участь міжнародної організації у міжнародній правотворчості реалізується двома шляхами: 1) укладення міжнародних угод з іншими суб'єктами міжнародного права; 2) ухвалення постанов компетентними органами організації [51, с.26]».

Дійсно, доробок Всесвітньої Митної Організації в частині правотворення свідчить про високу ефективність її правотворчої діяльності. Всесвітня Митна Організація може розробляти та приймати: конвенції (договори); резолюції; рекомендації; декларації. За останні більш ніж 60 років було прийнято майже 20 міжнародних конвенцій, значна частина з яких – саме під егідою Організації, близько 50 рекомендацій і десятків технічних норм з різних митних питань [51, с.6].

На перший погляд, ці цифри не є надто великими, але враховуючи, що це спеціалізована міжнародна організація з доволі вузькою предметною сферою діяльності, ці результати можна вважати надзвичайно вагомими.

Як відзначає К. Борисов, «Цілями Організації (Всесвітньої Митної Організації – *Я.М.*) є забезпечення найбільш високого рівня гармонізації та уніфікації митних систем країн-членів [6, с.247]». В доктрині міжнародного права серед основних способів правотворчої діяльності Всесвітньої Митної Організації розглядають саме уніфікацію та гармонізацію.

Уніфікація (франц. *unification*, від лат. *unus* – один і *facere* – робити) – процес приведення чинного права до єдиної системи, усунення розбіжностей і надання одноманітності правовому регулюванню подібних або близьких видів суспільних відносин [137, с.215]. У діяльності Всесвітньої Митної Організації «уніфікацію» слід розглядати як процес розробки та імплементації єдиних міжнародно-правових норм щодо відносин у митній сфері.

Гармонізація – процес, спрямований на зближення права різних держав, на усунення або зменшення відмінностей [61, с.186]. Всесвітня Митна Організація сприяє запровадженню однакових правових норм у національні правові системи. «У процесі гармонізації митного законодавства України з міжнародними стандартами і принципами реалізується такий юридичний прийом як рецепція позитивна чи негативна. Це означає або включення в національне законодавство норм міжнародного права, або виключення норм, які не відповідають і/або не повною мірою відповідають міжнародним актам [127, с.172]».

Якщо говорити про *конвенції*, то відповідно до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, вони є основною формою прийняття рішень цією Організацією. Відповідно до пункту с) статті II Конвенції, серед основних функцій Організації зазначається: «підготовка проектів конвенцій і поправок до конвенцій [40]».

Конвенції, що приймаються в рамках Всесвітньої Митної Організації, є важливим інструментом Організації як суб'єкта міжнародних правовідносин у митній сфері. Як зазначає Н.Е. Буваєва, «уніфікація та гармонізація правових систем у сфері митних процедур реалізується в рамках Всесвітньої Митної Організації переважно через застосування договірного механізму [7, с.173]». Крім уніфікації та гармонізації, дослідниця вважає метою розробки міжнародних митних конвенцій Всесвітньою Митною Організацією і кодифікацію для вдосконалення відповідної міжнародно-правової бази, шляхом створення міжнародно-правових кодифікованих актів у галузі митної справи, що, на її думку, нерозривно пов'язано з прогресивним розвитком міжнародного права загалом.

Однією із головних форм правотворчої діяльності Всесвітньої Митної Організації є розробка конвенцій з приводу митних правил та процедур. Вони спрямовані на уніфікацію та вдосконалення існуючих міжнародно-правових інструментів у цій сфері. Зокрема, як відзначає Н.Е. Буваєва, розроблені в рамках Всесвітньої Митної Організації конвенції систематизували міжнародно-правові норми, що стосуються митних процедур. Наприклад, Стамбульська конвенція про тимчасове ввезення від 26 червня 1990 року замінила собою попередні п'ятнадцять міжнародних угод з тимчасового ввезення, а Кіотська Конвенція від 18 травня 1973 року і Протокол про внесення змін до неї від 26 червня 1999 року уточнили і систематизували міжнародно-правові норми, що стосуються, зокрема, всіх митних процедур: транзиту, ввезення, вивезення тощо [7, с.172-173].

Підсумовуючи, можна констатувати, що правотворча функція є однією із ключових для Всесвітньої Митної Організації. Основними методами правотворчості є гармонізація та уніфікація, а самі рішення можуть прийматися у формі конвенцій (угод); рекомендацій; декларацій та резолюцій.

Однією із основних форм реалізації Всесвітньою Митною Організацією її *інформаційних функцій* є впровадження різноманітних програм, які, з одного боку, покликані підвищити обізнаність світової громадськості щодо діяльності Організації та стандартів, які вона розробляє, а, з іншого, сприяти розвитку цих стандартів та міжнародно-правового регулювання митних правовідносин на міжнародному рівні загалом. Зокрема, активно такі програми реалізуються у науковій та освітній сферах.

Наприклад, у 2005 році Всесвітня Митна Організація розпочала процес систематизації інформації в галузі митної справи з метою створення загальновизнаних у всьому світі стандартів професійної підготовки митників. Для забезпечення співробітництва між митними службами та академічним світом у 2006 році була запущена Програма «Партнерство в галузі митних академічних досліджень та розвитку» (скор. англ. PICARD) [1].

Перші рекомендації для підготовки митників були розроблені у 2006 році та набули подальшого розвитку на II конференції Всесвітньої Митної

Організації щодо реалізації Програми, яка проходила 27–28 березня 2007 року. Нині одним із результатом реалізації цієї Програми стала розробка Професійних стандартів, призначених для стратегічних та оперативних митних менеджерів [1]. Аналізуючи вказану програму, А. Доманчук вказувала, що основне її призначення полягає у «розробці та імплементації стандартів професійного навчання і підвищення кваліфікації митників, що має важливе практичне значення, оскільки встановлення єдиних правил покращить організацію роботи митниць; також позитивна риса цієї програми полягає в тому, що необхідно більше акцентувати увагу не лише на сучасних системах технічних засобів огляду транспорту, вантажів і людей, оскільки це додаткові методи, а в даному випадку багато залежить від компетенції працівника митниці [26, с.78]».

Паралельно із запуском програми PICARD вищі навчальні заклади, які займаються підготовкою фахівців в митній сфері та є академічними партнерами Всесвітньої Митної Організації, створили Міжнародну Мережу Митних Університетів (англ. International Network of Customs Universities) і заснували «Міжнародний Митний Журнал» (англ. World Customs Journal) – наукове та публіцистичне міжнародне джерело інформації в митній галузі [1].

Розглядаючи *функції, пов'язані із налагодженням міжнародного митного співробітництва*, слід наголосити на високій активності міжнародних зв'язків Всесвітньої Митної Організації. Крім того, що вона виступає інституційною платформою для міжнародного митного співробітництва між державами, вона також плідно співпрацює з іншими міжнародними організаціями, які прямо чи опосередковано займаються регулюванням міжнародних відносин із митних питань.

По суті, можна стверджувати, що всі інші функції лише доповнюють, конкретизують та розвивають цю важливу універсальну функцію. Як слушно зауважує С. В. Ківалов, «організацією розробляються і подаються державам-членам пропозиції і рекомендації, які стосуються різноманітних напрямів їхньої діяльності у митній справі, здійснюється підготовка проектів конвенцій і поправок до вже діючих конвенцій з митних

питань, здійснюється співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до її компетенції тощо [37, с.5]». Як бачимо, науковець розкриває всю багатогранність діяльності Всесвітньої Митної Організації в сфері розвитку та налагодження співпраці суб'єктів міжнародного права в митній сфері.

Як свідчить офіційна статистика, з метою реалізації своїх функцій Всесвітня Митна Організація здійснює тісну співпрацю з 60-ти організаціями-партнерами [185]. Ця співпраця, передовсім, спрямована на налагодження міжнародного митного співробітництва між державами.

Отже, для досягнення мети, поставленої перед Всесвітньою Митною Організацією, держави-засновниці наділили її низкою функцій, що знайшли своє закріплення в Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року. У цьому напрямі Всесвітня Митна Організація вивчає та аналізує практику митної співпраці держав та міжнародних організацій з метою налагодження та покращення міжнародного митного співробітництва; розробляє проекти міжнародно-правових актів, які містять єдині підходи і стандарти регулювання митних відносин; інформує міжнародне співтовариство про стан та новітні розробки в галузі митної справи; сприяє налагодженню міжнародного митного співробітництва шляхом реалізації нових програм, проведення конференцій, зустрічей та інших заходів.

Висновки до першого розділу

1. Міжнародно-правове співробітництво з митних питань зародилося ще у стародавні часи. Тривалий час його основною формою було укладення договорів про спрощення митних процедур і встановлення розмірів митних ставок. У кожний історичний період таке співробітництво мало свої особливості, проте лише з XIX століття розпочинається процес інституціоналізації міжнародного митного співробітництва, зокрема через

створення митних союзів, а також розв'язання питань митного співробітництва в діяльності міжнародних організацій, які починають формуватися та функціонувати у той час. Знаковою для розвитку співпраці в цій сфері стала друга половина XX століття, коли була створена Рада Митного Співробітництва (з 1994 року – Всесвітня Митна Організація), а також було започатковано систему ГАТТ/СОТ, що мало провідне значення для формування сучасної системи міжнародного співробітництва в митній сфері.

2. Інституційний механізм митного співробітництва держав, який існує зараз, став результатом майже двохсотрічної еволюції міжнародної митної співпраці держав. Його слід розглядати як сукупність організацій та органів, що створені відповідно до норм міжнародного права, та наділені специфічними функціями необхідними для регулювання міжнародних відносин у митній сфері. Невід'ємним його елементом була розробка та укладення відповідних міжнародних договорів, які стали головними юридичними підставами створення та функціонування відповідних організацій та об'єднань.

Можна констатувати, що нині до цього механізму належать як міжнародні організації, які провадять діяльність у сфері міжнародно-правового регулювання митних відносин, так і регіональні митні союзи. До основних міжнародних організацій, які займаються питаннями міжнародного митного співробітництва, належать Світова Організація Торгівлі, Конференція ООН з торгівлі та розвитку, Міжнародний Союз з публікації митних тарифів тощо. Провідну роль серед них, безумовно, відіграє Всесвітня Митна Організація.

Щодо митних союзів необхідно зазначити, що регіональна економічна інтеграція та створення відповідних міжнародно-правових механізмів сьогодні є однією із головних тенденцій розвитку міжнародних відносин. Можна виділити два основні види митних союзів: повні і часткові. Основна відмінність між ними полягає в обсязі повноважень, який передається із національного на наднаціональний рівень, хоча на практиці така відмінність є малопомітною. Слід констатувати, що значення митних союзів у процесах міжнародного митного співробітництва є надзвичайно високим, вони сприяють розвитку

міжнародно-правового регулювання в цій сфері, створюючи відповідні стандарти.

3. Всесвітня Митна Організація є головним інституційним механізмом налагодження міжнародного співробітництва держав у митній сфері на сучасному етапі. На її ролі у цих процесах постійно наголошують науковці, котрі досліджують це питання. Така її роль зумовлюється, передовсім, компетенцією якою вона наділена відповідно до свого установчого акта – Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року.

4. Компетенцією Всесвітньої Митної Організації, виходячи з преамбули Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року, є забезпечення якомога вищого рівня погодженості й однаковості митних систем держав-членів та вивчення проблем, що виникають у ході розвитку і поліпшення митної техніки і митного законодавства. Тому Організація має своєю метою створення однакових умов митної співпраці для різних економічно розвинутих країн.

5. Загалом усі функції Всесвітньої Митної Організації можна розділити на чотири основні групи: функції, пов'язані із вивчення основних питань щодо налагодження міжнародного митного співробітництва (зокрема технічних та економічних особливостей митних систем різних держав); правотворчі функції (розробка проектів конвенцій і поправок до конвенцій; розробка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування конвенцій; розробка рекомендацій для вирішення спорів щодо тлумачення і застосування конвенцій); інформаційні функції (забезпечення розповсюдження інформації, що стосується митного регулювання і процедур; подання зацікавленим урядам за своєю ініціативою або за їх проханням інформації або порад у митних справах згідно з основною метою цієї Конвенції і внесення в зв'язку з цим рекомендацій); функції щодо налагодження міжнародного митного співробітництва (наприклад, співробітництво з іншими міжурядовими організаціями).

РОЗДІЛ 2.

ПРАВОВА ПРИРОДА ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

2.1. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва як міжнародний договір особливого роду

Дослідження правової природи міжнародних організацій передбачає аналіз низки важливих питань, серед яких – особливості установчих актів та їх положень; умови та порядок членства; правотворча діяльність та юридична сила їх рішень; особливості правосуб'єктності та інші. Тільки аналіз усіх цих аспектів дає змогу повною мірою розкрити зміст правової природи конкретних міжнародних організацій та їх роль у міжнародних правовідносинах.

Необхідно погодитись з позицією професора Л.Д. Тимченка, що міжнародні міждержавні організації як суб'єкти міжнародного права наділені рядом характерних ознак, до яких слід віднести:

- договірна основа, що відповідає основним принципам міжнародного права;
- наявність визначеної мети;
- система органів необхідних для досягнення мети організації;
- міжнародна правосуб'єктність [121, с.134-135].

Ще більш очевидною така специфіка стає тоді, коли мова йде про міжнародні організації, що наділені спеціальною правоздатністю, тобто специфічною компетенцією в певних сферах міжнародних правовідносин. Особливості правової природи таких організацій визначаються такими чинниками: специфікою предметної сфери їх діяльності; особливостями установчих актів; конкретними формами та напрямками функціонування та ін. Саме такою організацією є Всесвітня Митна Організація, яка займається питаннями міжнародної митної співпраці.

На нашу думку, одним із найефективніших методів дослідження правової природи конкретних міжнародних організацій є порівняльно-правовий. Порівняння основних засад та особливостей функціонування окремих міжнародних організацій дозволяє повніше розкрити зміст їх правової природи, ґрунтовно проаналізувати основні тенденції розвитку права міжнародних організацій. Такий підхід слід застосовувати і при дослідженні юридичної природи.

Відповідно вважаємо за доцільне порівняння Всесвітньої Митної Організації з міжнародними організаціями, що наділені загальною та спеціальною компетенцією. У першому випадку мова йде про регіональні організації, які займаються широким колом питань у різних сферах міжнародного співробітництва та організаціями із спеціальною правоздатністю в сфері міжнародного співробітництва щодо окремих сфер міжнародної співпраці. Як уявляється, порівняння з різними за своїм характером міжнародними організаціями дасть змогу більш повно розкрити основні засади та особливості функціонування Всесвітньої Митної Організації.

Передовсім варто наголосити, що зростання ролі міжнародних організацій є однією із характерних тенденцій розвитку міжнародного права. За таких умов особливої ваги набуває дослідження окремих теоретичних і практичних аспектів їх міжнародно-правового статусу. Одним із таких питань, безумовно, є юридична природа установчих актів міжнародних організацій – їх статутів.

Особливо актуальним є дослідження юридичної природи установчого договору Всесвітньої Митної Організації, котра виступає ключовим елементом міжнародного співробітництва в митній сфері. Її статус визначає не тільки основні функції цієї організації, але й характер співпраці суб'єктів міжнародних митних правовідносин.

Установчим актом, на підставі якого створена і функціонує Всесвітня Митна Організація, є Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва. У науковій правовій доктрині статут міжнародних організацій визначають як «багатосторонній міжнародний договір, що визначає правову природу,

характер, зміст діяльності, основні цілі та завдання міжнародної організації [102, с.636]».

Саме статут є головним джерелом міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій. Як вказує німецький вчений М. Гердеген, «міжнародна правоздатність може бути надана міжнародній організації через чітке положення міжнародного договору...» або ж «...вона також може імпліцитно виявлятися із договірних цілей організації чи її мети або з договірних приписів про її права і обов'язки [19, с.119]».

Статут виступає базовим документом, який визначає характер та правову природу правосуб'єктності міжнародної організації, основні напрями її функціонування та характер діяльності, порядок набуття членства, порядок прийняття рішень та врегульовує багато інших питань. У доктрині міжнародного права наголошують на особливостях статуту як особливого міжнародно-правового акта.

За своєю правовою природою статут міжнародної організації є багатостороннім міжнародним договором, на чому неодноразово наголошували фахівці з міжнародного права. Зокрема, як зазначав В. Моравецький, «такий договір – це формальний вираз згоди і єдиної волі держав, що входять до організації, а також прояв відповідності їх інтересів у межах відносин, які охоплені компетенцією організації [71, с.50]». Отже, положення про спільні інтереси держав-членів міжнародної організації потребують формального виразу, тобто закріплення в міжнародному акті. Така згода і воля держав включає лише ті питання, що охоплюються компетенцією організації, та спрямовані на досягнення її цілей.

Водночас учений вказує і на специфічні риси таких договорів, що зумовлені їх значенням як своєрідних «конституцій» міжнародних організацій. До специфічних рис він відносив, зокрема обумовленість їх вступу в дію не просто через ратифікацію більшістю держав, що його підписали, а й якісними вимогами до такої ратифікації (ратифікація головними державами, що входять до цієї сфери відносин; суворі вимоги приєднання нових держав; гнучкість у трактуванні положень статуту та ін.) [71, с.50-51].

Зі свого боку, Т.І. Левицький, виокремлюючи особливості установчих актів (статутів) міжнародних організацій, обґрунтовано наголошує: якщо звичайний багатосторонній договір визначає тільки права та обов'язки його сторін, необхідні для досягнення цілей договору, то на основі статутів, крім того, створюються міжнародні організації, визначається їх компетенція, цілі і задачі організації, створюються її органи, встановлюється правове положення членів організації, персонал, характер відносин з іншими міжнародними організаціями, а також державами-нечленами тощо [48, с.83].

Як вказувала О.О. Шибасєва, статут міжнародної організації не тільки встановлює права та обов'язки держав, як і будь-який інший міжнародний договір, а й: створює міжнародну організацію; засновує її органи; визначає їх компетенцію; встановлює правове положення членів організації, персоналу тощо [133, с.21]. Зі свого боку, К.О. Савчук наголошує, що в статуті міжнародних організацій, як правило, закріплюються: повноваження голів органів організації, порядок їх утворення і представництва в них держав-членів; основні принципи діяльності організації та її членів; правила прийняття до організації та виходу або виключення з неї; порядок прийняття рішень органами організації та забезпечення їх виконання; порядок вирішення спорів між членами організації [102, с.636].

Наявність таких рис зумовлює і особливу юридичну природу установчих актів (статутів) міжнародних організацій. В доктрині міжнародного права такі договори розглядаються як міжнародні договори особливого роду – «договори *sui generis*». Договорами особливого роду (*sui generis*) їх вважає багато вітчизняних і зарубіжних науковців, зокрема Т.І. Левицький, І.І. Лукашук, А.М. Талалаєв, Г.І. Тункін, О.О. Шибасєва та ін. [48, с.83; 55, с.41; 119, с.71; 122, с.362; 133, с.21].

Така особлива юридична природа установчих актів міжнародних організацій підтверджується і практикою міжнародного права. Зокрема, згідно зі статтею 5 Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року, «Ця Конвенція застосовується до будь-якого договору, який є установчим

актом міжнародної організації, без шкоди для відповідних правил цієї організації» [11].

Значення статуту міжнародних організацій у процесі їх функціонування є основоположним. На думку В. Моравецького, «головна роль статуту міжнародної організації – вводити в рамки правових норм процес діяльності її органів [71, с.51]».

Для Всесвітньої Митної Організації таким установчим актом (статутом) виступає Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 року. Саме цей документ вважається статутом цієї міжнародної організації, що є не дуже поширеним явищем в сучасній міжнародній практиці. Як відзначає С.М. Перепьолкін, його положення «...утворюють правову основу діяльності універсальної міжнародної міжурядової організації з питань митного співробітництва – Всесвітньої Митної Організації [69, с.275]».

У 1994 році відбулася зміна назви цієї міжнародної організації – з Ради Митного Співробітництва на Всесвітню Митну Організацію, але назва установчого договору змін не зазнала.

У доктрині міжнародного права існують й інші погляди на те, які саме документи є юридичними підставами діяльності Всесвітньої Митної Організації. Наприклад, російський вчений К.Г. Борисов вважає, що юридичною базою цієї організації, крім Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, стали також два інші міжнародно-правові акти, прийняті одночасно з нею, а саме: Конвенція про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах і Конвенція про оцінку у митних цілях [6, с.249].

Таке твердження К.Г. Борисова, на нашу думку, є не зовсім обґрунтованим і певною мірою неточним. Як засвідчує практика, правові засади функціонування Всесвітньої Митної Організації закріплені винятково у Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва. Водночас дві інші Конвенції, про які говорить науковець, визначають лише окремі напрями та особливості діяльності Організації у цих напрямках, але не були і не є загальними юридичними підставами її створення. Відповідно, думка К.Г. Борисова з цього приводу видається поспішною і невиправданою.

В. Моравецький виділяє дві моделі статутів міжнародних організацій. Перша модель, у його трактуванні, полягає у детальному і вичерпному визначенні компетенцій і повноважень структурних органів організації. А змістом другої моделі є тільки формулювання загальних цілей організації, умов членства, а також створення керівного органу і визначення процедури прийняття рішень цим органом. На його думку, здебільшого має місце поєднання обох цих моделей [71, с.51]. Якщо проаналізувати установчий акт Всесвітньої Митної Організації, то можна виявити, що він наближений до другої моделі, хоча в деяких частинах містить також і ознаки, притаманні першій моделі.

Оскільки установчий акт Всесвітньої Митної Організації, виходячи з вищевикладеного, є міжнародним договором *sui generis*, вважаємо, що варто проаналізувати його на відповідність ознакам міжнародного договору, які містяться у Віденській конвенції про право міжнародних договорів 1969 року. Відповідно до її положень, поняття «міжнародний договір» означає: «міжнародну угоду, укладену між державами в письмовій формі і регульовану міжнародним правом, незалежно від того, чи викладена така угода в одному документі, двох чи кількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування [11]».

Сторонами Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва є держави, які 15 грудня 1950 року в Брюсселі уклали її і, згідно зі статтею 1, погодилися, що «Цим створюється Рада Митного Співробітництва», яка з 1994 року є Всесвітньою Митною Організацією [40]. Конвенцію, відповідно до заключної частини, було укладено в письмовій формі, «англійською і французькою мовами, причому обидва тексти мають однакову силу, в одному примірнику, що підлягає здачі на зберігання до архіву уряду Бельгії, який направляє завірені копії цієї Конвенції кожному уряду, що підписав або приєднався [40]».

Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва була укладена в двох частинах – власне Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва і Додаток до Конвенції «Правоздатність, привілеї та імунітети

Ради». Відповідно до пункту «с)» статті 13, «Додаток утворює невід'ємну частину цієї Конвенції, і будь-яке посилання на Конвенцію включає і посилання на Додаток [40]». І нарешті, назвою договору є «Конвенція», яка є поширеним терміном, що застосовується до міжнародних багатосторонніх договорів. Тому можна зробити висновок, що установчий договір Всесвітньої Митної Організації (Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва) відповідає ознакам засновницького міжнародного договору і є багатостороннім міжнародним договором.

На нашу думку, крім відповідності установчого акта Всесвітньої Митної Організації поняттю міжнародного договору, яке міститься у Віденській Конвенції 1969 року, варто також визначити його відповідність особливостям установчих актів міжнародних організацій, які наводяться в доктрині міжнародного права. Так, Т.І. Левицький, проаналізувавши праці відомих радянських дослідників Г.І. Морозова, О.О. Шibaєвої, В.М. Шуршалова та ін., виділив низку особливостей установчих актів міжнародних організацій, якими вони наділені порівняно з іншими міжнародними багатосторонніми договорами. Зокрема, до таких він відносить:

- відсутність норм щодо порядку денонсації (натомість – порядок виходу зі складу організації);
- назва;
- формула преамбули;
- спеціальний порядок вступу в дію;
- особливості процедури прийняття поправок;
- вступ в міжнародну організацію замість процедур ратифікації і приєднання;
- регулювання питань правонаступництва [48, с.85-86].

Розглянемо відповідність Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва також і цим особливостям. Якщо говорити про *норми щодо виходу з договору*, то в Конвенції справді мова йде не про *денонсацію* як спосіб припинення участі в договорі, а саме про *вихід*. У науковій літературі під денонсацією міжнародного договору розуміють «відмову держави від

укладеного нею договору з дотриманням порядку і строків, передбачених у самому договорі [63, с.68]». У багатосторонніх договорах найчастіше вживається термін «вихід із договору», хоча юридичної різниці між ними немає [70, с.172]. Однак, аналізуючи установчий договір міжнародної міжурядової організації, необхідно говорити не про денонсацію чи вихід із договору, а саме про вихід із складу членів організації.

Відповідно до статті 19, «Кожна Договірна Сторона може вийти з цієї Конвенції». Вихід набирає сили після отримання депозитарієм – Міністерством закордонних справ Бельгії повідомлення про кожен такий вихід. Воно, своєю чергою, повідомляє всі уряди, які підписали і приєдналися, а також Генерального секретаря Всесвітньої Митної Організації про кожний такий вихід [40].

Водночас положення цієї статті містять також і дві умови, яких повинні дотримуватися держави-члени при виході із Всесвітньої Митної Організації, зокрема:

1. Вихід може відбутися не раніше ніж по закінченні п'яти років із дня набуття чинності Конвенцією для держави;

2. Вихід держави набуває чинності по закінченні одного року після одержання Міністерством закордонних справ Бельгії повідомлення про кожен вихід [40].

Слід зазначити, що формула, яка пропонується у цьому випадку, є аналогічною положенням, які містяться в установчих актах інших міжнародних організацій, як щодо використання формулювання «вихід» замість «денонсація», так і щодо строків, упродовж яких вихід набуває остаточного характеру. Наприклад, якщо розглянути Статут Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО), то він передбачає майже ідентичні умови, за тим винятком, що вихід може відбутися не раніше ніж по закінченні чотирьох років із дня набуття чинності Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН для держави [114]. Встановлення відповідного обмежувального терміна для подання заяви про вихід із конкретної міжнародної організації, тобто 5 років із дня набуття чинності

Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва для держави-члена, спрямовано на збереження цілісності та ефективності функціонування цієї міжнародної організації.

Що стосується *назви міжнародного договору*, то установчий акт Всесвітньої Митної Організації характеризується певними особливостями. Першою особливістю є відсутність самого слова «статут» у його назві: міжнародним актом, який є установчим документом Всесвітньої Митної Організації, стала Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 року. Відповідно до статті I цієї Конвенції була створена Рада Митного Співробітництва [40]. Рада стала універсальною міжнародною організацією у сфері міжнародних митних правовідносин, а Конвенція 1950 року – фактично її «статутом».

По-друге, у жовтні 1994 році була змінена назва організації – з Ради Митного Співробітництва на Всесвітню Митну Організацію, а вже її головний орган отримав назву Рада. Це відбулося з метою «...краще відобразити всесвітню природу Організації [170]», проте установчий договір і його назва не змінилися. Після зміни назви Організації, але залишенні Конвенції без змін, характерним залишається те, що у вказаному акті під терміном «Рада» в багатьох випадках необхідно розуміти не керівний орган Організації, а саме Всесвітню Митну Організацію загалом. Деякі науковці вважають, що власне з моменту зміни назви завершився процес переходу її до функціонування як міжнародної організації [2, с.194]. Однак, таке твердження слід вважати хибним, оскільки процес формування Всесвітньої Митної Організації (функції, правосуб'єктність тощо) завершився ще задовго до цієї дати.

Щодо преамбули установчого акта Всесвітньої Митної Організації слід відзначити, що будь-яких специфічних особливостей вона не має. Преамбула закріплює основні цілі, щоправда не безпосередньо міжнародного договору, а власне Організації як центру міжнародного співробітництва в митній сфері: гармонізація митних систем, поліпшення митної техніки і митного законодавства, сприяння співпраці між урядами в інтересах міжнародної торгівлі [40].

Стаття 7 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва передбачала вступ Конвенції в дію після ратифікації 7 державами, що її підписали [40]. Така кількість ратифікацій сумірна з практикою міжнародних правовідносин у цій сфері. Так, стаття 42 Статуту Ради Європи встановлює необхідність такої самої кількості ратифікацій для його вступу в дію [115]. А стаття 21 Статуту Продовольчої та сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) передбачала необхідність отримання ратифікацій 20 держав, що його підписали, для вступу в дію [114]. Проте це є виключно свідченням різноманіття міжнародно-правової практики з цього приводу, а не вироблення якихось певних стандартних умов. Характерною ознакою є те, що держави, які пізніше приєдналися до міжнародного договору, згідно зі статтею 18 Конвенції, після її підписання і ратифікації здають документи про приєднання на зберігання в Міністерство закордонних справ Бельгії [40].

Щодо процедури внесення поправок до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, то відповідно до статті 20, їх внесення здійснюється Договірними Сторонами за рекомендацією Ради. Для вступу поправки в силу необхідна згода всіх Договірних Сторін, які письмово повідомляють про це депозитарія Конвенції – Міністерство закордонних справ Бельгії, а останнє, своєю чергою, сповіщає про це всі інші Договірні Сторони та Генерального Секретаря Всесвітньої Митної Організації. Поправка може вступити в дію по закінченні трьох місяців після отримання повідомлення про схвалення її останньою з Договірних Сторін. Після набуття чинності поправкою жодний уряд не може приєднатися до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва без її схвалення [40].

Загалом у практиці міжнародних правовідносин можуть траплятися випадки, коли в установчих актах взагалі не регламентують питання внесення поправок до них та відповідної процедури. Наприклад, Статут Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) взагалі не містить відповідних норм. Тому закріплення таких положень є достатньо прогресивним фактом на той час (1950 рік), який спрямований на покращення діяльності цієї міжнародної організації.

Якщо говорити про *вступ* до Всесвітньої Митної Організації, очевидно, варто зазначити, що особливостей тут немає. Держава, яка бажає стати членом Організації, повинна ратифікувати Конвенцію про створення Ради Митного Співробітництва. Інших спеціальних процедур положеннями установчого акта не передбачено.

І нарешті, остання з ознак, яку виділяє Т.І. Левицький – *врегулювання питань правонаступництва міжнародної організації*, установчий договір Всесвітньої Митної Організації не містить. Аналогічно не містять положень стосовно правонаступництва і установчі акти таких міжнародних організацій як Рада Європи та Продовольча і Сільськогосподарська Організація ООН (ФАО), оскільки їх попередників у цій сфері не було. На нашу думку, це пов'язано також із тим, що на час розробки та укладення цих установчих актів міжнародних організацій (1940–1950 рр.), у науці та практиці міжнародного права ще не надавалося належної уваги проблематиці правонаступництва. Увага зосередилася на цих питаннях у 1970-х роках, що знайшло своє відображення, зокрема, в практиці міжнародних договірних правовідносин через укладення багатосторонніх міжнародних договорів з цього приводу, а також і в установчих актах окремих міжнародних організацій, створених пізніше.

Крім цього, особливістю установчих актів міжнародних організацій є те, що за своєю юридичною суттю вони є правовими актами «жорсткого характеру», тобто такими, в які важко вносити зміни. Проте не виключено, що згодом певні зміни можуть бути внесені і в установчі акти інших міжнародних організацій, зокрема, Всесвітньої Митної Організації.

Як бачимо, установчий акт Всесвітньої Митної Організації не відповідає деяким ознакам, які наводить Т.І. Левицький. Водночас варто наголосити, що ці ознаки не є імперативними чи абсолютними. У практиці міжнародних правовідносин установчі акти практично всіх міжнародних організацій мають свої особливості, які відрізняють їх з-поміж інших. Тому виявлені невідповідності не породжують жодних проблем з юридичної точки зору, а вказують на особливості регулювання в кожному конкретному випадку.

Якщо говорити безпосередньо про зміст установчих актів міжнародних організацій, то фахівці з міжнародного права, зокрема І.І. Лукашук, виділяють два основні види норм, які в них містяться. Аналізуючи Статут ООН, він розділяє його положення на дві категорії. До першої категорії він відносить ті норми, які встановлюють сукупність взаємних прав та обов'язків, а до другої категорії – ті, що встановлюють цілі і задачі ООН, структуру її органів, компетенцію та ін. [55, с.41].

Аналогічну модель можна застосовувати і до аналізу положень, що містяться в установчому акті Всесвітньої Митної Організації, зазначивши, що в ній детально визначені права та обов'язки і держав-членів Всесвітньої Митної Організації, і самої Організації. Так, права та обов'язки членів Організації регламентовані Конвенцією про створення Ради Митного Співробітництва.

Якщо вести мову про другу категорію положень установчих актів міжнародних організацій – *тих, що стосуються порядку та організації діяльності*, тут слід відзначити, що в міжнародно-правовій доктрині теж виділяють різні їх види. Зокрема, О.О. Шибасєва вважає, що існує два види таких норм: до першого виду належать норми, які формують міжнародну організацію як суб'єкта міжнародного права. Відповідно, до другого – ті, що пов'язані з її внутрішньою діяльністю [134, с.92].

Стосовно Всесвітньої Митної Організації, то до норм, які формують міжнародну організацію як суб'єкта міжнародного права необхідно віднести норми, що стосуються питань членства в ній; особливостей прийняття рішень та їх юридичної сили; міжнародної правосуб'єктності та її елементів (правоздатності, дієздатності та ін.).

Підсумовуючи, варто констатувати, що Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва як установчий акт Всесвітньої Митної Організації є договором *sui generis*. Він відповідає усім основним особливостям міжнародних договорів та установчих актів міжнародних організацій, що містяться як в міжнародно-правових актах, так і у доктрині міжнародного права. Це підтверджує і порівняння положень цього установчого акта зі змістом установчих актів інших міжнародних організацій. Водночас його положення

мають низку особливостей, які зумовлені, передовсім, специфікою міжнародно-правового регулювання митних відносин, що і є предметом діяльності цієї міжнародної організації. Зокрема, Конвенція регулює не лише порядок створення Всесвітньої Митної Організації, але й містить основоположні норми та принципи, спрямовані на врегулювання міжнародних митних правовідносин.

2.2. Членство у Всесвітній Митній Організації.

Митні відносини належать до тих сфер міжнародно-правового регулювання, в яких зацікавлені практично всі держави сучасного світу. Про це свідчить і значна кількість держав-членів Всесвітньої Митної Організації, яка робить її однією із найбільших міжнародних організацій за колом учасників, і саме тому є надзвичайно важливим і актуальним дослідження основних засад та особливостей членства у Всесвітній Митній Організації.

Інститут членства в міжнародній організації є одним із найважливіших у системі права міжнародних організацій. Він слугує юридичним оформленням участі держави в роботі певної міжнародної організації. Норми, що його утворюють, визначають порядок, характер і зміст участі членів міжнародної організації в її роботі, а також основні форми цієї участі.

На важливості інституту членства в міжнародній організації наголошується і в доктрині права міжнародних організацій. За слушним зауваженням В. Моравецького, «склад членів відіграє вирішальну роль у здатності організації до дії [71, с.51]». Інший представник науки міжнародного права, Т.І. Левицький вказує, що «у кінцевому підсумку існування самої міжнародної організації залежить від держав-членів цієї організації [48, с.50]». А це означає, що держави-засновники міжнародних організацій у статуті можуть встановлювати норми щодо характеру і особливостей членства в ній, які відрізняються від аналогічного інституту інших міжнародних організацій.

Власне, саме поняття «членство в міжнародній організації» в доктрині міжнародного права розглядається як «інститут права міжнародних організацій,

який об'єднує норми, що регулюють порядок і умови вступу, види членів, сукупність їх прав та обов'язків, питання призупинення та припинення участі в міжнародних організаціях, а також відповідальність держав як членів організації [44, с.120]». Надання вказаним суспільним відносинам статусу інституту права свідчить про їх важливість та об'ємність, що не може залишитися поза увагою науковців.

Існують різні види членства в міжнародних організаціях. Зокрема, І.І. Лукашук виділяє:

- а) повне членство – члени володіють повним об'ємом прав та обов'язків відповідно до статуту міжнародної організації;
- б) асоційоване членство – від повного членства відрізняється відсутністю права брати участь у голосуванні і бути обраним у виконавчі органи;
- с) статус спостерігача;
- д) консультативний статус [54, с.37-38].

Окрім того, в доктрині міжнародного права виділяють й інші види членів міжнародної організації, зокрема Т.І. Левицький, М. Поточний, О.О. Шибасєва та ін. виділяють *первісних членів* та *тих, що приєдналися*. До першої категорії відносяться держави, які брали участь у розробці установчого акта, а також держави, що не брали участі в його розробці, але підписали і ратифікували його від самого початку [88, с.27-28; 48 с.50].

Відповідно первісними членами Всесвітньої Митної Організації слід вважати ті держави, які приєдналися до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва з моменту її підписання і до її вступу в дію, тобто з 15 грудня 1950 року до 4 жовтня 1951 року Такими є 12 держав – Бельгія, Франція, Західна Німеччина, Греція, Ісландія, Італія, Люксембург, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Швеція, Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії [187].

Щодо другого виду – *тих, що приєдналися*, яких визначають як «...держави, що стали членами організації після початку її діяльності шляхом приєднання до установчого акта відповідно до встановлених правил [135, с.56]», такими слід вважати 167 держав-членів, які приєдналися до Конвенції

про створення Ради Митного Співробітництва упродовж 60-и років після його вступу в силу.

Проте в доктрині наголошують, що за будь-якого з цих видів членства обсяг прав та обов'язків буде однаковий. Як вказує Т.І. Левицький, у цьому випадку єдина відмінність між членами організації пов'язана з об'єктивними обставинами, а саме – первісні члени не мають необхідності проходити спеціальні процедури для вступу до міжнародної організації [48, с.52-53]. Проаналізувавши установчий акт Всесвітньої Митної Організації, можна виявити, що в у статті 2 передбачені дві форми членства:

- повне;
- як спостерігача [40].

Тому, на нашу думку, необхідно доповнити ст. 2 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 року положеннями, які б передбачали можливість отримання статусу члена Всесвітньої митної Організації, поряд із державами та окремими митними територіями, також і міжнародним міжурядовим організаціям та регіональним митним союзам.

Інші форми членства, зокрема «асоційоване» не передбачаються. Така множинність видів членства є характерною і для інших міжнародних організацій. Так, Статут Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО), а саме його стаття 2 передбачає «повне» та «асоційоване як види членства [114]». Також і пункт b статті 5 Статуту Ради Європи передбачає можливість асоційованого членства в Раді Європи [115].

У преамбулі Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва зазначено: «Уряди, які підписали цю Конвенцію...», а на момент набрання нею чинності Конвенцію підписали 12 держав. Тому логічно припустити, що під терміном «Governments» у цьому випадку розуміються саме держави-засновниці (держави-члени). Однак в інших положеннях конвенції цей термін тлумачиться дещо ширше. Так, у статті 2 встановлено вимоги до «урядів» окремих митних територій, яких на час підписання Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва у складі засновників ще не було. Отже, в Конвенції державами-засновницями було передбачено можливість участі в

Організації окремих митних територій, а тому цілком логічним було б припустити, що засновники Ради Митного Співробітництва терміном «Governments» позначали не лише державну владу, а саме владу (адміністрацію, керівництво) держави чи окремої митної території.

Відповідно до частини першої статті 2 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року її членами є: «(i) Договірні Сторони цієї Конвенції [40]». Крім держав, членами Всесвітньої Митної Організації можуть бути, згідно з підпунктом ii) пункту а) статті 2, Уряди окремих митних територій. До таких відносяться залежні території, які наділені правом самоуправління (Бермудські острови, Гонконг, Макао) [40].

Аналогічні вимоги щодо членства окремих територій чи груп територій у міжнародній організації можна знайти і в установчих актах інших міжнародних організацій. Зокрема, така ситуація врегульована пунктом 11 статті 2 Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО). Щоправда, в цьому випадку вони можуть претендувати виключно на асоційоване членство [114].

Що ж до другої форми членства, то в частині 4 статті 2 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва встановлено, що спостерігачами можуть бути держави, які не є членами Організації або ж інші міжнародні організації [40]. Водночас спостерігачі мають певні обмеження щодо участі в окремих аспектах діяльності Організації, зокрема, вони не можуть брати участь в роботі Генеральної Політичної Комісії Всесвітньої Митної Організації [69, с.277].

У зв'язку з цим вважаємо, що спостерігач – це форма членства, а не форма співпраці. Підтвердженням може слугувати Європейський Союз, який бере участь в роботі Всесвітньої Митної Організації саме на правах спостерігача. Це пов'язано з тим, що на час створення Ради Митного Співробітництва практика участі одних міжнародних організацій у роботі інших була відсутня. Саме тому в Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва не містяться норми про членство інших міжнародних організацій у Всесвітній Митній Організації. Однак із плином часу та з

урахуванням місця, яке займає Європейський Союз на міжнародній арені, останній цілком законно бере участь у роботі Всесвітньої Митної Організації як спостерігач.

Європейський Союз набув статусу спостерігача з 1 липня 2007 року, і тим самим Всесвітня Митна Організація підкреслила вагомість впливу та компетенції ЄС на міжнародну митну політику. На думку професора Д. Роветта, таке рішення «зміцнить здатність Співтовариства досягнути своєї мети щодо впровадження сучасної митної політики, поєднуючи належний контроль на зовнішніх кордонах із спрощенням процедур торгівлі та розвитку [190, р.51]». Рішення про залучення Європейського Союзу до роботи Всесвітньою Митної Організації, в даному випадку, було спрямоване на ефективне покращення міжнародного митного співробітництва.

Необхідно також зазначити, що в функціонуванні окремих органів Всесвітньої Митної Організації можуть брати участь і представники суб'єктів, які не є її членами. Це означає, що в роботі Комітету з Гармонізованої Системи, крім представників держав та міжнародних організацій, що володіють статусом членів та спостерігачів, відповідно можуть брати участь і представники митних та економічних союзів, таких як АСЕАН, НАФТА та інших [178].

Якщо порівняти норми установчого акта Всесвітньої Митної Організації, які регулюють питання членства, зі статутами інших міжнародних міжурядових організацій, то можна виявити, що на сучасному етапі існують різні підходи щодо закріплення участі інших суб'єктів міжнародного права. Зокрема, пункт 1 статті 11 Угоди про заснування Світової Організації Торгівлі окремим повноправним членом цієї організації визначає Європейські Співтовариства [123]. Аналізуючи цю норму, необхідно зауважити, що оскільки Європейські Співтовариства припинили своє функціонування як суб'єкти міжнародного права, відповідно до положень Маастрихтського договору (Договір про утворення Європейського Союзу), то таким суб'єктом тепер виступає Європейський Союз. Отже, можемо говорити про правонаступництво Європейського Союзу у цьому питанні, хоча сьогодні воно ще не було предметом окремого дослідження у фаховій літературі.

Відповідно до статті 2 Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО), регіональні організації економічної інтеграції можуть набувати повного членства в цій міжнародній організації [114]. Щоправда, в цьому випадку виникає необхідність у врегулюванні проблеми співвідношення членства цих організацій із одночасним членством держав, що входять також і до їх складу.

Однак існують і такі відносно нові економічні організації, установчі документи яких допускають участь у них інших міжнародних організацій виключно як спостерігачів. Для прикладу, таке положення закріплено пунктом 2 статті 14 Статуту Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ [112], та в статті 8 Статуту Організації Чорноморського Економічного Співробітництва [113].

Аналіз установчих документів міжнародних організацій, а саме норм щодо участі одних міжнародних організацій в роботі інших, ще раз підтверджує тезу відомого російського науковця А.Я. і Капустіна про те, що «...поняття «міжурядова» не повинно сприйматися в абсолютному розумінні, коли мова йде про міжнародні міжурядові організації [36, с.157]».

Для вступу до будь-якої міжнародної організації держави-кандидати повинні відповідати певним критеріям, які зафіксовані в її установчому акті (статуті). При цьому, як відзначав К. Іглтон, вони є критеріями *ipso facto*, що означає, що цим критеріям повинні відповідати як і ті держави, які приєдналися до міжнародної організації в подальшому, так і держав-засновниці [146, р.304].

Водночас установчий договір Всесвітньої Митної Організації не містить жодних спеціальних вимог для держав, які прагнуть приєднатися до цієї Організації, окрім необхідності ратифікувати і депонувати документ про приєднання до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва у Міністерстві закордонних справ Бельгії [40].

Згідно зі статтею 2 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, до Урядів окремих митних територій пред'являються три вимоги щодо членства в Організації:

- 1) він має бути запропонований Договірною Стороною, відповідальною за здійснення його дипломатичних відносин;
- 2) він має самостійно займатися зовнішньою торгівлею;
- 3) вступ має отримати схвалення Ради Всесвітньої Митної Організації [40].

Такі вимоги, пов'язані зі сферою діяльності міжнародної організації, загалом є характерними для міжнародних організацій зі спеціальною правоздатністю. Якщо мова йтиме про міжнародні організації універсального характеру, то в них будуть визначатися більш загальні вимоги. Наприклад, в Статуті Ради Європи передбачається, що кожний член Ради Європи обов'язково повинен визнати принципи верховенства права та здійснення прав людини і основних свобод всіма особами, які знаходяться під його юрисдикцією, а також повинен відверто та ефективно співпрацювати в досягненні мети Ради [115]».

Зараз членами Всесвітньої Митної Організації є 179 держав. За часом вступу останніми є Гвінея-Бісау (19 серпня 2010 року), Сомалі (10 квітня 2012 року) та Південний Судан (18 липня 2012 року) [176].

Україна стала членом Всесвітньої Митної Організації у 1992 році, коли Верховна Рада України своєю Постановою від 19 червня 1992 року погодилася з пропозицією Кабінету Міністрів і від імені України приєдналася до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року. Через тиждень, 26 червня 1992 року було офіційно оголошено про вступ України у Всесвітню Митну Організацію [176], а Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року набула чинності для нашої держави 10 листопада 1992 року.

До членів Всесвітньої Митної Організації не можуть застосуватися жодні критерії щодо розподілу їх на окремі групи, крім тих, які передбачені установчим актом. Водночас, як відзначає С.В. Ківалов, «грунтуючись на цілому спектрі чинників, таких як робоча мова, географічна наближеність, вже існуючий порядок регіональних структур інших міжнародних організацій, було прийнято рішення про заснування шести робочих регіонів Всесвітньої Митної Організації, а саме:

- Східна та Південна Африка (Ботсвана, Бурунді, Коморські острови, Ефіопія, Кенія, Лесото, Мадагаскар, Малаві, Маврикій, Мозамбік, Намібія, Руанда, Південна Африканська Республіка, Свазіленд, Танзанія, Уганда, Замбія, Зімбабве);

- Західна та Центральна Африка (Ангола, Буркіна-Фасо, Камерун, Кабо-Верде, Центральноафриканська Республіка, Конго, Кот-Д'Івуар, Габон, Гамбія, Гана, Гвінея, Ліберія, Малі, Мавританія, Нігер, Нігерія, Сенегал, Сьєрра-Леоне, Того, Заїр);

- Північна Африка, Близький та Середній Схід (Алжир, Єгипет, Ірак, Ізраїль, Йорданія, Ліван, Лівія, Марокко, Катар, Саудівська Аравія, Судан, Сирія, Туніс, Об'єднані Арабські Емірати);

- Далекий Схід, Південна та Південно-Східна Азія, Австралія та Тихоокеанські острови (Австралійський Союз, Бангладеш, Китайська Народна Республіка, Гонконг, Індія, Індонезія, Іран, Японія, Корея, Макао, Малайзія, Монголія, М'янма, Непал, Нова Зеландія, Пакистан, Філіппіни, Сінгапур, Шрі-Ланка, Таїланд, В'єтнам) (Гонконг та Макао входять до складу Китаю і є членами Всесвітньої Митної Організації на правах окремих митних територій – *М.Я.*);

- Північна, Південна, Центральна Америка та Карибський басейн (Аргентина, Багамські острови, Бермудські острови, Бразилія, Канада, Чилі, Колумбія, Куба, Гватемала, Гаяна, Гаїті, Ямайка, Мексика, Парагвай, Перу, Тринідад і Тобаго, Сполучені Штати Америки, Уругвай) (Бермудські острови перебувають під суверенітетом Великобританії і є членом Всесвітньої Митної Організації на правах окремої митної території – *М.Я.*);

- Європа (Албанія, Вірменія, Австрія, Азербайджан, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Кіпр, Чехія, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ісландія, Ірландія, Італія, Казахстан, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Норвегія, Польща, Португалія, Румунія, Росія, Словаччина, Словенія, Іспанія, Швеція, Швейцарія, Туреччина, Туркменістан, Україна, Об'єднане Королівство Великобританії та Північної Ірландії, Узбекистан) [37, с.6].

Як відзначає К. Борисов, Всесвітня Митна Організація, у рамках співпраці своїх членів на регіональному рівні, створила мережу регіональних вузлів (центрів) зв'язку із обміну інформацією у сфері боротьби з незаконним обігом наркотиків та іншими митними правопорушеннями. Такі центри розміщуються в одній зі столиць держав, що входять до цього регіону. Наприклад, центр зв'язку для країн Центральної та Східної Європи знаходиться у м. Варшава (Польща) [6, с.188].

Аналогічна практика створення центрів (офісів) для співпраці держав-членів на регіональному рівні існує і в рамках інших міжнародних організацій. Так, в статті 10 Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) встановлено, що в її рамках організація: «...може прийняти рішення щодо регіональних та субрегіональних офісів [114]».

Крім того, географічний принцип, в певних випадках, застосовується при формуванні окремих органів Всесвітньої Митної Організації. Так, членський склад такого органу цієї Організації як Політична Комісія формується за таким принципом: від Східної і Південної Африки – 1; від Європи – 7; від Далекого Сходу, Південної і Південно-Східної Азії, Австралії та островів Тихого океану – 4; від Північної Африки, Близького і Середнього Сходу – 1; від Північної, Південної та Центральної Америки і країн Карибського басейну – 3; від Західної і Центральної Африки – 1 [69, с.277].

Права та обов'язки членів Всесвітньої Митної Організації, як уже зазначалося, закріплені в її установчому акті. Так, відповідно до пункту с) статті 2 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, кожен член Ради призначає своїм представником одного делегата. У роботі делегатам допомагають також заступник (один або більше), також можуть призначатися радники [40]. Крім того, як вказується в пункті а) статті 6 Конвенції, з числа делегатів щороку обирається Голова Організації, а також двоє або більше його заступників [40].

Стаття 10 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва закріплює норму, відповідно до якої держави-члени призначають своїх представників у Постійний Технічний Комітет Всесвітньої Митної Організації.

Як і делегати, представники у Постійному Технічному Комітеті можуть мати заступників, а також в процесі виконання ними своїх обов'язків їм можуть асистувати експерти [40].

При цьому не встановлюються вимоги, чи зобов'язані такі представники обіймати певні державні посади в органах влади держави, що їх делегує, наприклад, в її митних службах (адміністраціях). Водночас практика міжнародних правовідносин допускає можливість закріплення таких вимог в установчих актах міжнародних організацій. Наприклад, в Статуті Ради Європи передбачається, що в Комітеті Міністрів, який є виконавчим органом цієї міжнародної організації, держави мають бути представлені на рівні міністрів закордонних справ, а в разі якщо вони не мають змоги брати участь у роботі, то їх заступниками бажано теж призначати членів уряду [115].

Загальноприйнятою є й норма щодо можливості призначення додаткових осіб, функціями яких має бути допомога делегатам держав-членів у їх діяльності. Так, у пункті 2 статті 2 Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) щодо представництва в Конференції ФАО встановлено: «Кожна країна-член та асоційований член можуть призначати заступників, помічників і консультантів свого делегата [114]». Аналогічні положення містяться і у пункті 1 статті 5 щодо представництва у Раді ФАО [114].

Практика співпраці у рамках міжнародних організацій на регіональному і локальному рівні є досить поширеною. Найчастіше вона використовується в міжнародних організаціях з великою кількістю членів для підвищення ефективності та результативності міжнародного співробітництва у предметній сфері діяльності.

Делегати приймають участь у роботі основних органів Всесвітньої Митної Організації і в прийнятті рішень. Згідно з пунктом а) статті 8 установчого акта кожен член Організації має право брати участь в обговоренні і прийнятті рішень з будь-якого питання. Винятком з цього є прийняття рекомендацій щодо конвенцій, до яких держава не приєдналася – у цьому разі в

обговоренні та прийнятті рішень беруть участь тільки ті держави, які є сторонами конвенції [40].

У пункті b) статті 8 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва регламентовано процедуру голосування. Так, передбачається, що рішення приймається більшістю в дві третини голосів присутніх держав-членів. Водночас необхідною умовою є наявність кворуму, а саме присутність не менше половини держав-членів, які мають право голосу з певного питання [40].

Єдиною підставою для позбавлення держави-члена права голосу, яка передбачена в Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва згідно з пунктом c) статті 12 є несплата членських внесків [40]. Аналогічні жорсткі вимоги щодо необхідності дотримання фінансових умов членства і позбавлення голосу в разі їх порушення містять установчі акти й інших міжнародних організацій. Наприклад, у Статуті Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО), а саме в пункті 3 статті 4 встановлено: «Країна-член, яка має заборгованість за платежами своїх фінансових внесків до Організації, не має права голосу на Конференції, якщо розмір її заборгованості дорівнює або перевищує суму внесків, які вона мала сплатити за два попередні календарні роки [114]». Відповідно до статті 9 Статуту Ради Європи, «якщо член Ради не виконав своїх фінансових зобов'язань, Комітет Міністрів може тимчасово позбавити його права представництва у Комітеті та Консультативній асамблеї до того часу, поки він не виконає ці зобов'язання [115]».

Фінансові аспекти членства у Всесвітній Митній Організації врегульовані у статті 12 установчого договору. Зокрема, пунктом b) цієї статті передбачається, що видатки з приводу діяльності Організації несуть її держави-члени. Розмір видатків кожної держави встановлюється відповідно до шкали, яка визначається Радою Організації. Внески є щорічними, крім того, держави-члени зобов'язані сплачувати їх у повному розмірі за той рік, коли вони приєдналися до Організації та/або вийшли з неї [40]. Також у пункті a) статті XII встановлено, що видатки щодо роботи делегації в рамках Організації несе кожен член особисто [40].

Порівнюючи врегулювання цього питання іншими організаціями, варто наголосити на тому, що загалом ці положення не містять жодних специфічних особливостей. Так, у статті 18 Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО), встановлено: «Кожна країна-член та асоційований член зобов'язується щорічно вносити до Організації свою частку бюджету, яка визначається Конференцією [114]». Крім цього, в ній наголошується на диференціації розміру внесків держав-членів та асоційованих членів, а щодо членів та спостерігачів Всесвітньої Митної Організації таке розрізнення не проводиться.

С.М. Перепьолкін наводить конкретні дані щодо фінансових умов членства в Всесвітній Митній Організації. Так, валютою, в якій вносяться платежі, раніше виступав бельгійський франк, зараз, після введення з 1 січня 2002 року єдиної валюти для більшості держав-членів Європейського Союзу – євро, саме ця грошова одиниця і відіграє роль розрахункової валюти. Найбільшими фінансовими частками є внески США – 120 625 000 (25%), Японії – 80 915 250 (16,77%), Німеччини – 39 468 500 (8,18%), Франції – 24 848 750 (5,15%), Великобританії – 22 484 500 (4,66%), Італії – 20 361 500 (4,22%). Розмір внесків держав-членів Всесвітньої Митної Організації може змінюватись з року в рік, але існує мінімальний внесок, який теж майже щорічно змінюється, не сплативши який держава позбавляється права голосу у Всесвітній Митній Організації та стає неактивною [69, с.279].

Слід відзначити, що у Всесвітній Митній Організації допускається можливість фінансування державами-членами окремих проектів і аспектів функціонування організації, ініціаторами якої вони виступають. Наприклад, Російська Федерація внесла пропозицію про впровадження російської мови як робочої мови Комітету з Гармонізованої системи. При цьому, як вказує С.М. Перепьолкін, було наголошено, що Уряд Російської Федерації повністю бере на себе всі витрати, пов'язані з перекладом документів Всесвітньої Митної Організації в цій сфері російською мовою. Як наслідок, таку ініціативу було підтримано і сьогодні російська мова є однією з робочих мов Комітету з Гармонізованої системи [69, с.288].

Крім того, держави-члени Всесвітньої Митної Організації мають й інші зобов'язання, пов'язані з їх членством у ній. Наприклад, до таких належить зобов'язання щодо надання інформації. Так, згідно зі статтею 4 установчого договору Організації, члени повинні надавати будь-яку запитувану інформацію і документи, необхідні для здійснення нею своїх функцій. Винятком з цього правила є тільки секретна інформація, «...розкриття якої буде перешкоджати застосуванню її законів або інакше суперечити державним інтересам або порушувати законні торговельні інтереси будь-якого підприємства, як державного, так і приватного [40]».

Схожі положення щодо зобов'язань із надання інформації містяться і в установчих актах інших міжнародних організацій, зокрема Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО). Відповідно до пункту 2 статті 11 її статуту, «...усі держави-члени та асоційовані члени також регулярно передають... статистичну, технічну та іншу інформацію, опубліковану або в інший спосіб видану урядом або таку, яку уряд може без затримки отримати [114]». Однак норми, які б встановлювали винятки з цього правила, тут відсутні.

Окремі зобов'язання держав-членів були закріплені й у Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради». Зокрема, в Розділі 9 статті 3 вказується, що держави-члени зобов'язані вживати необхідних адміністративних заходів для звільнення від сплати суми мита або податку або її повернення в разі, якщо Організація робить великі закупівлі майна для офіційних цілей [25].

Крім того, держави-члени, відповідно до Розділу 1 статті 4 Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, зобов'язані надавати Всесвітній Митній Організації на своїй території режим, не менш сприятливий, ніж той, що може бути наданий іншому уряду і його дипломатичному представництву, стосовно першочерговості, тарифів і зборів на послуги зв'язку, а також інформаційні послуги. Також Розділ 2 Додатку передбачає, що офіційна кореспонденція та офіційні повідомлення Організації не підлягають цензурі, за винятком відповідних заходів забезпечення безпеки [25].

Підсумовуючи, вважаємо за доцільне відзначити, що членство у Всесвітній Митній Організації загалом відповідає тенденціям регулювання інституту членства в міжнародних організаціях. За кількісним складом своїх членів ця Організація належить до найчисельніших. Однак аналіз положень Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, які стосуються питання членства в ній, дозволяє виділити низку особливостей, зокрема:

- членами Всесвітньої Митної Організації можуть бути як держави, так і уряди окремих митних територій, за умови згоди держави, до складу якої вони входять або під суверенітетом якої перебувають;
- участь міжнародних організацій у роботі Всесвітньої Митної Організації можлива виключно на правах спостерігачів;
- не передбачені інші форми членства, що використовуються в практиці міжнародних правовідносин (асоційоване, неповне та ін.).

Узагальнюючи викладене, можна відмітити, що установчий договір Всесвітньої Митної Організації передбачає два види членства: повне та як спостерігача. Інші форми членства, зокрема «асоційоване», не передбачаються. Така множинність видів членства характерна й для інших міжнародних організацій. Особливістю Всесвітньої Митної Організації є те, що її членами можуть бути не тільки держави, але й уряди окремих митних територій. До таких відносяться залежні території, які наділені правом самоуправління (Бермудські острови, Гонконг, Макао). При цьому такі суб'єкти наділені такими самими правами, як і держави. Ще однією особливістю є те, що в роботі окремих органів Всесвітньої Митної Організації можуть брати участь і представники суб'єктів, які не є її членами [75, с.114]. Так, у роботі Комітету з Гармонізованої системи, окрім представників держав та міжнародних організацій, що володіють статусом членів та спостерігачів, відповідно, можуть брати участь і представники митних та економічних союзів, таких як АСЕАН, НАФТА.

2.3. Правотворча діяльність Всесвітньої Митної Організації та юридична сила її актів

У сучасній юридичній науці існують різні, часто протилежні, думки, щодо того, чи є рішення міжнародних організацій джерелом міжнародного права.

Наприклад, О.О. Мережко вказує, що в доктрині міжнародного права існують два підходи до цієї проблеми. Згідно з першим підходом, рішення міжнародної організації не є джерелом міжнародного права, оскільки вони є втіленням волі тільки одного суб'єкта міжнародного права – міжнародної організації. Згідно з другим – рішення міжнародних організацій є «сумою» вираженої волі держав і тому їх можна вважати принаймні допоміжним джерелом міжнародного права [64, с.97].

На нашу думку, варто погодитися з тим, що рішення міжнародних організацій можуть виступати допоміжним джерелом міжнародного права. Це справді зумовлено тим, що в прийнятті рішень беруть участь представники держав, а відтак і в правотворчому процесі. Проте багато питань виникає з приводу юридичної сили рішень міжнародних організацій. Відповіді на ці питання безпосередньо впливають на те, чи будуть вони застосовуватися як джерело міжнародного права. Хоча насправді тут присутні елементи теорії та практики міжнародного права, які, до речі, не завжди співпадають з позиції їх тлумачення.

Такі питання безпосередньо пов'язані із проблемою правосуб'єктності міжнародних організацій, а саме: чи наділені міжнародні організації відносною свободою в своїй діяльності і є, де-факто, наддержавними структурами, чи їх рішення є нічим іншим, як виразом узгоджених позицій держав членів. Саме тому питання юридичної сили рішень міжнародних організацій є одним із ключових аспектів права міжнародних організацій.

У практиці міжнародного права одним із засобів розв'язання цієї проблеми є обмеження юридичної обов'язковості рішень міжнародних організацій. На думку В. Моравецького, такий засіб застосовується з метою

зменшення ризиків, пов'язаних із прийняттям міжнародною організацією рішень та обмеження значення цих рішень до межі необов'язкових до виконання рекомендацій. Водночас учений наголошує, що навіть рекомендації не позбавлені моральної та політичної сили, а в певних межах і юридичної [71, с.62]. Хоча доктрина міжнародного права переважно обстоює надання актам міжнародних організацій статусу джерел міжнародного права, це питання залишається відкритим з точки зору міжнародно-правової практики.

Для розв'язання питання юридичної сили рішень міжнародних організацій Г.М. Вельямінов пропонує передбачити обов'язковість того чи іншого акта міжнародної організації в її статуті. З цього приводу науковець зазначає: «Обов'язковість рішень міжнародних організацій із визначених питань повинна бути недвозначно встановлена установчим актом цієї організації або іншою нормою міжнародного права [9, с.136]».

В. Моравецький вказував, що поняття «рішення міжнародних організацій» охоплюють як резолюції, ухвалені їх головним органами, так і постанови, що видаються їх адміністративними органами. До рішень відносяться як ті рішення, які мають обов'язкову юридичну силу, так і формально необов'язкові рекомендації [71, с.62].

Як відомо, у статті 38 Статуту Міжнародного Суду ООН, якою визначається перелік джерел міжнародного права, відсутні акти міжнародних організацій [125].

Підтверджуючи це, російська дослідниця Т.М. Нешатаєва вказує: «...на сучасному етапі розвитку міжнародного співтовариства, резолюції-рекомендації формалізовані як міжнародно-правове джерело в іншій, ніж міжнародне публічне право, системі – праві міжнародних організацій [80, с.109]». Вона наводить приклад Віденської конвенції про права міжнародних договорів за участю міжнародних організацій 1986 року, у ст. 2 та 6 якої мова йде про «внутрішнє право міжнародних організацій [12]». Однак, незважаючи на таку прогалину в міжнародній практиці, вважаємо, що акти міжнародних міжурядових організацій усе ж таки виступатимуть джерелами міжнародного права.

У ході своєї діяльності Всесвітня Митна Організація у рамках функціонування своїх органів розробляє і приймає:

- a) конвенції (договори);
- b) резолюції;
- c) рекомендації;
- d) декларації.

Загалом у рамках Всесвітньої Митної Організації, за більш ніж 60 років її діяльності, було розроблено та підписано 18 конвенцій. Одну з них – Міжнародну конвенцію про спрощення і гармонізацію митних процедур (Киотська конвенція) від 18 травня 1973 року, було прийнято в іншій редакції 26 червня 1999 року, і їх слід розглядати як один документ [68]. З них не вступили в дію тільки дві – Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу в митних справах (Йоганнесбурзька конвенція) від 27 червня 2003 року та Митна Конвенція про міжнародний транзит товарів від 07 червня 1971 року [152].

Наведемо перелік конвенцій, розроблених і прийнятих в рамках Всесвітньої Митної Організації, їх статус, короткий опис та кількість договірних сторін [153]:

1. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва (*англ.* Convention establishing a Customs Co-operation Council), укладена 15 грудня 1950 року в Брюсселі. Невід’ємною частиною Конвенції є Додаток до неї «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради». Виходячи із змісту преамбули договірні держави, створюючи Раді Митного Співробітництва мали метою «забезпечити якомога вищий рівень погодженості й однаковості їх митних систем і посилити вивчення проблем, що виникають у ході розвитку і поліпшення митної техніки і митного законодавства [147]». Нині Конвенція налічує 179 держав-учасниць та окремих митних територій.

2. Конвенція про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах та Протокол до неї (*англ.* Convention on Nomenclature for the Classification of goods in Customs tariffs and Protocol of Amendment thereto), укладена 15 грудня 1950 року в Брюсселі. Конвенція спрямована на поступове

зменшення кількісних обмежень митних тарифів у міжнародній торгівлі, спрощення міжнародних митно-тарифних переговорів та полегшення співставлення митної статистики, оскільки дані для такої статистики ґрунтуються на класифікації товарів у митних тарифах [148]. Після підписання вказаної Конвенції шістьма державами-членами вона набула чинності з 11 вересня 1959 року.

3. Конвенція про оцінку товарів у митних цілях (*англ.* Convention on the Valuation of goods for Customs purposes), прийнята 15 грудня 1950 року у Брюсселі. Однак Конвенція вступила в дію з 28 липня 1953 року після підписання вісьмома державами. Цей документ спрямований на спрощення міжнародних митно-тарифних переговорів, порівняння статистики зовнішньої торгівлі та максимальне зближення у визначенні вартості товарів для митних цілей [151]. Відповідно до статті 5 Конвенції, Рада створює Комітет з оцінки, основним призначенням якого є тлумачення норм Конвенції, розгляд спорів, що виникають з приводу застосування цих норм, а також надає рекомендації щодо врегулювання таких спорів.

4. Митна конвенція карнети ECS для комерційних зразків (*англ.* Customs Convention on ECS carnets for commercial samples) для комерційних зразків, прийнята 18 травня 1956 року в Женеві [157]. Однак вказана Конвенція втратила чинність на підставі ст. 20 Митної конвенції, що стосується контейнерів (1972 року).

5. Митна Конвенція про тимчасове ввезення упаковок (*англ.* Customs Convention on the temporary importation of packings), укладена в жовтні 1960 року в Брюсселі. Вказана Конвенція вступила в дію з 15 березня 1962 року, і сьогодні до неї вже приєдналося 38 членів Організації. Цей документ спрямований на врегулювання відносин з приводу тимчасового ввезення упаковок, звільнення від сплати ввізних мит, та з урахуванням реекспорту – звільнення від заборон та обмежень на імпорт упакувань [159].

6. Митна Конвенція про тимчасове ввезення професійного устаткування (*англ.* Customs Convention on the temporary importation of professional equipment), підписана 08 червня 1961 року в Брюсселі. Конвенція спрямована на

запровадження загальних правил тимчасового безмитного ввезення професійного обладнання з метою сприяння поширенню міжнародного обміну спеціалізованих новинок і методів [161]. Крім цього, сама Конвенція доповнювалася трьома Додатками до неї, які класифікували професійне обладнання відповідно до того, з якою метою воно буде застосовано. А саме: Додаток А передбачає порядок тимчасового ввезення та перелік професійного устаткування працівників мас-медіа; Додаток В закріплює порядок тимчасового ввезення та перелік «кінематографічного обладнання»; Додаток С – «інше професійне обладнання», тобто устаткування, необхідне певним категоріям осіб для виконання спеціальних завдань: підприємців, бізнес-експертів, експертів, лікарів, археологів, викладачів та ін. Вказана Конвенція вступила в дію з 01 липня 1962 року, і сьогодні налічує 55 держав-учасниць.

7. Митна Конвенція про можливість ввезення товарів для демонстрації чи використання у виставках, ярмарках, конференціях чи інших заходах (*англ. Customs Convention concerning facilities for the importation of goods for display or use at exhibitions, fairs, meetings or similar events*), укладена 08 червня 1961 року в Брюсселі. Конвенція набрала чинності з 13 липня 1962 року і до неї приєдналась 61 держава-член Організації. Основною метою зазначеної Конвенції є полегшення презентації товарів на виставках, ярмарках, конференціях або інших заходах комерційного, технічного, релігійного, освітнього, наукового, культурного чи благодійного характеру [155]. Конвенція містить загальні правила та перелік товарів, які ввозяться із вищезазначеною метою, що надає переваги в міжнародній торгівлі та сприяє міжнародному обміну ідеями та знаннями. Характерно, що Конвенція була розроблена спільно із Європейською Економічною Комісією Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (ЮНЕСКО).

8. Митна Конвенція про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів (*англ. Customs Convention on the A.T.A. carnet for the temporary admission of goods (ATA Convention)*), прийнята в грудні 1961 року в Брюсселі з метою досягнення високого рівня гармонізації та одноманітності в митних системах договірних сторін [158]. Норми вказаної Конвенції спрямовані на використання

спеціально розробленої «Карнет А.Т.А.» (Admission Temporaire-Temporary Admission). Аббревіатура А.Т.А. містить перші літери французького та англійського словосполучень, що визначають єдине поняття – «тимчасовий допуск (або тимчасове прийняття)». «Карнет А.Т.А.» являє собою комплект митних пропускових документів необхідних для тимчасового ввезення , вивезення і транзиту певного товару [66, с.288]. Конвенція набула чинності 30 липня 1963 року, і налічує 63 договірних сторін.

9. Митна Конвенція щодо майна моряків (*англ. Customs Convention concerning welfare material for seafarers*), підписана 1 грудня 1964 року в Брюсселі. Ця Конвенція регулює питання ввезення на територію однієї із договірних сторін майна, що використовується моряками на іноземних суднах, зайнятих у міжнародних морських перевезеннях. Вона стосується майна призначеного для використання на борту корабля, а також майна соціально-культурного призначення [156]. Конвенція вступила в силу 11 грудня 1965 року, і до неї приєдналися 42 договірних сторін.

10. Митна конвенція про тимчасове ввезення наукового обладнання (*англ. Customs Convention on the temporary importation of scientific equipment*), прийнята 11 червня 1968 року в Брюсселі. Конвенція спрямована на скасування мит і податків при тимчасовому ввезенні устаткування для наукових досліджень чи для освіти, з метою розвитку цих життєво необхідних для соціального і економічного напрямів [162]. Конвенція набула чинності з 5 вересня 1969 року, і сьогодні до неї приєдналося 56 держав-учасниць.

11. Митна конвенція про тимчасове ввезення педагогічного матеріалу (*англ. Customs Convention on the temporary importation of pedagogic material*), прийнята 8 червня 1970 року в Брюсселі. Вона регулює порядок тимчасового ввезення педагогічного обладнання і матеріалів, які необхідні для розвитку освіти та професійної підготовки. Конвенція містить визначення терміна «педагогічний матеріал», а також їх перелік [160]. Вступила в силу 10 вересня 1971 року та налічує 38 договірних сторін.

12. Митна Конвенція про міжнародний транзит товарів (Конвенція ІТІ) (*англ. Customs Convention on the international transit of goods (ITI Convention)*),

прийнята 07 червня 1971 року. Цей документ так і не вступив в силу, оскільки був підписаний лише трьома державами.

13. Міжнародна Конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська Конвенція) (*англ.* International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (Kyoto Convention)), прийнята 18 травня 1973 року в м.Кіото. Вказана Конвенція вступила в силу з 25 вересня 1974 року, і до неї приєдналось 5 держав. Однак нині цей документ діє в новій редакції від 26 червня 1999 року як Доповнена Кіотська Конвенція.

14. Міжнародна Конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Конвенція Найробі) (*англ.* International Convention on mutual administrative assistance for the prevention, investigation and repression of Customs offences (Nairobi Convention)), укладена 9 червня 1977 року в м. Найробі. Конвенція закріплює основні засади співробітництва митних адміністрацій договірних сторін у боротьбі із порушеннями митного законодавства. Регулює питання щодо: скерування запиту про надання взаємної допомоги; обмін чи надання документів або інформації з цього приводу; повноваження Ради та Постійного Технічного Комітету щодо положень самої Конвенції та вказаної категорії міжнародної митної співпраці [171]. Конвенція набула чинності 21 травня 1980 року, до неї приєдналося 52 члени Організації, а також дві держави підписали, однак ще не ратифікували її.

15. Міжнародна Конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Доповнена Кіотська Конвенція) (*англ.* International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (Kyoto Convention) (as amended)), прийнята 26 червня 1999 року, набула чинності з 03 лютого 2006 року. Конвенція спрямована на спрощення і гармонізацію митних правил і процедур шляхом усунення розбіжностей які мають місце у національних митних законодавствах. Так, 94 договірних сторони взяли на себе зобов'язання запровадити і використовувати в митних відносинах Стандартні та рекомендовані правила, що містяться у Загальному та Спеціальних Додатках до Конвенції [173].

16. Міжнародна Конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів (*англ.* Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System), яку було прийнято 14 червня 1983 року в Брюсселі. Під «Гармонізованою системою згідно зі статтею 1 вказаної Конвенції, необхідно розуміти номенклатуру, яка включає товарні позиції, субпозиції та цифрові коди, що відносяться до них, примітки до розділів, груп і субпозицій, а також основні правила класифікації для тлумачення Гармонізованої системи [150]. Конвенція була розроблена з метою зменшення витрат, пов'язаних з повторним описом, класифікацією і кодуванням товарів під час їх переходу з однієї системи класифікації в іншу у процесі здійснення міжнародної торгівлі, і сприяння стандартизації зовнішньоторговельної документації та передачі статистичних даних. Після внесення доповнень згідно з протоколом від 24 червня 1986 року, Конвенція вступила в дію з 01 січня 1988 року, і зараз налічує 150 держав-учасниць.

17. Міжнародна Конвенція про взаємну адміністративну допомогу в митних справах (Йоганнесбурзька Конвенція) (*англ.* International Convention on mutual administrative assistance in Customs matters (Johannesburg Convention)), прийнята 27 червня 2003 року. Конвенція спрямована на об'єднання зусиль держав-учасниць у боротьбі зі злочинами проти митного законодавства, які завдають шкоди безпеці та економічним, комерційним, податково-бюджетним та соціальним інтересам суспільства. В Конвенції закріплено норми щодо координації спільних дій митних адміністрацій держав-учасниць у протидії транснаціональній організованій злочинності і терористичних угруповань з метою забезпечення безпеки міжнародних поставок товарів [172]. Ця Конвенція не набула чинності, оскільки її підписали лише 3 держави, і 7 держав підписали, однак не ратифікували.

18. Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська Конвенція) (*англ.* Convention on Temporary Admission (Istanbul Convention)), укладена 26 червня 1990 року. Конвенція закріплює та деталізує такий митний режим як «тимчасове ввезення», випадки припинення дії режиму тимчасового ввезення, гарантії та документи, необхідні для здійснення тимчасового ввезення, а також

перелік товарів (зокрема транспортні засоби) що звільняються від ввізних мит та податків при тимчасовому ввезенні [149]. Конвенція вступила в силу з 27 листопада 1993 року, і до неї приєдналися 67 учасниць.

Конвенції, укладені в рамках Всесвітньої Митної Організації мають обов'язкову дію для її членів якщо:

- 1) Держава підписала конвенцію;
- 2) Конвенція пройшла процедуру ратифікації згідно з національним законодавством держави-члена;
- 3) Вона вступила в силу після отримання необхідної кількості ратифікацій.

Однак, існує інша точка зору зокрема серед не митних експертів, яка полягає в тому, що конвенції Всесвітньої Митної Організації не є юридично обов'язковими. Таку позицію необхідно вважати помилковою в силу того, що вони є юридично зобов'язуючими документами для договірних сторін, оскільки підлягають ратифікації та повідомленню про це на дипломатичних каналах [194, p.251].

Конвенції мають першочергове значення для діяльності Всесвітньої Митної Організації. Інші правові акти, які приймаються в її рамках (про що мова піде далі) відіграють своєрідну «обслуговуючу» роль щодо конвенцій. Однак часто їх ефективність є недостатньою. Однією із причин цього, на нашу думку, є і невелика кількість ратифікацій окремих конвенцій, навіть тих, які вже вступили в дію. Наприклад, Конвенцію про номенклатуру для класифікації товарів у митних тарифах від 15 грудня 1950 року ратифікували лише 6 держав, Конвенцію про оцінку товарів у митних цілях (Брюссельська конвенція) від 15 грудня 1950 року – 8, Митну конвенцію про карнет ECS для комерційних зразків від 1 березня 1956 року – 1 держава (Гаїті) [192].

Інші науковці наводять схожі аргументи щодо недосконалості конвенцій Всесвітньої Митної Організації та їх юридичної сили. Наприклад, В.Ф. Суворов вважає такою неналежну імплементацію міжнародних договорів Всесвітньої Митної Організації державами-членами [117].

У доктрині міжнародного права визнається, що норми міжнародних договорів можуть набувати звичаєвого характеру щодо держав, які не є його сторонами. Це стосується, зокрема, Женевських конвенцій 1949 року та Додаткових протоколів до них, що підтвердив Міжнародний Суд ООН в Консультативному висновку про законність застосування ядерної зброї чи погрози нею 1996 року [139].

Водночас складно говорити про звичаєвий характер договірних норм, розроблених в рамках Всесвітньої Митної Організації. Найперше, це пов'язано з тим, що в кожній державі існує власне митне законодавство і часом важко простежити і довести практичне застосування тих чи інших міжнародних стандартів. Особливо складно це довести при застосуванні конвенцій Всесвітньої Митної Організації, членами якої є 179 держав. Тому говорити про те, що норми конвенцій Всесвітньої Митної Організації можуть набувати характеру звичаєвих норм, на нашу думку, можливо лише після ретельного дослідження та аналізу норм які містяться у вказаних конвенціях.

Однак, звичаєвий характер договірних норм підтверджується і доктриною міжнародного права. Зокрема, І.І. Лукашук вважав, що думка про те, що договірні норми можуть творити міжнародний звичай, є доведеною. Як приклад, він наводив рішення Міжнародного Суду ООН у «Справі про Континентальний шельф Північного моря», де виділяв критерії, які визначив Суд до створення норм міжнародного звичаєвого права за допомогою міжнародних договорів, визнавши принципову можливість створення звичаю за допомогою договорів:

- положення договору повинно носити нормотворчий характер стосовно до загального міжнародного права, тобто бути придатним для цього за змістом і виражати відповідний намір учасників;
- будучи договірною за своїм походженням, норма включається до складу звичаєвого міжнародного права в результаті прийняття її в такій якості (*opinio juris*);
- прийнята у такий спосіб норма стає обов'язковою навіть для держав, які ніколи не були сторонами конвенції [183].

Рекомендації є важливим інструментом діяльності будь-якої міжнародної організації. В. Моравецький справедливо вказував: «У рекомендаціях органів міжнародної організацій виражається її позиція, воля і оцінка поведінки держав. Рекомендація, що схвалює політику певної держави, спрощує проведення цієї політики. І навпаки, рекомендація, що суперечить інтересам будь-якої держави і її політики, утруднює її положення. Як правило, така держава вважає себе зобов'язаною виправдовуватися в тому, що вона не виконує рекомендацій організації або ж вона (організація – *Я.М.*) закликає її до такого пояснення [71, с.62]».

На думку В. Моравецького, значення рекомендацій залежить від низки факторів, зокрема від категоричності сформульованих оцінок і директив поведінки, а також від того, які реальні політичні сили виступають за її прийняття і підтримують реалізацію рекомендацій міжнародної організації [71, с.62].

Рекомендації Всесвітньої Митної Організації являють собою класичний правовий акт міжнародної організації, який не має зобов'язальної дії, і приймається сесією керівників митних служб держав-членів Всесвітньої Митної Організації за пропозицією її комітетів [71, с.62].

Рекомендації Всесвітньої Митної Організації, як уже зазначалося, переважно відіграють роль засобу для покращення ефективності дії конвенцій. Відповідно до статті 3 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва до компетенції Ради Всесвітньої Митної Організації відноситься:

d) розробка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування конвенцій, укладених як у результаті роботи Ради, так і конвенцій, що стосуються номенклатури для класифікації товарів у митних тарифах і оцінки товарів у митних цілях, підготовлених Групою по вивченню можливості створення Європейського Митного Союзу, а також здійснення з цією метою функцій, які йому можуть бути прямо приписані цими конвенціями відповідно до їх положень;

е) розробка примирювальних рекомендацій для вирішення спорів щодо тлумачення і застосування конвенцій, згаданих вище в пункті d), відповідно до положень цих конвенцій [40]»

Окрім того, в пункті g) передбачається повноваження Ради стосовно внесення рекомендацій щодо інформації або порад у митних справах згідно з основною метою установчого акта Всесвітньої Митної Організації [40].

Рекомендації Всесвітньої Митної Організації набувають обов'язкового характеру для держави-члена лише в разі їх схвалення цією державою. У такому випадку держава зобов'язується імплементувати положення цієї рекомендації через вжиття необхідних заходів на національному рівні. Такими кроками можуть бути прийняття нового законодавства у цій сфері або ж доповнення існуючого законодавства [199].

Органами, в рамках яких проводиться розробка рекомендацій Всесвітньої Митної Організації, є, зокрема, Постійний Технічний Комітет та Комітет з Гармонізованої Системи.

Якщо проаналізувати правотворчу діяльність Всесвітньої Митної Організації у формі рекомендацій, то можна виділити чотири основні їх групи:

1) Рекомендації, що стосуються Гармонізованої системи опису та кодування товарів. Вказані Рекомендації стосуються здебільшого приведення в єдність статистичних систем, які застосовуються у митній сфері. Основною конвенцією Всесвітньої Митної Організації, яка регулює відносини у цій сфері, є Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1983 року, яка вступила в дію у 1988 році.

Під Гармонізованою системою, відповідно до пункту а) статті 1 Міжнародної Конвенції 1983 року розуміють: «...номенклатуру, що включає в себе товарні позиції, підпозиції і що відносяться до них цифрові коди, примітки до розділів, груп і товарних підпозицій, а також основні правила класифікації для тлумачення Гармонізованої системи [59]». Саме ця номенклатура взята за основу при розробці відповідних національних систем класифікації товарів. Зокрема, «Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності»

(УКТ ЗЕД) розроблена саме на основі Гармонізованої системи Всесвітньої Митної Організації [130, с.426].

2) Рекомендації, що стосуються митних процедур та питань, пов'язаних зі спрощенням цих процедур. Вони стосуються питань, пов'язаних як із процедурними моментами міжнародно-правового регулювання відносин у митній сфері, так і окремих аспектів співробітництва держав з цього приводу.

3) Рекомендації, що стосуються дотримання та забезпечення дотримання конвенцій, прийнятих у рамках Всесвітньої Митної Організації (Рекомендація щодо митної співпраці стосовно дій спрямованих проти транскордонних екологічних порушень (28 червня 2008 року); Рекомендація щодо митної співпраці стосовно дій спрямованих проти митного комерційного шахрайства (1 липня 2006 року) та ін.);

4) Рекомендації, що стосуються інформаційних технологій (Рекомендація щодо використання всесвітньої мережі Інтернет митними службами (26 червня 1999 року) та ін.).

Зокрема, сама Всесвітня Митна Організація, визначаючи цілі прийняття рекомендацій, вважає, що вони покликані:

- a) сприяти співробітництву між митними адміністраціями;
- b) стандартизувати практику держав-членів щодо звільнення від податків, їх погашення або відшкодування;
- c) полегшити міжнародні перевезення вантажів і подорожей та туризму;
- d) сприяти узгодженому використанню інформаційних технологій;
- e) полегшити і прискорити виконання деяких міжнародних конвенцій;
- f) сприяти спрощенню і гармонізації митних документів;
- e) гарантувати забезпечення належних засобів правового захисту, які є в розпорядженні платника податків [188].

Відповідно до мети та завдань рекомендацій, можна виділити такі їх категорії:

- рекомендації, спрямовані на врегулювання співпраці між митними службами держав-членів (щодо Технічної співпраці у митних справах (18 червня

1981 року); Обмін інформацією, що стосується митного статусу товарів (22 травня 1963 року) та інші);

- рекомендації, спрямовані на врегулювання звільнення від платежів, повернення платежів і їх списання (щодо Повернення або відшкодування податків на товари, від яких відмовився імпортер через невідповідність контракту (28 листопада 1957 року); щодо Магазинів «Д'юті-Фрі» (16 червня 1960 року) та інші);

- рекомендації, спрямовані на врегулювання транспорту, подорожування і туризму (щодо Використання документів на тимчасове ввезення радіо- і телевізійного обладнання (1 грудня 1955 року); щодо Тимчасового ввезення радіо- і телевізійного обладнання (9 червня 1977 року) та інші);

- рекомендації, спрямовані на врегулювання інших питань (щодо Права на оскарження з митних питань (6 червня 1967 року); щодо Прийняття стандартизованої форми сертифікату про походження (16 січня 1973 року) та інші).

Декларації, поруч з конвенціями та рекомендаціями, є однією із найпоширеніших форм правотворчості міжнародних організацій. Власне, декларація міжнародної організації – міжнародний документ про основні принципи з тих або інших питань [23, с.24]. В абсолютній більшості випадків декларації не мають юридично обов'язкової дії, але через своє значення їх норми можуть ставати загальнообов'язковими (прикладом може слугувати Загальна Декларація прав людини).

Всесвітня Митна Організація за час своєї діяльності прийняла 11 міжнародно-правових актів у формі декларацій. Здебільшого вони встановлюють загальні принципи окремих аспектів міжнародних митних правовідносин. Наприклад, вони закладають основні засади діяльності Організації і міжнародної співпраці на певні періоди.

Так, у червні 1987 року в м. Оттава (Канада) була прийнята Декларація Ради Митного Співробітництва (Всесвітньої Митної Організації) про зустріч викликів 2000 року. У ній передбачалася стратегія дій і співпраці на період до кінця тисячоліття з метою вирішення найактуальніших проблем, які, на той

момент, постали перед міжнародним співтовариством у цій сфері. Свій розвиток положення цієї Декларації знайшли у прийнятій у липні 1989 року Вашингтонській Декларації Ради Митного Співробітництва (Всесвітньої Митної Організації) щодо гармонізації та комп'ютеризації митних процедур і стратегії на ХХІ ст.

На сучасному етапі серед основних цілей Декларацій Всесвітньої Митної Організації є боротьба із негативними та кримінальними явищами, які існують у сфері міжнародних митних відносин. Так, у червні 1997 року була прийнята Будапештська Декларація Всесвітньої Митної Організації щодо міжнародної організованої злочинності, а в червні 2003 року – Брюссельська Декларація Всесвітньої Митної Організації щодо незаконного переміщення наркотичних засобів.

Як уже зазначалося, положення цих декларацій не мають обов'язкової юридичної сили, але вони можуть передбачати механізми виконання юридичних норм на практиці. Юридичним гарантіями виконання положень цих декларацій виступають два основні види формул. Наприклад, в Оттавській Декларації 1987 року заключна частина містить звернення до Генерального Секретаря Всесвітньої Митної Організації, в якій йому вказується (англ. directs) на: «...необхідність вжиття заходів, необхідних для застосування цієї Декларації [163]». Крім терміна «direct», може використовуватися також і термін «instruct», який за своїм змістом є аналогічним.

Крім того, в окремих деклараціях, зокрема в Брюссельській Декларації Ради Митного Співробітництва (Всесвітньої Митної Організації) щодо її ролі в сфері митного співробітництва (червень 1986 року), додатково містилася вказівка Генеральному Секретарю відзвітуватися перед Радою про проведені заходи щодо реалізації положень Брюссельської Конвенції [164]. Проте останнім часом деякі Декларації Всесвітньої Митної Організації взагалі не містять жодних положень щодо подальшого виконання її норм (Бакинська Декларація щодо електронної комерції (червень 2001 року) [165].

Отже, проаналізувавши зміст декларацій, прийнятих Всесвітньою Митною Організацією, слід відзначити, що вони спрямовані на врегулювання

актуальних проблем, які виникають у сфері міжнародних митних відносин. Попри свій формально необов'язковий характер, вони виступають своєрідними дорожніми картами, метою яких є окреслити подальші шляхи розвитку міжнародної співпраці у предметних напрямках.

Резолюції. Під терміном «резолуція міжнародної організації» розуміють: «рішення (документ), що приймається міжнародною організацією, конгресом, асамблеєю, комітетом тощо [78, с.274]». В окремих випадках резолюції виступають своєрідним каталізатором договірного процесу, будучи прийнятими в момент, коли держави ще не готові до тієї чи іншої домовленості [131, с.66]».

Характеризуючи резолюції саме Всесвітньої Митної Організації, С.С. Жамкочян зазначає, що ці акти «...носять декларативний характер, виражають будь-які наміри або оцінку подій, фактів та приймаються Всесвітньою Митною Організацією у разовому порядку з індивідуальних питань... [31, с.27]». Резолюції Всесвітньої Митної Організації приймаються від імені її статутних органів. Зокрема, активну роль у цій формі правотворчості відіграє Рада Митного Співробітництва як елемент внутрішньоорганізаційного механізму.

Так, з-поміж останніх резолюцій Ради можна назвати такі резолюції як Резолюція Ради Митного Співробітництва щодо ролі митних служб в ХХІ ст. (червень 2008 року); Резолюція Ради Митного Співробітництва щодо глобального економічного спаду (червень 2009 року); Резолюція Ради Митного Співробітництва щодо ролі митних служб у допомозі при природних лихах (червень 2011 року) [189].

Крім того, резолюції можуть прийматися також іншими органами Всесвітньої Митної Організації. Як приклад такої резолюції можна навести Резолюцію Комісії з митної політики щодо безпеки вантажів, які перевозяться повітряним транспортом (грудень 2011 року) [189].

Можна відзначити, що резолюції Всесвітньої Митної Організації, які приймаються її органами, відрізняються за змістом і цілями залежно від органу, в рамках якого їх було прийнято. Наприклад, резолюції Ради Митного

Співробітництва – ключового структурного органу Організації, є інструментом реагування на ті виклики, які постають перед міжнародною спільнотою при правовому регулюванні митних відносин. Водночас резолюції окремих Комісій та Комітетів Організації своїм предметом мають конкретні проблеми і пошук шляхів їх розв’язання.

Крім цього, не слід забувати про внутрішнє право організації, яке спрямоване на врегулювання питань її діяльності. Під «внутрішнім правом» С.В. Черниченко розуміє «... сукупність правових норм, які регулюють структуру, порядок роботи та прийняття рішення міжнародними організаціями, взаємовідносини між її внутрішніми підрозділами, а також порядок призначення і службове становище її посадових і службових осіб [128, с.133]».

Вони можуть стосуватися різних аспектів функціонування міжнародної міжурядової організації, зокрема таких як: прийняття рішень, структура організації, фінансування та інших. Такі акти матимуть юридичну силу і обов’язковість для самої організації, її структурних підрозділів та посадових осіб. «Юридично обов’язкова сила рішень які стосуються питань внутрішнього функціонування міжнародних міжурядових організацій, ґрунтується на об’єктивних потребах організації як постійно діючого механізму [90, с.383]».

Розглядаючи юридичну силу норм міжнародних міжурядових організацій, які регулюють питання діяльності організації (внутрішні), В. Моравецький вказує: «Рішення з цих питань не можуть носити характеру рекомендацій, оскільки вони стосуються проблем, які потребують однозначного вирішення, без якого організація не могла б функціонувати нормально або навіть би виявилась повністю паралізованою [71, с.147]». З такою позицією погоджуються й інші науковці, мотивуючи це тим, що «... принципи і норми «внутрішнього права» у всіх міжнародних організацій мають один і той самий об’єкт регулювання – внутрішньоорганізаційну діяльність [90, с.384]».

Висвітлюючи роль та значення актів міжнародних організацій, Л.Х. Мінгазов зазначає, що «навіть у формі рішень, не вступивши в обов’язкову

силу, вони є серйозним засобом політичного впливу на поведінку держав [65, с.142]».

Попри те, що обов'язковий характер зі всіх документів які розробляються Організацією, мають тільки конвенції, за умови, якщо згоду на їх обов'язковість нададуть держави-члени Організації, їх значення у процесі міжнародно-правового регулювання митних відносин є ключовим. Усі ці документи спрямовані на підвищення ролі і значення діючих принципів і норм міжнародного права, на збагачення і подальший прогресивний розвиток їх змісту, на запровадження нових принципів у міжнародну практику спілкування держав [65, с.137].

Найперше це зумовлено тим, що вони є результатом узгодженої волі суб'єктів міжнародного співробітництва і покликані виробити єдині правила та стандарти митної політики як на міжнародному, так і на національному рівні, з метою оптимізації діяльності митних служб.

Конвенції Всесвітньої Митної Організації набувають юридично обов'язкової сили після їх ратифікації державами-членами. Рекомендації приймаються з приводу конвенції і для більш ефективного їх застосування. Вони не мають обов'язкової юридичної сили, але можуть містити доручення Генеральному Секретарю Всесвітньої Митної Організації щодо забезпечення їх імплементації. Декларації та резолюції мають рекомендаційний характер і стосуються окремих напрямів діяльності Всесвітньої Митної Організації [76, с.178-186].

2.4. Правосуб'єктність Всесвітньої Митної Організації

Однією із найбільш актуальних проблем теорії і практики міжнародного права є міжнародна правосуб'єктність як одна з основоположних ознак суб'єктів міжнародних правовідносин. Так, А.Ю. Якімов справедливо стверджував, що «суть правосуб'єктності полягає в тому, що вона визначає ті

юридично значимі характеристики, володіння якими робить реальну особу власником того чи іншого правового положення [138, с.9]».

На сучасному етапі можна говорити про тенденції зміни традиційних поглядів на міжнародну правосуб'єктність та перелік суб'єктів міжнародних правовідносин. Особливо показовою, в цьому плані, є проблема міжнародної правосуб'єктності міжнародних міждержавних організацій.

Упродовж останніх кількох десятиріч їх правосуб'єктність пройшла тривалий шлях еволюції, в ході якої її зміст і їх роль як суб'єктів міжнародного права значно зросли. Як відзначає український вчений М.О. Баймуратов, «питання про міжнародну правосуб'єктність міжнародних організацій актуалізується у зв'язку з постійним зростанням їх кількості і посиленні їх ролі у вирішенні міжнародних проблем [4, с.40]».

Тривалий час головною проблемою для правосуб'єктності міжнародних організацій було те, що в науці міжнародного права відмовлялися її визнавати. Вважалося, що вони лише виражають волю держав-членів, а не провадять самостійної діяльності. Зокрема, як стверджувала радянський теоретик права міжнародних організацій О.О. Шибаєва, «...міжнародна організація об'єктивно не володіє якістю міжнародної правосуб'єктності. Цією якістю її наділяють держави-засновники [133, с.26]». Проте і в радянській доктрині міжнародного права висловлювалися думки щодо існування правосуб'єктності міжнародних організацій. Зокрема, Є.Т. Усенко вказував, що міжнародні організації володіють об'єктивною міжнародною правосуб'єктністю [124, с.11].

На нашу думку, твердження про відсутність у міжнародних організацій міжнародної правосуб'єктності не відповідає основним напрямкам розвитку міжнародного права. Не можна недооцінювати роль міжнародних організацій у міжнародних правовідносинах, яка має тенденцію до зростання, а діяльність таких суб'єктів міжнародного права справляє вагомий вплив на міжнародно-правове регулювання суспільних відносин.

Існують різні підходи до розуміння міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій. Найбільш обґрунтованим з теоретичної і практичної точки зору, на нашу думку є визначення, яке запропонувала О.О. Шибаєва.

Вона визначала міжнародну правосуб'єктність міжурядової організації як «якісну характеристику її юридичної природи, що включає в себе здатність володіння правами і здатність їх самостійного здійснення [134, с.124]».

На думку чеського вченого-теоретика права міжнародних організацій В. Моравецького, для того, щоб виконувати свою статутну роль, організація має володіти особливою правосуб'єктністю, що відрізняється від простого сумування правосуб'єктності її членів. Він вважав, що тільки така передумова дозволяє говорити про вплив організації на її сферу [71, с.51]. Зі свого боку, О.О. Шибаєва вказувала: «Створена міжнародна організація – це не просто сукупність держав, а союз держав, об'єднаних для досягнення спільних цілей, що мають власну організаційну і правову єдність [133, с.39]».

У період становлення міжнародної організації як нового суб'єкта міжнародного права гостро точилась наукова дискусія щодо правосуб'єктності такого нового учасника міжнародних правовідносин, яка не вщухає й нині. Однак ще в 1950 році засновники Всесвітньої Митної Організації передбачають в Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва правоздатність новоствореної організації, яку деталізують в Додатку до Конвенції, що є надзвичайно прогресивним кроком з точки зору міжнародного права того періоду.

Хоча правосуб'єктність міжнародних організацій і впливає із їх цілей та функцій, вони ж створюють і її межі, оскільки організації в своїй діяльності не можуть виходити за рамки цілей, задля яких вони були створені. На спеціальний характер правосуб'єктності міжнародних міжурядових організацій вказує А.Я. Капустін, іменуючи її «функціональною правосуб'єктністю», оскільки вона обмежена функціями (і цілями) закріпленими в установчих документах [36, с.209]. Такої ж думки дотримується Т. Свида, зазначаючи, що правосуб'єктність міжнародних організацій є «обмеженою» або «спеціальною», оскільки міжнародна організація не може виходити за межі того, що визначено її установчим договором [106, с.118].

Для будь-якої міжнародної організації правосуб'єктність має велике значення, оскільки впливає на межі поведінки організації на міжнародній арені.

Понад те, правосуб'єктність, що притаманна будь-якому суб'єкту права постійно, проявляється лише в тих випадках, коли є нагальна потреба. Тому необхідно погодитись з позицією І.А. Ліпкана, який вказував, що «міжнародна правосуб'єктність найбільш істотно проявляється при вираженні та обстоюванні суб'єктом права своєї позиції в міжнародному спілкуванні [51, с.32]».

Аналіз міжнародної правосуб'єктності Всесвітньої Митної Організації є важливим етапом для виявлення особливостей правового статусу цього суб'єкта міжнародного права. Досліджуючи теоретичні проблеми суб'єктів міжнародного права, О.В. Тарасов цілком обґрунтовано відмітив, що «...знання соціальної природи, внутрішньої організаційної структури й внутрішньосистемних зв'язків має важливе значення для з'ясування особливостей правового статусу конкретного міжнародного інституту, після того, як буде встановлена його міжнародна правосуб'єктність [120, с.301]».

У доктрині міжнародного права існують різні підходи до розуміння поняття «правосуб'єктність міжнародної організації». Зокрема, М.О. Баймуратов стверджує, що, на думку багатьох вчених-міжнародників, вона включає в себе чотири елементи:

- а) правоздатність;
- б) дієздатність;
- с) здатність брати участь у процесі міжнародної правотворчості;
- д) здатність нести юридичну відповідальність за свої дії [4, с.41].

Питання міжнародної правосуб'єктності Всесвітньої Митної Організації, передовсім, регулюється Конвенцією про створення Ради Митного Співробітництва. Відповідно до Розділу 2 статті 2 Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, Організація володіє правосуб'єктністю і має право:

- а) укладати угоди,
- б) набувати і відчужувати нерухоме і рухоме майно,
- с) порушувати судове переслідування [25].

Проте в доктрині права міжнародних організацій, поруч з цими елементами, виділяють і ширший перелік елементів міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій. Так, Т.І. Левицький, крім цього, виділяє також право на привілеї та імунітети та право на постійні представництва держав при міжнародних організаціях [48, с.125]. С.М. Перепьолкін виділяє і таку особливу ознаку міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій, як здатність вступати у зносини з іншими міжнародними організаціями [87, с.86]. А.Я. Капустін, зі свого боку, крім вищезазначених, виділяє інші складові правосуб'єктності міжнародної організації, а саме: право участі в процедурах мирного врегулювання міжнародних спорів та міжнародну відповідальність міжнародної організації [36, с.135-149]. Проаналізуємо вказані елементи міжнародної правосуб'єктності саме Всесвітньої Митної Організації, оскільки «...в кожному конкретному випадку питання щодо обсягу і змісту правосуб'єктності будь-якої міжнародної міжурядової організації необхідно досліджувати спеціально, використовуючи з цією метою правила відповідної міжнародної організації [36, с.165]».

Договірна правоздатність Всесвітньої Митної Організації. Така правоздатність належить до головних ознак міжнародних організацій. Раніше заперечувалася можливість укладення міжнародних договорів від імені міжнародних організацій нарівні з державами та іншими суб'єктами міжнародного права. Це і стало причиною невключення норм, які б регулювали питання укладення таких договорів, до Віденської конвенції про право міжнародних договорів 1969 року, де в статті 3 було встановлено: «Конвенція не застосовується до міжнародних угод, укладених між державами та іншими суб'єктами міжнародного права або між такими іншими суб'єктами міжнародного права [11]».

Проте згодом право міжнародних організацій на укладення міжнародних договорів було визнане міжнародно-правовим актом: це питання врегулювала Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними організаціями від 21 березня 1986 року. В її Преамбулі відзначалося: «міжнародна організація має таку правоздатність

укладати договори, яка необхідна для виконання її функцій і досягнення її цілей [12]»

Як вказував В.І. Євінтов, «Загалом Віденська Конвенція 1986 року підтвердила наявність у міжнародному праві загального права міжнародних договорів на засадах рівності сторін – як держав, так і міжнародних організацій [29, с.418]».

Однак не всі науковці дотримуються тієї позиції, що договірна правоздатність виступає критерієм наявності саме правосуб'єктності. Так, О.В. Тарасов вважає, що договороздатність може застосовуватися для ідентифікації суб'єктів права міжнародних договорів. «Однак це критерій не самої правосуб'єктності як такої, а лише одного із проявів дієздатності», – вказує науковець [120, с.176].

Договірна правоздатність Всесвітньої Митної Організації передбачена в Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 року «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради», зокрема в пункті а) Розділі 2 статті 2. Проте детально це положення ні у вказаній Конвенції, ні в Додатку до нього не регламентовано.

Як уже зазначалося, міжнародні організації мають право укладати міжнародні договори як з державами, так і з іншими міжнародними організаціями. Щодо першого виду договорів, то їх регулювання передбачається окремими положеннями Додатку, зокрема в Розділі 25 статті 10 передбачається право «...укладати з будь-якою Договірною Стороною або з Договірними Сторонами додаткові угоди, які конкретизують положення цього Додатку настільки, наскільки Договірна Сторона або Договірні Сторони в цьому зацікавлені [25]». Це єдине положення Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, що відноситься до договірної правоздатності міжнародних організацій.

Ні Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва, ні Додаток не містять жодних положень щодо того, чи наділена Організація можливістю укладати угоди з іншими міжнародними організаціями. Водночас необхідно наголосити, що така ситуація є характерною й для інших міжнародних

організацій, зокрема Ради Європи. Як вказує Т.І. Левицький, «можливість укладання угод другого виду (з міжнародними організаціями – *Я.М.*) в установчому акті Ради Європи прямо не передбачена [48, с.134]».

Проте щодо окремих міжнародних організацій, в їх установчих актах може деталізуватися, які саме угоди можуть укладатися між ними та іншими міжнародними організаціями. Наприклад, у статті 13 Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) встановлено, що такі угоди з іншими міжнародними організаціями можуть укладатися з приводу:

- надання спільних послуг, здійснення спільних заходів щодо набору персоналу, навчання, умов служби та інших пов'язаних з цим питань, а також для обміну персоналом; а також:

- домовленості, згідно з якими інші міжнародні організації, які займаються питаннями, пов'язаними з продовольством і сільським господарством, підпадають під керівництво ФАО на таких умовах, які буде погоджено з компетентними органами відповідної організації [114].

Як уже зазначалося, існуючі тенденції розвитку міжнародного права свідчать про те, що міжнародні організації не володіють правоздатністю укладати міжнародні угоди з питань, які не відносяться до їх компетенції. Відповідно, можемо припустити, що договірна правоздатність Всесвітньої Митної Організації обмежена питаннями міжнародного співробітництва у сфері митних відносин, а також економіко-технічних питань, що стосуються її функціонування.

Майнові права Всесвітньої Митної Організації. У Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 року «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради», зокрема в пункті b) статті 2 Розділу 2 передбачається право Всесвітньої Митної Організації набувати та відчужувати майно [25]. Крім вказаної норми, будь-які інші правила щодо правового режиму майна Організації не врегульовані жодним актом. Відсутність нормативного закріплення цього питання зумовлена, передовсім, тим, що такі відносини здебільшого регулюються нормами національного законодавства. Вони можуть міститися в національному законодавстві держави,

на території якої знаходиться майно міжнародної організації, її штаб-квартира чи представництво. У такому випадку міжнародна міжурядова організація вступає у відносини з державою як юридична особа. Єдиним винятком є положення щодо імунітетів та звільнення від сплати податків з власності та майна Всесвітньої Митної Організації, про що детальніше мова йтиме при дослідженні привілеїв та імунітетів Організації.

Крім того, Всесвітня Митна Організація розпоряджається коштами внесків своїх держав-членів. Ці кошти перебувають у розпорядженні структур, що визначаються Всесвітньою Митною Організацією. Нині такими є «BBL Capital Management» та «RIGA Stockbrokers», які мають право оперувати фінансовими активами Організації, зокрема вкладати їх у цінні папери. Проте наприкінці кожного фінансового року вони зобов'язані надавати звіт про зміни вартості цінних паперів, в які вкладені кошти Організації і про те, як вони оперували ними. Фінансовий рік для Всесвітньої Митної Організації розпочинається 1 липня і закінчується 30 червня [69, с.279].

Право порушувати судове переслідування. Воно закріплене в Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 року «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради», зокрема в пункті с) статті 2 Розділу 2. Проте це положення як елемент правосуб'єктності Всесвітньої Митної Організації не деталізоване. Відповідно вказане право Всесвітньої Митної Організації може реалізовуватися на основі норм загального міжнародного права, які не суперечать положенням її установчого акта.

Здатність вступати у зовнішні зносини з іншими міжнародними організаціями. Ця властивість міжнародної організації почала набувати свого теоретичного обґрунтування порівняно недавно і отримала назву «дипломатичне право міжнародної організації» [99, с.249-277; 18, с.86]. Однак враховуючи, що міжнародні міжурядові організації не відносяться до категорії суверенних суб'єктів міжнародного права, то очевидно, що ці відносини матимуть іншу правову природу, ніж дипломатичні відносини між державами [36, с.222].

Ця ознака правосуб'єктності міжнародних організацій є особливо актуальною в сучасних умовах, коли, зокрема, визнано право на укладення міжнародних договорів між міжнародними організаціями. Водночас слід наголосити, що таке право, яке є складовими елементом цієї ознаки міжнародної правосуб'єктності, однозначно визнане лише стосовно міжнародних організацій, які наділені спеціальною правоздатністю. У зв'язку з цим необхідно зазначити, що право міжнародних організацій на укладення договорів із міжнародними організаціями універсального характеру в доктрині міжнародного права залишається дискусійним.

Здатність вступати у зовнішні зносини та, відповідно, співпрацювати з іншими міжнародними організаціями, безпосередньо передбачена і Конвенцією про створення Ради Митного Співробітництва. Так, згідно з пунктом h) статті 3, однією із функцій Організації є «співробітництво з іншими міжурядовими організаціями з питань, що входять до її компетенції [40]».

На думку С.М. Переп'юлькіна, підтвердженням цієї особливості правоздатності Всесвітньої Митної Організації є «...функції, якими наділена організація з урахуванням мети її створення, а саме – забезпечення якомога вищого рівня погодженості й одноманітності митних систем держав-учасниць та посилення вивчення проблем, що виникають у ході розвитку і поліпшення митної техніки і митного законодавства [87, с.81]».

На нашу думку, така особливість правоздатності Всесвітньої Митної Організації є вкрай важливою в умовах глобалізації світової економіки, коли все більшої ваги набуває співпраця як між державами, так і між міжнародними організаціями, що наділені компетенцією з цих питань. Крім того, необхідно наголосити, що таке співробітництво може здійснюватися як у формі укладення міжнародних договорів, так і у інших формах (взаємні консультації, вироблення спільних техніко-економічних стандартів, спільна розробка міжнародних договорів та інше).

Загалом, виходячи з інформації закріпленої на офіційному сайті Всесвітньої Митної Організації, її партнерами є 60 організацій, які розподілені на такі групи [185]:

- міжнародні організації – 15;
- регіональні міжурядові організації – 7;
- організації системи ООН – 15;
- донорські організації – 6;
- бізнес-організації – 7;
- академічні організації – 10.

Зносини з окремими організаціями відбуваються, зокрема, через спеціальні органи (комітети), створені в рамках Всесвітньої Митної Організації. Таким є, наприклад, Комітет зв'язку Всесвітньої Митної Організації та Всесвітнього Поштового Союзу, створений у 1965 році відповідно до Угоди між цими організаціями. Як зазначає С.М. Перепьолкін, цей комітет за своєю природою є робочою групою, висновки котрої подаються відповідним органам, наприклад, Постійному Технічному Комітету Всесвітньої Митної Організації, для затвердження, і який працює як контактна точка між двома організаціями з актуальних для них питань. Він розглядає питання, що становлять взаємний інтерес для двох організацій, здійснює пошук засобів та методів для пришвидшення та спрощення митних формальностей у поштовій службі [87, с.287].

Іншим прикладом органу, який відповідає, зокрема, за тристороннє співробітництво, є Комітет зв'язку Всесвітньої Митної Організації та Міжнародної асоціації авіаційного транспорту та Міжнародної організації цивільної авіації. Цей орган займається розробкою засад, якими повинні керуватися і мають застосовувати всі три організації. Крім того, Комітет сприяє реалізації цих засад, займається проблемами уніфікації тлумачення та застосування правил, відслідковує виконання розроблених засад та розглядає будь-які пропозиції про внесення поправок до цих засад. Також Комітет сприяє їх застосуванню в роботі авіаційно-транспортних та митних адміністрацій [177].

Таке співробітництво з іншими міжнародними організаціями у форматі робочих груп притаманне й багатьом іншим міжнародним організаціям, що нормативно закріплене в їх установчих актах. Наприклад, в пункті 2 статті 6

Статуту Продовольчої та Сільськогосподарської Організації ООН (ФАО) зазначено, що ця організація може «...у співпраці з іншими міжурядовими організаціями також створювати спільні комітети і робочі групи [114]».

Привілеї та імунітети Всесвітньої Митної Організації та її посадових осіб. Міжнародні організації, а також їх посадові особи користуються привілеями та імунітетами, необхідність надання яких обґрунтовується забезпеченням ефективності здійснення міжнародною організацією та її персоналом їх функцій без втручання чи примусу зі сторони окремої держави перебування [51, 26]. М. Ейкхарст визначає, що «одним з аспектів, пов'язаних із юридичною правосуб'єктністю міжнародних організацій є те, що вони також можуть користуватися привілеями та імунітетами, можуть притягатися до міжнародної відповідальності» [181, р.94].

Якщо проаналізувати установчий договір Всесвітньої Митної Організації та Додаток до нього, то можна виявити два види привілеїв та імунітетів для осіб, які беруть участь в її роботі. У першому випадку мова йде про привілеї та імунітети посадових осіб Організації, в другому – про привілеї та імунітети представників держав-членів у Всесвітній Митній Організації. Це передбачено, зокрема, пунктом b) ст. XIII Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, де йдеться про те, що «...представники членів... радники та експерти, що знаходяться при них, а також посадові особи... користуються привілеями та імунітетами, вказаними в Додатку... [40]».

Зі змісту цієї норми випливає, що привілеї та імунітети регламентуються Додатком, що підтверджує й його назва – «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради (Організації)». Привілеям та імунітетам представників членів Ради присвячена стаття 5 Розділу 12 Додатку, де встановлюється, що представники членів користуються привілеями та імунітетами під час здійснення своїх функцій, а також під час перебування в місці проведення засідання Ради Всесвітньої Митної Організації, Постійного Технічного Комітету та інших комітетів [25].

Представників Всесвітньої Митної Організації наділено такими привілеями та імунітетами:

- a) імунітет від арешту або затримання та обшуку особистого багажу, а також щодо слів, висловлених або написаних, і будь-яких дій, здійснених ними в своїй офіційній якості, імунітетом від різних видів судового переслідування;
- b) недоторканність всіх матеріалів і документів;
- c) право використання шифрів та одержання матеріалів і кореспонденції кур'єром або в опечатаних валізах;
- d) звільнення щодо себе і дружини (чоловіка) від імміграційних обмежень або реєстрації в державі, в яку або через яку вони прямують при здійсненні своїх функцій;
- e) звільнення стосовно валюти або обмінних обмежень, що надається представникам іноземних урядів, які виконують тимчасові офіційні доручення;
- f) звільнення щодо особистого багажу, які надані членам дипломатичних місій аналогічного рангу [25].

Окремо в Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва наголошується на неприпустимості зловживання представниками держав наданими їм привілеями та імунітетами. Як зазначено в Розділі 14 статті 5 Додатку, «привілеї та імунітети надаються представникам членів... не для особистої вигоди, а з метою забезпечення незалежного виконання своїх функцій [25]» Крім того, передбачається обов'язок членів Всесвітньої Митної Організації позбавити своїх представників наданих їм привілеїв та імунітетів у випадках, коли: «...імунітет перешкоджає відправленню правосуддя і коли він може бути знятий без шкоди цілям, заради яких імунітет було надано [25]».

Привілеям та імунітетам посадових осіб Всесвітньої Митної Організації присвячені Розділи 16-21 статті VI–VII Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва. У них виділяються дві категорії: 1) безпосередньо посадові особи Всесвітньої Митної Організації; 2) експерти, які виконують доручення Всесвітньої Митної Організації. Головна різниця між цими двома категоріями полягає в тому, що посадові особи користуються наданими їм привілеями та імунітетами постійно, на час перебування на посаді, а експерти – на час виконання ними доручень Організації.

Перелік привілеїв та імунітетів посадових осіб Всесвітньої Митної Організації визначений у Розділі 17 статті VII; він збігається із переліком привілеїв та імунітетів представників держав-членів та включає в себе:

- а) імунітет від судового переслідування за слова, висловлені або написані, і за будь-які дії, вчинені ними в своїй офіційній якості й у межах своїх повноважень;
- б) звільнення від оподаткування заробітної плати і винагороди, які виплачуються їм Радою;
- с) наділення разом з подружжям і родичами, які перебувають на їх утриманні, імунітетом від імміграційних обмежень і реєстрації;
- д) наділення тими самими привілеями стосовно обмінних операцій, якими наділені посадові особи дипломатичних місій аналогічного рангу;
- е) користування разом з подружжям і родичами, які перебувають на їх утриманні, тією самою можливістю репатріації в період міжнародних криз, як і посадові особи дипломатичних місій аналогічного рангу;
- ф) володіння правом безмитного ввезення меблів і речей при первинному вступі на посаду в країні призначення і правом безмитного вивезення цих меблів при поверненні в країну постійного проживання по закінченні терміну здійснення своїх функцій [25].

Окремо закріплені привілеї та імунітети Генерального Секретаря Всесвітньої Митної Організації та його Заступника. Так, Розділ 18 статті VI Додатку, встановлює, що крім привілеїв та імунітетів, якими володіють всі посадові особи Організації, Генеральних Секретар також «...користується стосовно себе, своєї дружини і дітей віком до 21 року привілеями та імунітетами, пільгами і правами, що надаються згідно з міжнародним правом главам дипломатичних місій». Той самий Розділ встановлює, що Заступник Генерального Секретаря користується привілеями, імунітетами, пільгами і правами, що надаються дипломатичним представникам аналогічного рангу [25]».

Експерти, які виконують доручення Всесвітньої Митної Організації, володіють значно вужчим колом привілеїв та імунітетів, ніж посадові особи. Так, відповідно до Розділу 20 статті VII до їх переліку входять:

- а) імунітет від арешту або затримання та обшуку особистого багажу;
- б) щодо слів, висловлених або написаних, або дій, здійснених у ході виконання своїх доручень і в межах своїх повноважень, - імунітет від різного роду судових переслідувань;
- с) недоторканність усіх матеріалів і документів [25].

Також в Додатку передбачається, що Генеральний Секретар володіє правом і зобов'язаний позбавити привілеїв та імунітетів, коли, на його думку, імунітет перешкоджає відправленню правосуддя і коли він може бути знятий без шкоди інтересам Всесвітньої Митної Організації. Це положення є чинним як стосовно посадових осіб Організації (Розділ 19 статті VI), так і стосовно експертів які виконують доручення Організації (Розділ 23 статті VII) [25].

У зв'язку з цим А.Я. Капустін цілком обґрунтовано зазначав, що такі привілеї та імунітети мають «функціональний характер», тобто обмежені спеціалізацією діяльності міжнародної організації, передбаченої установчим документом і спрямовані на досягнення конкретно визначених цілей [36, с.249].

Висвітлюючи питання привілеїв та імунітетів самої міжнародної митної організації, необхідно погодитися з думкою О.О. Грінко про те, що в їх основі «... лежить принцип звільнення від податкового режиму держави перебування, хоча з свого боку організація не має займатися комерційною діяльністю, і тому немає приводу для стягнення з неї податків [22, с.164]».

Необхідність надання привілеїв та імунітетів Всесвітній Митній Організації та її посадовим особам випливає з того, що Організація не володіє власною територією (така ознака притаманна виключно державам), і її штаб-квартира розташована на території Бельгії (м. Брюссель), яка є членом Організації. Саме тому привілеї та імунітети забезпечують їй та її персоналу незалежність від влади держави перебування, надаючи їй можливість безперешкодно реалізовувати завдання та функції.

Постійні представництва держав при міжнародній організації.

Постійні представництва держав при міжнародних організаціях є основною формою співпраці держав з міжнародними організаціями. Установчий акт Всесвітньої Митної Організації містить норми, які визначають порядок, характер та особливості постійного представництва держав при Всесвітній Митній Організації.

Так, у пункті с) статті II Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва передбачається: «Кожен член... призначає як своїх представників одного делегата і одного або більше заступників. При представниках можуть бути радники [40]». Відповідно представники держав-членів виконують функції постійних представників при Всесвітній Митній Організації. Згідно зі статтею 13 вказаної Конвенції, представники держав-членів та інші особи, перелічені в пункті с) статті II, зокрема, «...представники членів..., радники та експерти, що знаходяться при них... користуються привілеями та імунітетами, вказаними в Додатку [40]».

Не можна залишати поза увагою ту обставину, що в структурі багатьох міжнародних організацій є органи, які вирішують спори між державами-членами. Справа в тому, що Всесвітній Митній Організації не вистачає незалежних судових механізмів, які б втілювали її рішення в життя, а також відповідних незалежних і добре структурованих механізмів врегулювання суперечок спрямованих на усунення непорозумінь між її членами. Як наслідок відсутності таких ефективних механізмів впливу, міжнародні спори між її членами, що пов'язані з тарифною класифікацією, почали вирішуватися за допомогою механізму врегулювання спорів Світової організації торгівлі [190, р.51].

У зв'язку з відсутністю в Організації такого незалежного правового механізму, суперечки вирішуються із застосуванням політичної волі членів. Такий момент є досить позитивним, коли йдеться про домовленість між митними адміністраціями членів Організації щодо загальних стандартів чи рамок, а також міжнародних договорів пов'язаних з митними питаннями. Однак

він стає менш позитивним, коли виникають суперечки щодо конкретного застосування таких стандартів, рамок чи міжнародних актів [190, р.52].

Проведений аналіз уможлиблює висновок, що правосуб'єктність Всесвітньої Митної Організації складається з низки взаємопов'язаних елементів, які разом формують її міжнародно-правовий статус. Зокрема, вона охоплює:

- договірну правоздатність: Організація може виступати стороною в міжнародних договорах у разі, якщо цього потребує необхідність досягнення її цілей. У Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва прямо не передбачена можливість укладення Організацією угод з іншими міжнародними організаціями, але можна припустити, що в цьому випадку застосовуватимуться два обмеження: такі угоди можуть укладатися лише з питань, що належать до компетенції Всесвітньої Митної Організації, а також з тими організаціями, предметна сфера діяльності яких збігається або ж перетинається з предметною сферою функціонування Організації;

- майнові права: Організація розпоряджається майном, що перебуває в її власності, а також фінансовими активами, що формуються із внесків держав-членів;

- право порушувати судове переслідування: Організація має право порушувати судове переслідування, а також виступати стороною в судових спрах;

- здатність вступати в зносини з іншими міжнародними організаціями: Організація, відповідно до положень Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, має повноваження вступати у зносини з іншими міжнародними організаціями з питань, що відносяться до сфери її діяльності. Відкритим залишається питання щодо можливості укладення угод Всесвітньою Митною Організацією з іншими міжнародними організаціями;

- привілеї та імунітети: ними наділені як Всесвітня Митна Організація та її посадові особи, так і представники держав-членів, у процесі здійснення їх роботи в рамках Організації. Існування цих привілеїв та імунітетів гарантує стабільність функціонування та діяльності Організації [74, с.236-240].

Висновки до другого розділу

1. У доктрині міжнародного права визнано, що установчі акти міжнародних організацій (статути) за своєю юридичною природою є багатосторонніми міжнародними договорами. Водночас вони володіють низкою специфічних особливостей, які вирізняють їх з-поміж інших договорів, зокрема, в них визначаються компетенція, цілі і завдання міжнародних організацій, правове положення персоналу, порядок здійснення зовнішніх зносин міжнародної організації та інші питання.

Відповідно установчий акт Всесвітньої Митної Організації так само наділений низкою особливостей. Зокрема, до таких слід віднести, те, що установчим актом є Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року і Додаток до неї; визначено основні цілі, завдання та функції Всесвітньої Митної Організації; в Додатку до Конвенції визначено особливості правоздатності Організації і привілеї та імунітети представників держав-членів та посадових осіб Всесвітньої Митної Організації. Зокрема, Конвенція регулює не лише порядок створення Всесвітньої Митної Організації, а й містить основоположні норми та принципи, спрямовані на врегулювання міжнародних митних правовідносин.

2. Інститут членства в міжнародній організації є одним із найважливіших елементів права міжнародних організацій. В установчому договорі Всесвітньої Митної Організації передбачається, що приєднання до неї відбувається через ратифікацію Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року. Нині членами Всесвітньої Митної Організації є 179 держав. Україна приєдналася до Організації у 1992 року.

3. Хоча акти міжнародних організацій, переважно, не мають обов'язкової юридичної сили, їх значення в сучасній практиці міжнародного права є вагомим. Вони впливають на правове регулювання та на поведінку держав у тих сферах, які належать до предмета діяльності міжнародних організацій.

Саме таке, передовсім морально-політичне значення цих актів і визначає їх роль у міжнародно-правовому регулюванні на сучасному етапі.

Всесвітня Митна Організація в ході своєї діяльності приймає чотири види міжнародних правових актів. Конвенції Всесвітньої Митної Організації набувають юридично обов'язкової сили після їх ратифікації державами-членами. Рекомендації приймаються з приводу конвенції і для більш ефективного їх застосування. Вони не мають обов'язкової юридичної сили, але можуть містити доручення Генеральному Секретарю Всесвітньої Митної Організації щодо забезпечення їх імплементації. Декларації та резолюції носять рекомендаційний характер і стосуються окремих напрямів діяльності Всесвітньої Митної Організації.

4. Міжнародна правосуб'єктність Всесвітньої Митної Організації відповідає основним засадам правосуб'єктності міжнародних організацій. Виходячи із положень, закріплених у Додатку до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, міжнародна правосуб'єктність включає в себе: договірну правоздатність; право порушувати судове переслідування; майнові права; здатність вступати в зовнішні зносини з державами та іншими міжнародними організаціями; привілеї та імунітети представників держав та посадових осіб Організації, а також Організації і її посадових осіб на території держав-членів та інші питання.

РОЗДІЛ 3.

МЕХАНІЗМ ФУНКЦІОНУВАННЯ ВСЕСВІТНЬОЇ МИТНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

3.1. Внутрішньоорганізаційний механізм Всесвітньої Митної Організації

Досліджуючи питання правового механізму функціонування будь-якої міжнародної організації, науковці, як правило, зосереджують увагу на двох питаннях: внутрішньоорганізаційному механізмі такої організації та її співпраці з іншими суб'єктами міжнародного права [45, с.77-97]. Саме тому необхідно проаналізувати структуру та повноваження органів Всесвітньої Митної Організації, співробітництво з іншими суб'єктами міжнародного права, а також участь України в діяльності цієї організації, і відповідно вплив Всесвітньої Митної Організації на митну політику нашої держави.

Науковці, які досліджують право міжнародних організацій, наголошують на значенні внутрішньоорганізаційного механізму як для їх практичної діяльності, так і встановлення їх міжнародно-правового статусу. Так, Т.І. Левицький вважає, що цей механізм є «...тим двигуном, за допомогою якого реалізуються потенційні можливості міжнародної організації, які закладені в її установчому акті [48, с.144]». Зі свого боку, Г.І. Тункін стверджував: «саме він (внутрішньоорганізаційний механізм – *Я.М.*) дає життя міжнародній організації [122, с.343]». О.О. Шибаєва наголошувала на його провідному значенні для міжнародної правосуб'єктності міжнародних організацій, вказуючи, що він є «однією із головних ознак, які відрізняють міжнародні організації від інших видів міжнародних органів та правових форм міжнародного співробітництва [133, с.39]».

У міжнародно-правовій доктрині існують різні підходи до визначення внутрішньоорганізаційного механізму міжнародних організацій. Так,

О.О. Шибаєва розглядає його як «систему різного виду органів, створених відповідно до установчих та інших актів міжнародної організації, що перебувають у постійній взаємодії на основі принципів і норм міжнародного права [133, с.40]». На її думку, це поняття включає в себе такі елементи:

- 1) види, склад, принципи і порядок формування органів;
- 2) компетенцію органів (предметну і юрисдикційну);
- 3) взаємодію органів (співпорядкування, взаємозалежність і функціонування);
- 4) процедуру прийняття рішень в органах організації [133, с.40].

О.М. Журека, яка так само досліджувала внутрішньоорганізаційний механізм міжнародних організацій, дає схоже визначення, трактуючи його як «взаємозв'язану систему, яка об'єднує в єдине ціле сукупність органів, систему стійких функціональних зв'язків між ними, правові методи діяльності органів, а також норми права, що містяться в установчому й інших актах організації і регламентують порядок формування і функціонування цього механізму [33, с.18]».

Як бачимо, обидва ці визначення є подібними за своїм змістом. Дослідниці розглядають цей механізм, передовсім, як систему органів, між якими існують стійкі системні взаємозв'язки, що визначаються правовими нормами, які регламентують діяльність міжнародної організації. На нашу думку, цей підхід є вірним, і саме на його основі буде проаналізовано внутрішньоорганізаційний механізм Всесвітньої Митної Організації.

Внутрішньоорганізаційний механізм Всесвітньої Митної Організації пройшов тривалий шлях еволюції. Як наголошує С.М. Перепьолкін, кількість органів цієї Організації, «...враховуючи обсяги компетенції, змінювалася відповідно до потреб міжнародно-правового регулювання митних відносин, що виникали на різних етапах діяльності організації, а представницький склад залежав від збільшення числа держав-учасниць та їхньої заінтересованості у вирішенні конкретних проблем митної справи [69, с.275]». Інституційний механізм Всесвітньої Митної Організації має складну ієрархію органів, які займаються митними аспектами світової торгівлі [168, р.619].

Загалом усі органи, що належать до внутрішньоорганізаційного механізму Всесвітньої Митної Організації, можна розділити на дві групи: основні та допоміжні (технічні). До першої групи відносяться ті органи, створення та функціонування яких передбачена Конвенцією про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року, а саме: Рада, Секретаріат та його структурні підрозділи, Генеральний Секретар Постійний Технічний комітет. Також до них варто віднести ті органи, створення та функціонування яких прямо не передбачене Конвенцією, але які відіграють провідну роль у діяльності Організації – Політичну Комісію та Фінансовий комітет. До другої групи відносяться комітети, підкомітети та робочі групи, що створені та функціонують в рамках Організації, для безпосередньої реалізації її цілей та функцій.

Розглянемо детальніше органи, що належать до кожної з цих груп.

Рада Всесвітньої Митної Організації (англ. Council, фр. Conseil) є її вищим виконавчим органом. Її рішення мають головне значення для діяльності Організації і реалізують основні результати її діяльності. Вона була створена відповідно до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року. Спочатку сама Рада функціонувала як основний орган міждержавного співробітництва у митній сфері, доповнений окремим інституційним механізмом. У 1994 році, після закріплення назви «Всесвітня Митна Організація», Рада стала її найвищим керівним органом.

Перше, інавгураційне, засідання Ради відбулося у 1953 році, на наступний рік після вступу в дію Конвенції 1950 року. З того часу Рада функціонує на постійній основі. До її складу входять представники усіх держав-членів Всесвітньої Митної Організації.

Виходячи з норм, закріплених у пункті с) статті 7 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, Рада скликається не менше двох разів на рік [40]. Однак на практиці, починаючи з 1965 року, засідання відбуваються один раз на рік, як правило, наприкінці червня, і під час його проведення Радою розглядаються матеріали двох сесій [5, с.349-350]. Таке несуттєве відхилення від положень Конвенції, на нашу думку, впроваджено з

метою економії коштів і часу організації (оскільки проведення засідань потребує великих затрат), а також більш ефективного використання ресурсів Всесвітньої Митної Організації.

В першій половині сесії Рада розглядає митно-технічні питання, а також заслуховує звіти комітетів Організації. Крім цього, Генеральний Секретар доповідає про події, які відбулись з часу попередньої сесії. Після обговорення вказаних звітів Рада приймає відповідні рішення.

Друга частина сесії спрямована на обговорення адміністративних питань, тобто питань, пов'язаних із внутрішніми справами Ради. Вказана категорія питань виноситься на обговорення на сесії разом із пропозиціями Фінансового Комітету, Політичної Комісії та Секретаріату [166, с.13].

У Конвенції 1950 року, а саме в статті 3, була передбачена компетенція Ради Митного співробітництва. Функції, закріплені цією статтею, перейшли до компетенції Організації. Відповідно, функції Ради, яка стала центральним органом після створення Всесвітньої Митної Організації, окремо встановлено не було, тому положення статті 2 Конвенції можуть й надалі розглядатись як функції Ради.

Водночас упродовж останніх майже двадцяти років діяльності Всесвітньою Митною Організацією було вироблено окремий алгоритм функціонування її інституційного механізму, у зв'язку з чим можна стверджувати, що в Ради з'явилися особливі повноваження як в центрального органу Організації.

Ці повноваження Ради, передовсім, пов'язані із функціонуванням Організації та спрямовані на розв'язання її поточних задач і координацію її роботи, крім того, їх пов'язують практично зі всіма іншими органами інституційного механізму Ради. Зокрема, до таких повноважень можна віднести:

- 1) вивчення, і в разі необхідності – схвалення роботи, виконаної технічними органами Всесвітньої Митної Організації, включно з підготовкою чи доповненням нормативних інструментів Організації;

- 2) розгляд, на підставі письмових та усних звітів Генерального Секретаря Організації, прогресу з виконання трирічного Стратегічного Плану Організації;
- 3) планування майбутньої роботи Організації, зокрема через вивчення, узагальнення і впровадження Стратегічного Плану, який кожного року готується Секретаріатом і передається Раді після попереднього вивчення Політичною Комісією;
- 4) вивчення і вирішення того, які саме політичні питання мають бути передані на розгляд Політичній Комісії;
- 5) тлумачення положень Конвенції 1950 року;
- 6) слугувати форумом високого рівня для обміну інформацією, поглядами і досвідом з актуальних митних питань;
- 7) ухвалювати рішення з бюджетних і фінансових питань на підставі рекомендацій, переданих Фінансовим Комітетом;
- 8) приймати доповнення до посадових інструкцій і службових правил Секретаріату;
- 9) обирати Голову та Заступників Голови Ради, членів Політичної Комісії, Голову, Заступника Голови та членів Фінансового Комітету;
- 10) призначати Генерального Секретаря і Заступника Генерального Секретаря Організації;
- 11) приймати план роботи Організації на наступний рік [154].

Якщо говорити про процедуру прийняття рішень Радою, то згідно зі статтею 8 Конвенції 1950 року, для їх ухвалення необхідним кворумом є проста більшість голосів [40]. Усі рішення приймаються двома третинами голосів від складу присутніх [40], окрім тих рішень, які стосуються Правил процедури Ради, для зміни яких необхідними є дві третини голосів всіх держав-членів Організації [40].

Отже, можна констатувати, що до повноважень Ради, окрім функцій, передбачених в Конвенції, відноситься також широке коло питань, пов'язаних із функціонуванням Всесвітньої Митної Організації. У цих повноваженнях проявляється, передовсім, координуюча роль Ради як центрального органу внутрішньоорганізаційного механізму Організації. Крім того, на Раду

покладено реалізацію правотворчих функцій Всесвітньої Митної Організації та визначення пріоритетних напрямів її діяльності. Те, що до складу Ради входять представники всіх держав-членів, особливо підкреслює важливість функціонування цього органу.

Очолює Всесвітню Митну Організацію *Генеральний Секретар* (англ. Secretary General, фр. Le Secrétaire Général). Він обирається Радою Всесвітньої Митної Організації строком на 5 років із числа представників держав-членів. Його функції мають, переважно, представницький та організаційний характер. З 1 січня 2013 року його функції виконує Куніо Мікурія (Японія) [69, с.280]. Крім того, допомогу в керівництві діяльністю Організації Генеральному Секретарю надає Заступник, який обирається разом з ним і обіймає посаду аналогічний строк. Зараз його функції виконує представник Чилі С. Мухіка [196].

Допомогу в роботі Генерального Секретарю, а також адміністративне та організаційного технічне забезпечення функціонування Всесвітньої Митної Організації загалом покладене на *Генеральний Секретаріат Організації* (англ. The Secretariat, фр. Le Secrétariat), який є одним із небагатьох постійно діючих органів Всесвітньої Митної Організації. У вітчизняній науці міжнародного права для позначення цього органу також використовують термін «Генеральний Секретаріат», зокрема так робить С.М. Перепьолкін [69, с.280]. Проте ні англійська, ні французька версії назви (а ці мови є робочими мовами Організації) не містять слова «генеральний». Однак в Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва назви цих органів закріплено саме як Генеральний Секретаріат (General Secretariat), як і в офіційному перекладі цієї Конвенції українською мовою [40].

Головною функцією Секретаріату є забезпечення кваліфікованої та незалежної підтримки митних адміністрацій держав-членів Всесвітньої Митної Організації в їх діяльності в рамках Організації, а також просування таких цінностей Організації як професіоналізм, неупередженість, прозорість та чесність [196]. Така координуюча функція Секретаріату реалізується, передовсім, через надання допомоги державам-членам, сприяння імплементації

рішень Ради, підготовку документів та звітів, організацію зустрічей та навчальних заходів, координування надання технічної допомоги тощо [69, с.280].

Після свого призначення в Секретаріат Всесвітньої Митної Організації, особа зобов'язана звільнитися з роботи в національній митній службі і працювати винятково в Організації. Такі особи, за визначенням С.М. Перепьолкіна, є міжнародними службовцями [69, с.280]. Крім того, Секретаріат надає технічну, логістичну і професіональну підтримку структурним органам та підрозділам Організації, забезпечує розвиток Організації тощо [196].

Місцезнаходженням Секретаріату є Брюссель, а його персонал складається із 151 особи, які представляють 45 держав. Більшість працівників є кадровими митниками, які представляють митні адміністрації держав-членів [196]. Крім того, є і технічний персонал Організації, зокрема спеціалісти з інформаційних технологій, кадровики, бухгалтерія та перекладачі, які не володіють статусом, привілеями та імунітетами, аналогічними офіційному персоналу Організації [196].

Структурно Секретаріат складається із двох основних підрозділів: до першого входять адміністративний та кадровий відділ та юридичний відділ. Другим підрозділом є Офіс Генерального Секретаря, до якого належать відділ зв'язку, відділ зовнішніх зносин, відділ відносин з членами та їх підтримки, стратегічний та дослідницький підрозділ [196].

На перший погляд, повноваження Секретаріату є другорядними, але він виступає одним із головних структурних елементів Всесвітньої Митної Організації. Практично кожен орган Організації взаємодіє з Секретаріатом, а той, своєю чергою, виконує функції з організаційного забезпечення їх діяльності. Складно погодитися з С.М. Перепьолкіним, котрий називає Секретаріат «виконавчим органом» [69, с.280], проте це теж можна вважати високою оцінкою важливості функціонування цього органу. Не зовсім вірною уявляється думка І.Г. Бережнюка, який вказує, що «Генеральний Секретаріат» є керівною ланкою організації [5, с.353].

Крім того, в рамках Секретаріату діють три *Директорати* (англ. The Directorates, фр. Les Directions). Це автономні управління, метою яких є координація роботи Організації в основних її напрямках. Своєю чергою, в їх рамках можуть також створюватися та функціонувати і субдиректорати – підрозділи для реалізації завдань в окремих сферах. Зараз існують такі Директорати та субдиректорати:

- Директорат з тарифних та торговельних відносин (субдиректорати – щодо номенклатури; щодо митної оцінки; щодо визначення походження товарів;
- Директорат з питань інституційного розвитку;
- Директорат з дотримання та спрощення митних правил (субдиректорати – зі спрощення та полегшення митних процедур; з виконання заходів у правоохоронній сфері) [196].

Очолює кожний Директорат його директор. Зазвичай, директори не представляють одну і ту ж саму державу і призначаються із представників різних держав за принципом ротації.

Головна роль Директоратів полягає в тому, що на них покладена технічна реалізація основних завдань Всесвітньої Митної Організації. Також вони забезпечують виконання рішень органів Організації та імплементують положення міжнародно-правових актів, ухвалених та укладених у рамках Організації на міжнародному рівні. Все це переконує у важливості цих структурних підрозділів для Всесвітньої Митної Організації, хоча вони, на перший погляд, не займають основні позиції в її внутрішньоорганізаційному механізмі.

Ще одним органом, створення та функціонування якого передбачене Конвенцією 1950 року, є *Постійний Технічний Комітет* (англ. Permanent Technical Committee, фр. Comité technique permanent). Цей орган утворено відповідно до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, виходячи з положень статті 5 якої він покликаний сприяти роботі Всесвітньої Митної Організації [147]. Крім цього, пунктом d) статті 6 Конвенції Раді Митного Співробітництва делеговано право визначати завдання і повноваження

Постійного Технічного Комітету, але норми, які б регулювали функції Комітету, в Конвенції практично відсутні. Лише закріплено у статті 10 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва основні засади роботи Постійного Технічного Комітету, зокрема такі як:

(a) Постійний Технічний Комітет складатиметься з представників членів Ради. Кожен член Ради може призначити одного делегата та одного або кількох заступників, надавши їм представницькі функції у Комітеті. Представники повинні бути посадовими особами, які б спеціалізувались в технічних питаннях митного спрямування. При них можуть бути експерти;

(b) Постійний Технічний Комітет збирається не рідше ніж чотири рази на рік [147].

Роль, відведена Постійному Технічному Комітету з моменту його створення, полягала в ініціюванні ним технічних досліджень (відмінних від номенклатурних чи оціночних) для надання можливості виконувати взяті на себе зобов'язання відповідно до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва [182, с.47-50]. З цією метою, відповідно до статті 3 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, Раду наділено повноваженнями забезпечувати дотримання положень закріплених у пунктах (c), (d), (e) та (h) цієї ж статті, делегованих Комітету, оскільки вони необхідні для виконання його функцій. Комітет не має права надавати рекомендацій урядам держав-членів або міжнародним організаціям без чітко сформульованого дозволу Ради [186].

Очолює Постійний Технічний Комітет Голова, який обирається зі складу представників держав-членів (сьогодні Головою Комітету є представник митної служби Республіки Того Франсуа Абозі). Для допомоги у виконанні Головою Постійного Технічного Комітету своїх функцій також обирається Заступник Голови Постійного Технічного Комітету. Вказані посадові особи обираються строком на один рік із правом переобрання.

Для досягнення мети своєї діяльності Постійний Технічний Комітет наділений такими основними функціями:

1) сприяння стратегічним напрямам діяльності Всесвітньої Митної Організації в сфері заохочення, розвитку і управління полегшенням торговельних обмежень згідно з Стратегічним планом Організації;

2) допомога в розвитку співробітництва між митними адміністраціями і урядовими та неурядовими (приватний сектор) організаціями щодо полегшення торговельних обмежень;

3) впровадження та заохочення ініціатив, що мають метою вдосконалення ефективного митного регулювання через розвиток інформаційних технологій та електронної комерції, митного співробітництва й упровадження різноманітних правових інструментів;

4) розвиток різноманітних інструментів, що мають метою покращення ефективності торгівлі та заохочення їх застосування державами-членами;

5) сприяння розвитку засобів та методів полегшення, спрощення і гармонізації митних процедур стосовно поштового зв'язку;

6) надання стратегічної підтримки програмам інституційного розвитку Всесвітньої Митної Організації для її держав-членів [186].

Комітет розробляє методи спрощення та гармонізації митного законодавства і процедур. Досі найважливішим результатом роботи комітету залишається розроблена ним Міжнародна конвенція зі спрощення і гармонізації митних процедур, прийнята у 1973 році. До того ж комітет проводить порівняльні дослідження, видає словник міжнародних митних термінів, розробляє проекти міжнародних митних конвенцій і надає рекомендації зі спрощення та гармонізації митних процедур [5, с.353].

Крім того, комітет наділений правом створювати робочі групи, якщо це буде необхідно для належного виконання ним своїх функцій; встановлювати, спільно з Радою Всесвітньої Митної Організації керівні вказівки (англ. *guidelines*) і курувати діяльність органів, що підпадають під його компетенцію; співпрацювати, реалізовувати спільні проекти і ділитися інформацією та досвідом із міжнародними, урядовими та неурядовими, приватними організаціями, чия діяльність має відношення до митної сфери і спрощення митних процедур [186].

Для виконання своїх функцій Постійний Технічний Комітет наділений правом приймати власні рішення або ж ініціювати вжиття відповідних заходів іншими органами Всесвітньої Митної Організації з тих питань, які відносяться до його компетенції. Крім того, до роботи комітету можуть бути запрошені також і представники інших міжнародних організацій як спостерігачі [186]. Також Комітет подає звіти і може надавати рекомендації Раді Організації з тих питань, які відносяться до його компетенції.

Секретаріат Всесвітньої Митної Організації за рекомендацією Голови Постійного Технічного Комітету розробляє порядок денний для кожної сесії і направляє його членам Комітету щонайменше за 30 днів до дня відкриття сесії, однак, як виняток цей термін може бути змінено у разі виникнення надзвичайної ситуації. Робочі документи, особливо ті, які можуть потребувати консультацій на національному рівні, також повинні бути доступні державам-членам заздалегідь. Порядок денний включає в себе всі питання, перелік яких було схвалено Радою, а також ті, що були запропоновані Генеральним Секретарем, Головою Постійного Технічного комітету чи будь-яким членом Всесвітньої Митної Організації [186].

Аналізуючи системні взаємозв'язки Постійного Технічного Комітету з іншими елементами внутрішньоорганізаційного механізму Всесвітньої Митної Організації, необхідно зазначити, що у своїй діяльності він керується рішеннями та вказівками Ради Всесвітньої Митної Організації та Політичної Комісії. Адміністративно-організаційне та матеріально-технічне забезпечення діяльності комітету здійснює Секретаріат Всесвітньої Митної Організації. Відповідно до положень статті 12 (а) Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, кожен член Ради несе витрати, пов'язані зі скеруванням своїх представників у Постійний Технічний Комітет. Подорожі та інші пов'язані з цим витрати також покладаються на керівництво учасників [147].

Щодо процедури діяльності Постійного технічного комітету пункт b) статті 10 передбачає, що засідання комітету скликаються не менше чотирьох разів на рік [40]. Своєю чергою, пункт b) статті 8 Конвенції встановлює, що Постійний Технічний Комітет збирається в штаб-квартирі Всесвітньої Митної

Організації, але за рішенням Ради може збиратися і в будь-якому іншому місці [40].

Через 60 років після створення, в період з 18 по 22 березня 2013 року, Постійний Технічний Комітет провів 199-у та 200-у сесії, що відбулися у Брюсселі, де були присутні 100 делегатів високого рівня, які представляли держав-членів Всесвітньої Митної Організації, спостерігачі від міжнародних організацій та приватного сектора. На сесіях обговорювались стратегічні напрями розвитку митних відносин, а також новітні технічні засоби, спрямовані на покращення міжнародної митної співпраці [198].

Надзвичайно важливим органом Всесвітньої Митної Організації, створення та функціонування якого, однак, прямо не передбачене Конвенцією 1950 року, є **Політична Комісія** (англ. Policy Commission, фр. Commission de politique générale). Вона є робочою групою Ради і була створена у 1978 році [69, с.277]. Згідно з рішенням Ради Митного Співробітництва №284 членство в Політичній Комісії обмежено кількістю членів Всесвітньої Митної Організації, обраних Радою на регіональній основі з числа активних членів регіону [14, с.12].

До її складу входять 17 членів і, на противагу складу Ради, не всі представники держав-членів, а лише ті, що представляють окремі регіони. Зокрема, 7 членів представляють Європу, 4 – Далекий Схід, Південно-Східну Азію та Океанію, 3 – Північну, Центральну та Південну Америку та по одному від Північної Африки і Близького Сходу, Східної і Південної Африки та Центральної і Західної Африки. Крім того, спостерігачем у Комісії є представник Бельгії як приймаючої країни.

Строк повноважень членів Політичної Комісії складає 2 роки. Переважно членами Комісії від держав є керівники відповідних митних служб або ж їх заступники [69, с.277]. Очолює Комісію Голова Ради, а його Заступниками в Комісії є по 1 представнику від кожного з шести регіонів. На противагу членам Комісії, Голова та Заступники Голови обираються терміном на 1 рік [69, с.277-278]. Члени, Голова та Заступники Голови Політичної Комісії обираються Радою Всесвітньої Митної Організації [154].

Політична Комісія проводить не менше двох три- або чотириденних сесій на рік, зазвичай в грудні та червні. Для прийняття рішень (кожен член Комісії має один голос) необхідним є кворум у вигляді простої більшості голосів членів Комісії [69, с.278]. Тим не менш, у виняткових випадках, в роботі на сесії Політичної Комісії можуть брати участь члени Всесвітньої Митної Організації, представники яких не входять до складу Комісії [145, р.134]. Зокрема, коли необхідно представити документ, який був ініційований членом Політичної Комісії, або взяти участь в його обговоренні чи доповісти про переговори, на яких така особа представляла Всесвітню Митну Організацію.

Якщо говорити про саму компетенцію Політичної Комісії, то вже з її назви можна дійти висновку, що здебільшого її повноваження полягають у визначенні основних шляхів та напрямів розвитку і функціонування Всесвітньої Митної Організації. Як відзначає С.М. Перепьолкін, першочерговою задачею Комісії є «...надання допомоги Раді у досягненні цілей власної діяльності [69, с.278]».

Досліджуючи компетенцію Політичної Комісії, К. Вірз зазначав, що вона: «... займається вирішенням широкого спектру політичних питань, які впливають з діяльності Всесвітньої Митної Організації. Комісія діє як динамічна Керівна група в Раді. Вона повинна ініціювати дослідження політичних, практичних та процедурних аспектів діяльності Всесвітньої Митної Організації, з метою допомоги Раді у досягненні широких цілей її діяльності» [145, р.133].

До безпосередніх функцій Комісії вчений відносить:

- проведення досліджень з питань політики, практик і процедур Всесвітньої Митної Організації;
- вивчення питань з метою надання рекомендацій Раді, відповідному комітетові чи Генеральному Секретарю Всесвітньої Митної Організації;
- надання консультацій Генеральному Секретарю Всесвітньої Митної Організації;

- звернення до Генерального Секретаря Генеральному Секретарю Всесвітньої Митної Організації щодо вжиття заходів, які Комісія вважає необхідними в інтересах Організації;
- повідомлення про прийняття таких рішень на черговій сесії Ради;
- проведення експертизи трирічного Стратегічного плану Організації, передання його та пропозицій до нього на розгляд Ради;
- розгляд щорічного проекту бюджету та надання рекомендацій Фінансовому комітету з цього приводу;
- здійснення моніторингу діяльності Всесвітньої Митної Організації на основі письмових і усних доповідей Генерального Секретаря Організації та ін. [69, с.278].

Прикладом плідної роботи Політичної Комісії може слугувати 68-а сесія Політичної Комісії Всесвітньої Митної Організації, що пройшла 13 листопада 2012 року в м. Кіото, на якій було затверджено Комплекс заходів по забезпеченню економічної конкурентоспроможності: план дій [39]. Підготовка вказаного документа тривала кілька років і пройшла чимало етапів погодження різними органами Всесвітньої Митної Організації. Важливим є те, що саме Політична Комісія виступила ініціатором його створення.

Так, ще на 66-й сесії Політичної Комісії її члени висловили думку, що Всесвітня Митна Організація повинна й надалі розширювати свою участь у міжнародних відносинах та заходах, спрямованих на забезпечення економічного зростання, та укріпити свою роль у підтримці регіональної інтеграції, оскільки велика кількість держав все більше приділяє увагу цим питанням у межах своєї політики [39].

Із врахуванням такої позиції, Постійний Технічний Комітет провів стратегічне обговорення Комплексу заходів по забезпеченню економічної конкурентоспроможності та розпочав роботу над підготовкою проекту відповідного документа. Після завершення роботи Генеральний Секретар представив Комплекс заходів по забезпеченню економічної конкурентоспроможності на наступному пленарному засіданні Політичної

Комісії. Після всебічного обговорення Політична Комісія Всесвітньої Митної Організації:

- схвалила та прийняла Комплекс заходів по забезпеченню економічної конкурентоспроможності;
- доручила Генеральному Секретаріату розробити план дій щодо розвитку і реалізації Комплексу заходів;
- підтримала запровадження інноваційної провідної практики та прийняла пропозиції Членів щодо передачі практики і методик, а також контрольних показників з надання допомоги в розробці Плану дій;
- підкреслила роль, яку митниця відіграє в економіці;
- погодилася, що інституційний розвиток повинен бути частиною Комплексу заходів по забезпеченню економічної конкурентоспроможності;
- активно підтримала подальше просування Переглянутої Кіотської Конвенції, включаючи реалізацію позитивної практичної роботи на регіональному рівні та в рамках економічних домовленостей [39].

Цікавим є той факт, що після розгляду Комплексу заходів по забезпеченню економічної конкурентоспроможності на 119-й/120-й сесіях Рада Всесвітньої Митної Організації дійшла такого самого висновку, як і Політична Комісія.

На основі аналізу функцій Політичної Комісії можна констатувати, що вона перебуває у постійному взаємозв'язку з іншими елементами внутрішньоорганізаційного механізму Всесвітньої Митної Організації. Зокрема, вона тісно взаємодіє з Радою та Генеральним Секретарем Організації. Крім того, в разі, якщо рішення Комісії потребують фінансування, вони передаються на розгляд Фінансовому Комітету Всесвітньої Митної Організації [69, с.278-279], про який мова піде далі. Крім того, всі документи, розроблені в рамках Політичної Комісії, направляються на розгляд держав-членів Організації.

Серед перелічених органів вагоме місце займає **Фінансовий Комітет** (англ. Finance Committee, фр. Comité financier), який виконує свою роботу під керівництвом та контролем Ради Всесвітньої Митної Організації, із використанням технічної та організаційної допомоги Секретаріату Всесвітньої

Митної Організації. Частково можна погодитися з твердженням С.М. Перепьолкіна, що до повноважень Фінансового Комітету необхідно відносити: «... вивчення і оцінка всіх ресурсів організації, план використання на наступний фінансовий рік і підготовка доповіді з цього питання [69, с.279]», оскільки планування наступного фінансового року є лише одним з аспектів діяльності Фінансового Комітету Всесвітньої Митної Організації. Першочерговою метою його діяльності є допомога Раді Всесвітньої Митної Організації та Політичній Комісії у вирішенні фінансових питань організації.

Компетенція та основні сфери діяльності Фінансового Комітету визначені у Фінансових Правилах Всесвітньої Митної Організації, при дослідженні яких можна дійти висновку, що ключовою функцією Фінансового Комітету є вивчення та оцінка матеріальних ресурсів, які використовуються в діяльності організації [191]. Про результати своєї діяльності (зокрема, вивчення й оцінку ресурсів Всесвітньої Митної Організації) Комітет звітує Раді Всесвітньої Митної Організації.

Якщо брати за основу темпоральний (часовий) критерій, то всі функції Фінансового Комітету можна розділити на такі групи:

1. Функції, що стосуються попереднього фінансового року:

вивчення повного Аудиторського звіту, підготовленого Всесвітньою Митною Організацією з питань зовнішніх фінансових аудиторів, враховуючи зауваження Генерального секретаря і, на основі цієї доповіді та перевірених рахунків за попередній фінансовий рік, надання рекомендацій, якщо відповідно Рада затвердить ці рахунки, прийняття пропозицій Генерального Секретаря для розподілу прибутків і збитків, і виправдання фінансової відповідальності Генерального Секретаря за попередній фінансовий рік.

2. Функції, що стосуються поточного фінансового року:

розгляд ситуації зі сплатою членських внесків та передплати капіталу, виконання бюджету та грошового потоку за фінансовий рік, який триває і, відповідно, інформування Ради про заходи, які необхідно вжити; вивчення і, відповідно, ухвалення будь-яких заходів, уже прийнятих упродовж фінансового року щодо використання різних винагород Всесвітньої Митної Організації,

будь-яких змін, зроблених у взаємодіючих організаціях; розгляд фінансових наслідків будь-яких нових завдань, покладених на секретаріат і не включених в бюджетні асигнування, затверджених Радою, і надання Раді рекомендації щодо фінансування цих завдань.

3. Функції, що стосуються наступного фінансового року:

розгляд попередньої шкали членських внесків на наступний фінансовий рік; вивчення – на основі рекомендацій, винесених Політичною Комісією щодо бюджету за програмами – і, відповідно, надання рекомендацій Раді щодо прийняття, загальних членських внесків, загальних експлуатаційних витрат, очікуваних прибутків, збитків і балансу, і штатного розкладу на наступний фінансовий рік.

4. Функції, що здійснюються постійно (стосовно попереднього, поточного або наступного фінансового року):

аналіз фінансових наслідків реалізації Стратегічного плану та звіту з оцінки Політичної Комісії і Ради; участь – через свого Голову та Заступника Голови – у процесі відбору зовнішніх фінансових аудиторів; розгляд результатів зовнішнього фінансового аудиту; участь – через свого Голову, який є членом Комітету з аудиту – в плануванні внутрішніх аудитів, і у виборі областей, які будуть розглянуті в управлінських ревізіях; аналіз фінансової та бюджетної ситуації в Всесвітній Митній Організації щоквартально, в додаток до роботи, що проводиться на щорічній сесії Комітету; огляд і, відповідно, надання рекомендації Раді щодо середньострокових фінансових перспектив або багаторічного бюджетування Організації; огляд і, відповідно, надання рекомендацій Раді щодо фінансових вкладень і доходів Організації; огляд і, відповідно, надання рекомендацій Раді щодо виробництва та продажу публікацій Всесвітньої Митної Організації; огляд і, відповідно, надання рекомендацій Раді щодо альтернативних джерел фінансування Організації; огляд і, відповідно, надання рекомендацій Раді щодо щорічної доповіді про співпрацю Митного Фонду; огляд і, відповідно, надання рекомендацій Раді щодо становища капітальних витрат Організації; спостереження за умовами

служби Всесвітньої Митної Організації і, відповідно, надання рекомендацій Раді щодо внесення змін до Інструкцій та Правил персоналу [167].

Окрім цього, Фінансовий Комітет вирішує окремі конкретні справи, передбачені фінансовими правилами Організації, а саме:

- затвердження заявок Генеральним Секретарем передати асигнування з одного розділу в інший;
- розгляд додаткового кошторису, представленого Генеральним Секретарем;
- ретельні доповіді Генерального Секретаря щодо короткострокових інвестицій грошових коштів, які не вимагаються для поточних потреб;
- відповідно, направлення призначених зовнішніх фінансових аудиторів, щоб провести позачерговий аудит будь-якого з рахунків Організації, а також забезпечення представлення доповіді з цього аудиту [167].

Характеризуючи склад Фінансового Комітету, необхідно зазначити, що Рада Всесвітньої Митної Організації щорічно запрошує 17 осіб – представників держав-членів організації брати участь в роботі Комітету. Тобто не кожна держава-член Всесвітньої Митної Організації (а їх налічується 179) в змозі направити свого представника для роботи у Фінансовому Комітеті. Розподіл місць здійснюється відповідно до регіональних квот. Так, відповідно до пункту 28 Правил Процедури Ради Митного Співробітництва місця розподіляються на регіональній основі з активних держав-членів у певному регіоні, у такий спосіб:

- Європа – 8 місць;
- Далекий Схід, Південна і Південно-Східна Азія, Австралія і Тихоокеанські острови – 3 місця;
- Америка і Карибський басейн – 3 місця;
- Північна Африка, Близький і Середній Схід – 1 місце;
- Східна і Південна Африка – 1 місце;
- Західна і Центральна Африка – 1 місце [191].

Названі вище Правила містять важливу норму щодо формування складу Фінансового Комітету. Зокрема, в рамках регіональної квоти, до складу

Фінансового Комітету повинні входити 2 особи від двох держав-членів, які здійснюють найбільший фінансовий внесок в бюджет Всесвітньої Митної Організації. На перший погляд, у такий спосіб організація надає певні переваги окремим членам, частка фінансового вкладу яких є найвищою. Однак таку думку слід вважати хибною, оскільки, здійснюючи найбільший фінансовий внесок, такі члени отримують можливість брати участь у вирішенні фінансових і бюджетних питань. Нині членами організації, які постійно займають квоти від своїх регіонів, є США (фінансовий внесок 25%) та Японія (фінансовий внесок 16,77%).

Члени Фінансового Комітету обираються Радою Всесвітньої Митної Організації строком на 1 рік, а далі час перебування на посаді може бути продовжений на невизначений термін. Вказані посадові особи організації мають своїх заступників. Фінансовий Комітет очолює Голова Комітету, який також має свого Заступника, що обираються зі складу членів Комітету строком на 1 рік із правом продовження перебування на посаді на невизначений термін [167].

Фінансовий Комітет під керівництвом Голови Комітету вирішує питання, які виникають при розгляді документів, підготовлених Секретаріатом, та надає свої рекомендації чи висновки. Для того, щоб Фінансовий Комітет був правомочним ухвалювати рішення, на його засіданні повинен бути кворум у кількості не менше 9 делегатів держав-членів або ж їх заступників. Однак необхідно враховувати, що Фінансовий Комітет є допоміжним органом Всесвітньої Митної Організації і його рекомендації здебільшого ухвалюються на основі консенсусу, за окремих виняткових обставин – рішення може прийматися більшістю голосів.

За загальним правилом, робота Фінансового Комітету є закритою і передовсім це стосується спостерігачів, хоча існує низка випадків, на які не поширюється цей припис:

- на засіданні Фінансового Комітету можуть бути присутні представники Комітету персоналу Всесвітньої Митної Організації з питань, що стосуються умов праці;

- на частину сесії можуть бути запрошені представники держав-членів Всесвітньої Митної Організації, які не мають представників у Фінансовому Комітеті;
- можуть бути залучені зовнішні фінансові аудитори із доповіддю, що стосується фінансових справ Всесвітньої Митної Організації;
- провідні фахівці Всесвітньої Митної Організації можуть клопотати про заслуховування їх доповідей щодо стратегій розвитку організації;
- для надання інформації чи рекомендацій з конкретних питань на засідання Фінансового Комітету можуть запрошуватись провідні аудитори, фінансові чи інвестиційні аналітики, які не мають відношення до Всесвітньої Митної Організації.

Загалом, незважаючи на те, що Фінансовий Комітет є підрозділом організації із закритим (обмеженим) доступом до засідань, робочі документи, які готуються для сесії, розсилаються усім членам Всесвітньої Митної Організації для ознайомлення. З метою запобігання прийняття рішення Радою Всесвітньої Митної Організації без здійснення його попереднього фінансового аналізу, чи у випадку реалізації нових програм упродовж поточного бюджетного року, Фінансовий Комітет може проводити «віртуальні» консультації між членами підрозділу із використанням електронних засобів. Крім цього, специфічною особливістю, яка виділяє цей орган з-поміж інших елементів внутрішньоорганізаційного механізму Всесвітньої Митної Організації, є те, що засідання Комітету можуть відбуватися і «заочно», наприклад, коли питання фінансового забезпечення певного проекту потребує оперативного розв'язання, то воно здійснюється шляхом обміну листами.

Невизначеним залишається питання періодичності проведення засідань Фінансового Комітету. Однак у Правилах Процедури Ради Митного Співробітництва міститься норма, відповідно до якої Фінансовий Комітет збирається настільки часто, наскільки це необхідно для виконання його функцій [191]. Отже, нормотворець (Всесвітня Митна Організація) залишає це питання на розсуд внутрішнього підрозділу, який призначає засідання, виходячи з реальної необхідності.

Організаційно-технічне забезпечення діяльності Фінансового комітету здійснюється Секретаріатом Всесвітньої Митної Організації. Зокрема, Комітет збирається в штаб-квартирі Організації і Секретаріат зобов'язаний проводити підготовку його засідань. Фінансове забезпечення участі представників держав-членів Організації в роботі Комітету покладається на них самих, за винятком випадків, коли Голова та Заступник Голови беруть участь у роботі регіональних сесії Організації: тоді кошти на відрядження відшкодовуються з фондів Організації [167].

Крім цього, у рамках Всесвітньої Митної Організації функціонує низка інших структурних підрозділів, які можна розділити на дві основні групи:

- Комітети та підкомітети, що створені в їх рамках;
- Робочі групи.

Функціонування комітетів було передбачено Конвенцією про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року. Зокрема, у статті 6 Конвенції закріплено, що крім тих органів та комітетів, створення яких передбачене Конвенцією, Всесвітня Митна Організація: «...утворює й інші комітети, створення яких буде необхідне для цілей конвенцій... або інших цілей, що підпадають під компетенцію Ради [40]».

Усі комітети, які входять до складу внутрішньоорганізаційного механізму Всесвітньої Митної Організації, можна розділити на три групи: 1) ті, що входять в інституційну структуру організації; 2) створені відповідно до положень міжнародних договорів, розроблених та прийнятих у рамках організації – так звані «договірні» (конвенційні) органи; 3) створені для налагодження співпраці із іншими міжнародними організаціями (так звані «комітети зв'язку»).

У рамках Всесвітньої Митної Організації діє багато комітетів, тому детальний аналіз особливостей діяльності кожного з них не уявляється можливим. Зосередимо увагу на двох провідних комітетах, а саме: Комітеті з інституційного розвитку та Комітеті з аудиту.

Комітет з інституційного розвитку є одним із найновіших за часом створення органів Всесвітньої Митної Організації. Він був утворений у 2009

році з метою вивчення проблем інституційного розвитку, його пріоритетних напрямів, підготовки керівних принципів, стандартів, засобів та інструментів сприяння інституційному розвитку [69, с.282].

Перша сесія Комітету з інституційного розвитку пройшла 25-27 вересня 2010 року в Брюсселі. В роботі сесії взяли участь понад 300 делегатів, які представляли більш ніж 120 держав. Створення вказаного Комітету свідчить про бажання Організації розвивати свою діяльність серед держав-членів [168, р.633].

Його членами є посадові особи держав-членів Всесвітньої Митної Організації, які займаються питаннями інституційного розвитку, кадрової політики та стратегічного планування. Крім того, в його роботі беруть участь керівники Регіональних центрів інституційного розвитку, які функціонують у рамках Всесвітньої Митної Організації в межах регіонів [69, с.282].

Для реалізації своїх функцій Комітет з інституційного розвитку має такі права: ініціювати заходи щодо розробки та впровадження відповідних стандартів та інструментів; пропонувати програми в цій сфері; давати оцінку підсумків вжитих заходів; поширення передового досвіду тощо. За підсумками своєї роботи цей орган звітує та надає рекомендації Раді та Політичній Комісії з питань, що віднесені до сфери його відання [143].

Комітет з аудиту виконує наглядові, контрольні та моніторингові функції і допомагає в цьому Політичній комісії та Раді Всесвітньої Митної Організації, а також вносить пропозиції з приводу управління ризиками. До складу комітетів входять шість членів – т.зв. «директорів», які представляють шість регіонів, на які розділені всі держави-члени Організації за географічним принципом, а також Генеральний Секретар Організації та Голова Фінансового комітету. Члени Комітету призначаються строком на три роки, на ротаційній основі з-поміж найактивніших держав-членів у регіонах [69, с.282-283].

Голова і заступник голови Комітету обирається з числа членів Комітету, Радою, на 2 роки [14, с.13]. Комітет з аудиту допомагає Раді і Політичній Комісії у виконанні ними наглядових функцій стосовно: 1) загальної реалізації стратегічного плану Всесвітньої Митної Організації; 2) розподілу бюджетних

ресурсів та ін. Крім цього, серед основних обов'язків, які покладено на Комітет з аудиту, необхідно виділити:

- а) розгляд і затвердження щорічного плану ревізії;
- б) розгляд роботи незалежних аудиторів;
- в) контроль за здійсненням стратегічного плану Всесвітньої Митної Організації;
- г) консультування з питань аудиту Раду, Політичну Комісію і Генерального Секретаря [14, с.13].

До комітетів першого типу належать: Комітет по боротьбі з митними правопорушеннями, Технічний комітет з митної оцінки, Технічний комітет з правил походження та ін.

Аналізуючи конвенційні органи, що належать до внутрішньоорганізаційного механізму Всесвітньої Митної Організації, слід зазначити, що зараз існує низка таких органів, зокрема – Керівний комітет переглянутої Кіотської Конвенції, створений згідно з Міжнародною Кіотською Конвенцією про спрощення та гармонізацію митних процедур (доповненою) 2006 року; Адміністративний комітет Стамбульської конвенції (Стамбульська конвенція про тимчасове ввезення від 1990 року); Адміністративний комітет по Конвенції АТА (Конвенція про карнет А.Т.А. для тимчасового ввезення товарів від 1961 року); Адміністративний комітет з Конвенції про контейнери (Митна конвенція про контейнери для промислових зразків 1956 року) [69, с.287].

Найважливішим з поміж конвенційних органів, безумовно, є **Комітет з Гармонізованої системи**, який займається реалізацією положень Конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1983 року [40]. Положеннями цього міжнародно-правового акта, а саме статтею 6 Конвенції, і передбачено створення цього органу [59]. Функції Комітету детально регламентовані статтею 7 документа і до них, зокрема, відноситься інтерпретація правових документів щодо гармонізованої системи, внесення змін до цих документів, поширення та обмін інформацією щодо гармонізованої системи, сприяння широкому застосуванню гармонізованої системи тощо [59].

Міжнародна Конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів 1983 року передбачає, що до складу комітету входять представники держав-членів, а також митних і економічних союзів. Як спостерігачі у роботі комітету можуть брати участь представники урядових та неурядових організацій. Засідання Комітету скликаються Генеральним Секретарем Організації і проводяться не рідше ніж два рази на рік [59].

Комітети третього типу – це ті комітети, що створені для налагодження співпраці з іншими міжнародними організаціями, і відповідно, вони відрізняються від інших комітетів Всесвітньої Митної Організації. Головною особливістю їх юридичної природи є те, що попри свою інтегрованість у внутрішньоорганізаційний механізм Всесвітньої Митної Організації, за своєю природою вони є спільними органами і формуються на двосторонній основі, з представників різних організацій.

Зазвичай вони називаються «комітети зв'язку» (англ. *contact committees*). Зокрема, такими є Комітет зв'язку між Всесвітньою Митною Організацією та Всесвітнім Поштовим Союзом та Комітет зв'язку між Всесвітньою Митною Організацією, Міжнародною Асоціацією Авіаційного Транспорту та ІКАО.

Підкомітети (англ. *subcommittees*) функціонують і в рамках комітетів (наприклад, Підкомітет з перегляду Гармонізованої системи – в рамках Комітету з Гармонізованої системи), і як самостійні органи (наприклад, Підкомітет з інтеграції, Науковий підкомітет, Підкомітет з інформаційного управління та ін.).

Робочі групи, до яких входять представники держав-членів та структурних органів Всесвітньої Митної Організації, працюють над розв'язанням окремих питань, пов'язаних із розвитком міжнародного співробітництва у митній сфері, а також вдосконаленням інституційних, договірних та технічних інструментів цієї співпраці. Такими робочими групами, які функціонують у рамках Організації, зараз є: Робоча група SAFE, Група по боротьбі з підробками та інтелектуальним піратством, Група з управління митною правоохоронною мережею, Робоча група з питань комерційного шахрайства та інші.

Отже, внутрішньоорганізаційний механізм Всесвітньої Митної Організації являє собою досить складну і водночас логічно побудовану систему головних і допоміжних органів, на які покладено велику кількість функцій, спрямованих на досягнення основної мети Організації. Загалом функції цих органів покликані забезпечити комплексний підхід для розв'язання такого важливого питання, як координація міжнародного митного співробітництва держав.

3.2. Співробітництво Всесвітньої Митної Організації з іншими суб'єктами міжнародного права

Науковці, які досліджують питання міжнародно-правового статусу міжнародних організацій, наголошують на важливості співпраці міжнародних організацій з іншими суб'єктами міжнародного права, а так само на особливостях такої співпраці. Зокрема, Т.І. Левицький вказує: «...для міжнародної організації надзвичайно важливе значення має визначення її положення в міжнародній системі. Ця ціль досягається, зокрема, і за допомогою встановлення відносин з іншими міжнародними організаціями [48, с.192]».

Здатність міжнародних організацій вступати у зовнішні зносини з іншими міжнародними організаціями у науці міжнародного права обґрунтовують наявністю у них міжнародної правосуб'єктності. Так, О.О. Шибаєва стверджує: «розвиток взаємовідносин міжнародних організацій визначався найперше тим, що вони наділялися міжнародною правосуб'єктністю [132, с.201-209]». Зі свого боку, Г.І. Морозов вважав, що здатність міжнародних організацій укладати міжнародні договори, зокрема з іншими міжнародними організаціями, є «одним із беззаперечних наслідків наявності у міжнародних міжурядових організацій специфічної міжнародної правосуб'єктності [72, с.270]».

Головною юридичною підставою співпраці Всесвітньої Митної Організації з іншими міжнародними організаціями слугує стаття 9 Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва, в якій, зокрема, закріплено, що

Організація «встановлює такі відносини з Організацією Об'єднаних Націй, її головними органами, допоміжними і спеціалізованими установами і будь-якими іншими міжурядовими організаціями, які найкраще забезпечують співробітництво в досягненні їх відповідних цілей [40]».

Водночас положення статті 9 регулюють і співпрацю з міжнародними неурядовими організаціями. А це означає, що співробітництво цієї міжнародної організації не обмежується лише співпрацею з діловими та іншими міжнародними міжурядовими організаціями. Розширення кола суб'єктів, з якими можливе таке співробітництво, впливає на реалізацію міжнародної правосуб'єктності Всесвітньої Митної Організації. А тому залучення міжнародних неурядових організацій до виконання завдань, що постають перед Організацією, полегшує і сприяє досягненню поставлених цілей. Зокрема, положення статті 9 вказаної Конвенції передбачають, що Всесвітня Митна Організація: «...може вжити необхідних заходів, що сприяють проведенню консультацій і здійсненню співробітництва з неурядовими організаціями, зацікавленими в питаннях, що входять до її компетенції... [40]».

Наявність таких норм у міжнародному договорі, який є установчим для Всесвітньої Митної Організації, має надзвичайно важливе значення, оскільки не всі статутні акти міжнародних організацій містять аналогічні норми. Наприклад, як відзначає Т.І. Левицький, «Статут Ради Європи не містить принципових норм, які хоча б в загальних рисах визначали задачі Організації в області взаємовідносин з іншими організаціями і механізм реалізації цих задач [48, с.193]». Тому наявність таких норм сприяє функціонуванню Всесвітньої Митної Організації і полегшує визначення її місця в системі міжнародно-правового регулювання митних відносин.

Одним із головних інструментів співпраці Всесвітньої Митної Організації з іншими міжнародними організаціями є підписання так званих «Меморандумів про взаєморозуміння» (англ. Memorandum of Understanding). Загалом такі меморандуми підписано між Всесвітньою Митною Організацією та майже тридцятьма іншими міжнародними урядовими та неурядовими організаціями. Зокрема, такі меморандуми були укладені між Всесвітньою Митною

Організацією та Міжнародною Федерацією товариств Червоного Хреста (2012 року), Африканським Союзом (2010 року), Інтерполом (1998 року), Міжнародною комерційною палатою (1996 року), ЄврАзЕС (2006 року) тощо [175].

З деякими міжнародними організаціями можуть укладатися два і більше такі меморандуми. Наприклад, з Міжнародною Асоціацією Авіаційного Транспорту (IATA) було укладено два меморандуми про взаєморозуміння у 1986 та 1988 роках щодо надання фахової допомоги та співпраці між цими організаціями [175].

Всесвітня Митна Організація надзвичайно велику увагу приділяє співробітництву з іншими міжнародними організаціями як урядовими, так і неурядовими, а також тими, що належать до приватного сектора. Зокрема, на офіційному веб-сайті Організації, в розділі «Партнерські Організації» вони розділені на такі групи:

- універсальні міжнародні організації;
- регіональні міжурядові організації;
- організації системи ООН;
- донорські організації;
- бізнесові організації;
- академічні організації [175].

До першого типу – *універсальних міжнародних організацій* – належать міжнародні міжурядові організації, які не входять до системи Організації Об'єднаних Націй, а також органи таких міжнародних організацій. Зокрема, Всесвітня Митна Організація співпрацює з Світовою Торговельною Організацією, Організацією із Безпеки та Співробітництва в Європі, Секретаріатом Британської Співдружності, Міжнародною Федерацією товариств Червоного Хреста, Інтерполом, Міжнародною Радою Музеїв, Організацією Економічного Співробітництва та Розвитку, Організацією із заборони хімічної зброї, Міжнародною комерційною палатою тощо [175].

Своєю чергою, *регіональними міжурядовими організаціями*, з якими веде співпрацю Всесвітня Митна Організація є: Африканський Союз, Європейський

Союз, Європейська Асоціація Вільної Торгівлі, Європол, Організація Безпеки та Співробітництва в Європі та ін. [175].

У кожному окремому випадку співпраця має особливий характер, зумовлений предметною сферою діяльності та компетенцією партнерської організації і часто здійснюються на періодичній основі. Наприклад, з Організацією Економічного Співробітництва і Розвитку співпраця відбувається лише в рамках окремих проектів, пов'язаних із вдосконаленням митної взаємодії в світі [175].

Результатом співробітництва з Організацією з Безпеки та Співробітництва в Європі стало прийняття її Радою в липні 2005 року Рішення в підтримку Зводу стандартів із безпеки та сприяння глобальній торгівлі (англ. Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade (SAFE Program)). Рада Організації із Безпеки та Співробітництва в Європі закликала тих своїх членів, які одночасно є членами Всесвітньої Митної Організації, підписати Лист щодо намірів імплементувати вищезгадані стандарти. Також Рада Організації із Безпеки та Співробітництва в Європі запропонувала свою підтримку в реалізації ініціатив щодо цієї та інших аналогічних програм.

Як уже зазначалося, крім Всесвітньої Митної Організації, однією із основних міжнародних організацій у процесі міжнародно-правового регулювання митних відносин є Світова Організація Торгівлі. Очевидно, що між обома організаціями налагоджена тривала та ефективна співпраця, пов'язана із координацією міжнародних правовідносин у митній сфері.

До напрямів, за якими здійснюється співробітництво між Світовою Організацією Торгівлі та Всесвітньою Митною Організацією, належать: гармонізована система, питання митної оцінки, правила визначення походження і сприяння торгівлі. Зокрема, щодо Гармонізованої системи слід відзначити, що номенклатура, розроблена Всесвітньою Митною Організацією, застосовується державами-членами Світової Організації Торгівлі. Крім того, ця номенклатура використовується в окремих міжнародних договорах, розроблених та укладених в рамках Світової Організації Торгівлі [175]. У питаннях митної оцінки Технічний комітет Всесвітньої Митної Організації

працює з метою забезпечення уніфікованого тлумачення і застосування положень Угоди по застосуванню статті 7 Світової Організації Торгівлі (митна оцінка товарів) 1994 року на технічному рівні [175].

У сфері визначення правил походження товарів між організаціями здійснюється тісна співпраця на рівні окремих органів. Такими органами виступають Комітет Світової Організації Торгівлі щодо правил походження та Технічний комітет Всесвітньої Митної Організації щодо правил походження. Обидва ці органи є відповідальними за розробку і вдосконалення Угоди Світової Організації Торгівлі щодо правил походження. Практичним прикладом такої співпраці є ухвалення Технічним комітетом Всесвітньої Митної Організації технічних змін до Гармонізованих правил визначення походження, які були скеровані для схвалення Світової Організації Торгівлі [175].

Ще одним напрямом співпраці між цими двома організаціями є участь, починаючи з 2005 року, представників Всесвітньої Митної Організації в регіональних технічних заходах Світової Організації Торгівлі. Крім того, представники Всесвітньої Митної Організації як спостерігачі беруть участь у засіданнях Переговорної групи щодо сприяння торгівлі, яка функціонує в рамках Світової Організації Торгівлі [175].

Враховуючи, що предметна сфера компетенції Всесвітньої Митної Організації обмежена митною сферою, то часто вона співпрацює не безпосередньо з міжурядовими організаціями, які наділені більш широкою компетенцією, а з тими їх органами, котрі займаються митними питаннями. Наприклад, Всесвітня Митна Організація співпрацює із відповідними органами Європейської Комісії, зокрема Генеральним Директоратом з податкового і митного союзу, а також Європейською агенцією з протидії шахрайству (англ. OLAF agency) з метою підвищення ефективності зусиль по боротьбі із шахрайством у митній сфері [175].

Оскільки Всесвітня Митна Організація не належить до системи Організації Об'єднаних Націй, то співпраця з іншими міжнародними установами та організаціями, що входять до цієї системи, має суттєве значення для неї. Серед партнерів Організації в системі Організації Об'єднаних Націй

можна виділити: МАГАТЕ; ІКАО; Міжнародну морську організацію; Міжнародну раду з контролю за обігом наркотиків; Контр-терористичний комітет ООН; Європейську Економічну комісію ООН; ЮНЕСКО; ЮНЕП; Всесвітню організацію інтелектуальної власності; ВООЗ; ЮНКТАД; Всесвітній поштовий союз; Підрозділ статистики ООН [175].

Особливе місце серед цих організацій посідає Конференція ООН з торгівлі й розвитку (ЮНКТАД), котра, як уже зазначалося, виконує низку функцій у процесі розвитку міжнародно-правового регулювання митних правовідносин. Зокрема, основним напрямом співпраці Всесвітньої Митної Організації та Конференції ООН з торгівлі й розвитку є сприяння розвитку торгівлі. Так, Організація надає допомогу Конференції ООН з торгівлі й розвитку в її діяльності із підтримки розвитку торгівлі в найменш розвинутих країнах і країнах, що розвиваються [175].

Оскільки всі ці організації є спеціалізованими – тобто наділені компетенцією в окремих сферах міжнародних правовідносин, то очевидно, що співробітництво між Всесвітньою Митною Організацією та цими організаціями може здійснюватися з митних питань, які виникають саме у сферах впливу цих організацій. Наприклад, з Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я (ВООЗ) здійснюється співпраця у боротьбі з контрафактною медичною продукцією. Зокрема, Всесвітня Митна Організація є активним учасником Міжнародної робочої групи по боротьбі з контрафактними медикаментами (ІМРАСТ), яка є одним із підрозділів Всесвітньої Організації Охорони Здоров'я [175].

Донорські організації надають фінансову підтримку діяльності Всесвітньої Митної Організації, а також матеріально-технічне сприяння заходам, які проводяться нею. Їх фінансова допомога, поруч із внесками держав-членів, є важливим джерелом фінансування Організації, передовсім, проектів, які реалізуються нею. До донорських організацій – партнерів Всесвітньої Митної Організації належать: Світовий Банк, Африканський банк розвитку, Міжамериканський банк розвитку, а також канадські, норвезькі та шведські урядові фінансові організації [175].

Бізнесові організації співпрацюють із Всесвітньою Митною Організацією здебільшого для обміну технічною інформацією, а також для повідомлення про ті технічні проблеми, з якими стикаються підприємці у митних правовідносинах. Вона дозволяє Організації моніторити ситуацію з реалізацією митної політики з точки зору її ефективності та доступності для ведення бізнесу.

До таких організацій зазвичай належать галузеві асоціації, які об'єднують провідні компанії, що працюють у певній сфері. Серед бізнес-організацій, з якими співпрацює Всесвітня Митна Організація, можна назвати: Міжнародне бюро щодо контейнерів та інтермодальних перевезень; Міжнародну асоціацію авіаційного транспорту; Міжнародну асоціацію авіаційних вантажних перевезень; Міжнародну асоціацію портів та бухт; Міжнародний союз дорожнього транспорту; Міжнародну організацію стандартизації та інші [175].

Співпраця з *академічними організаціями* є важливим напрямом зовнішньої діяльності Всесвітньої Митної Організації. Вона допомагає як поширювати інформацію про діяльність Організації та її основні результати, а також отримувати від самих організацій інформацію та пропозиції щодо вдосконалення митного співробітництва. До таких академічних організацій відносяться: Центр митних та акцизних досліджень (Австралія), Група управління Міжнародною мережею університетів, а також низка університетських установ Великобританії, Латвії, Коста-Ріки, Німеччини, Італії, Македонії та Об'єднаних Арабських Еміратів [175].

Крім цього, у рамках співпраці з цими установами Всесвітня Митна Організація підтримує вивчення митної справи та її регулювання у відповідних закладах. Зокрема, вона сприяє бакалаврським та магістерським курсам з митного і податкового регулювання в Ризькому університеті (Латвія) та бакалаврським і магістерським курсам з митного адміністрування і торгівлі в Університеті Коста-Ріки [175]. Співпраця Організації в академічній сфері має місце і з Україною: у 2010 році було відкрито Регіональний навчальний центр Всесвітньої Митної Організації на базі Академії митної служби України [15].

Співпрацю Всесвітньої Митної Організації з іншими міжнародними організаціями можна розглядати і *за окремими напрямками*. Дуже часто ці напрями безпосередньо не пов'язані з регулюванням міжнародних митних правовідносин, але від них залежить ефективність координації міжнародного співробітництва у митній сфері.

Одним із таких напрямів є боротьба зі злочинністю у сфері митних правовідносин. У зв'язку з цим варте особливої уваги заслуговує співробітництво Всесвітньої Митної Організації та Інтерполу – Міжнародної організації кримінальної поліції. Обидві організації спрямовують свої спільні зусилля на боротьбу з транснаціональною злочинністю, наприклад, наркоторгівлею, торгівлею людьми, контрабандою культурних цінностей, сигарет, зброї та злочинів проти довкілля [175]. У такому ж руслі Всесвітня Митна Організація співпрацює з Європолем – поліцейською службою Європейського Союзу. Так, одним із напрямів співробітництва з цією структурою є боротьба із контрабандою сигарет [175].

З іншою міжнародною організацією – Південно-східним європейським центром правозастосування, до якої входять держави Балканського півострова і східного Середземномор'я, ведеться спільна робота по боротьбі з митними шахрайствами, а також підвищення рівня співпраці між державами-членами з цього приводу [175]. Особливої уваги у цьому напрямі варте співробітництво Всесвітньої Митної Організації з Групою з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням «брудних» грошей (англ. Financial Action Task Force on Money Laundering, FATF, ФАТФ). Секретаріат Організації тісно співпрацює із ФАТФ для реалізації ефективних засобів протидії відмиванню грошей у митній сфері. Зокрема, активною є їх спільна діяльність в Азійсько-Тихоокеанському та Африканському регіонах, де партнерами Всесвітньої Митної Організації виступають регіональні органи ФАТФ [175].

Іншою сферою, в якій Всесвітня Митна Організація співпрацює з іншими міжнародними організаціями, наприклад, з Міжнародною радою музеїв та ЮНЕСКО, є регулювання митних правовідносин, пов'язаних із переміщенням культурних цінностей та протидії їх контрабанді.

Так, метою співпраці Всесвітньої Митної Організації з Міжнародною радою музеїв є боротьба з нелегальним трафіком культурної власності. Відповідно до підписаного у 2000 році. Меморандуму про взаєморозуміння між цими організаціями, вони можуть спільно розробляти та застосовувати, в межах своєї компетенції, заходи з покращення співпраці та обміну інформацією. Зокрема, передбачається співпраця між митними адміністраціями, а також членами Ради для підвищення ефективності процесів протидії шахрайству, пов'язаних із митницею та культурними цінностями [175].

У тому ж 2000 році було підписано Меморандум про взаєморозуміння між Всесвітньою Митною Організацією та ЮНЕСКО. У ньому передбачається обмін інформацією між митними адміністраціями і компетентними органами ЮНЕСКО з метою захисту культурної спадщини та підвищення ефективності розслідування фактів шахрайства, пов'язаних із контрабандою такої спадщини [175].

У сфері охорони довкілля Всесвітня Митна Організація співпрацює із Програмою довкілля ООН – ЮНЕП. Зокрема, з 2001 році Організація бере активну участь в програмі «Зелені митні ініціативи» (англ. Green Customs Initiatives), в якій спільно з Програмою довкілля ООН та іншими партнерськими організаціями веде роботу з підвищення обізнаності митних службовців щодо положень багатосторонніх міжнародних договорів про охорону довкілля. Також обидві організації тісно співпрацюють в протидії незаконній торгівлі речовинами, що руйнують озоновий шар. Ведеться співпраця і на рівні регіональних представництв обох структур, а 2 червня 2003 року між Всесвітньою Митною Організацією та Програмою довкілля ООН було підписано меморандум про взаєморозуміння [175].

Якщо говорити про інституційне забезпечення співпраці з іншими організаціями, то вона відбувається як на рівні Всесвітньої Митної Організації, так і на рівні окремих її органів. Зокрема, Комітет з Гармонізованої системи співпрацює із Світовою Торговельною Організацією, Статистичним підрозділом ООН, Міжнародною торговельною палатою тощо [69, с.283].

Крім того, як уже зазначалося, в рамках Всесвітньої Митної Організації функціонують і спеціально створені *органи для співпраці з іншими міжнародними організаціями*. Одним із перших органів такого типу став створений у 1965 році Комітет зв'язку між Всесвітньою Митною Організацією та Всесвітнім Поштовим Союзом (англ. UPU/WCO Contact Committee, фр. Comité de contact OMD/UPU). Всесвітній Поштовий Союз (англ. Universal Postal Union, скор. ВПС (UPU)) – спеціалізована установа ООН, покликана забезпечувати ефективну роботу поштових служб з метою поглиблення і розширення контактів між народами та сприяння міжнародному співробітництву та надавати технічну допомогу у поштовому обслуговуванні [98, с.523].

Основними напрямками співпраці між Всесвітньою Митною Організацією та Всесвітнім Поштовим Союзом є:

- обмін інформацією між організаціями з питань, що порушуються ними;
- пошук засобів та методів полегшення, спрощення та гармонізації митних формальностей щодо поштового зв'язку;
- пошук засобів та методів забезпечення ефективного митного контролю поштового зв'язку;
- пошук засобів та методів забезпечення ефективних методів безпеки для здійснення поштового зв'язку;
- пошук засобів та методів підвищення рівня митного контролю на експертному рівні [197].

За результатами своїх засідань Комітет складає звіт, який схвалюється уповноваженими органами обох організацій. У звіті містяться рішення щодо заходів, які повинні бути вжиті спільно обома організаціями, а також часові межі, в рамках яких ці заходи повинні бути вжиті [197].

Ще одним органом Всесвітньої Митної Організації, який забезпечує її взаємодію з іншими міжнародними організаціями, виступає Комітет зв'язку між Всесвітньою Митною Організацією, Міжнародною Асоціацією Авіаційного Транспорту та ІКАО щодо керівних принципів стосовно інформації про пасажирів (англ. The Contact Committee for the WCO/IATA/ICAO Guidelines on

API, фр. Comité de contact OMD/IATA/OACI sur les RPCV), котрий було створено у 2004 році з експертів, що представляють усі ці організації. Засідання цього комітету проводяться щорічно [200].

Основною метою цього Комітету є розгляд та вирішення питань, пов'язаних із застосуванням керівних принципів стосовно інформації про пасажирів. Відповідно співробітництво між Всесвітньою Митною Організацією та цими організаціями в рамках Комітету здійснюється у таких напрямках:

- забезпечення ефективного застосування керівних принципів, підтримка їх актуальності відповідно до потреб держав-членів організацій та вимог авіаційної індустрії;
- періодичного внесення пропозицій щодо зміни керівних принципів;
- пропагування застосування керівних принципів;
- вивчення проблемних питань тлумачення і застосування керівних принципів;
- вивчення пропозицій щодо доповнення керівних принципів і ухвалення Додатків до них;
- створення платформи для обміну інформацією з приводу питань інформації щодо пасажирів, що становлять спільний інтерес тощо [200].

Всесвітня Митна Організація, будучи універсальною міжнародною організацією, активно співпрацює з іншими суб'єктами міжнародного права, передовсім державами. Надзвичайно важливу роль у діяльності Всесвітньої Митної Організації відіграє її співпраця з іншими міжнародними організаціями (як міжурядовими, так і неурядовими) із митних питань. При цьому така співпраця доволі часто впливає на розвиток міжнародно-правового регулювання досить вузької сфери відносин [77, с.112-113]. Особливо чітко це виявляється у процесі співробітництва із Всесвітнім поштовим союзом, Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я та Світовою Організацією Торгівлі.

3.3. Співробітництво Всесвітньої Митної Організації з Україною.

Українська Радянська Соціалістична Республіка не була серед держав, які першими підписали Конвенцію про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року. Верховною Радою Радянського Союзу, до складу якого входила УРСР, у 1950 році було прийнято постанову про приєднання Уряду СРСР до Конвенції про створення Ради митного співробітництва. Проте це рішення не передбачало приєднання до Конвенції, і, відповідно, членства в Раді Митного Співробітництва окремих республік СРСР, зокрема і УРСР. Після розпаду СРСР, Митний комітет Російської Федерації з грудня 1991 року на правах правонаступництва став повноправним членом Ради і працював в її комісіях на рівні експертів [116].

Саме тому вже після здобуття Україною незалежності і з початком формування власної митної системи питання про членство України в організації, яка займається міжнародно-правовим регулюванням митних відносин, одразу ж вийшло на перший план. Експерти відзначали, що на той момент митна служба України була найбільш розвиненою порівняно з іншими країнами колишнього СРСР, оскільки мала власне митне законодавство, яке розроблялося і розробляється з урахуванням принципів, чинних у міжнародній практиці [116].

Посилення ролі митних органів у сучасному світі зумовлено зміною їх основних функцій від митного захисту національної економіки до більш широкого захисту суспільства і людини. Тому необхідно погодитись з іноземними науковцями, які вказують, що «... традиційна роль митниці як «воріт» була замінена новою, більш складною роллю, побудованій на трьох основних поняттях: спрощення процедур торгівлі, охорони кордонів та збору мита [193, с.383]». Такі зміни початкового призначення митних органів потребують чіткої нормативної регламентації як на національному, так і на міжнародному рівнях.

Відповідно, у 1992 році, Кабінет Міністрів України звернувся до Верховної Ради України із пропозицією приєднатися до Конвенції про

створення Ради Митного Співробітництва 1950 року. Зрештою, це питання було внесено у порядок денний вісімдесят п'ятого засідання п'ятої сесії Верховної Ради України I скликання.

Доповідачем з цього питання від Кабінету Міністрів був О.М. Коваль – тодішній чинний голова Державного митного комітету. У своєму виступі О.М. Коваль наголосив: «Державний митний комітет вважав, що приєднання України до Конвенції повинно розглядатися як прогресивний крок до співробітництва з розвиненими країнами Європи та світу, а також іншими країнами, що дозволить нашій державі самостійно утвердитись в одній з найбільш ініціативних та діяльних світових структур і в майбутньому будувати митну політику України на найкращих світових зразках [116]».

Питання про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року не викликало ані заперечень, ані дискусій, і Верховна Рада України ратифікувала цю Конвенцію 320 голосами «за» [116]. Україна стала членом Ради Митного Співробітництва з 10 листопада 1992 року [92].

Одним із найбільш важливих питань, які виникли у процесі набуття Україною членства в Організації, було питання фінансових внесків. Як підкреслював у своєму виступі О.М. Коваль, коли в березні 1992 року українська делегація прибула з офіційним візитом у Брюссель, то в ході зустрічі з тодішнім Генеральним Секретарем Ради Митного Співробітництва Х'юзом останній висловив припущення, що митна служба України є підпорядкована російській [116].

Уже після того як українські представники роз'яснили керівництву Ради реальне становище, позиція адміністрації Ради змінилася, і було вирішено розглянути питання про перерозподіл коштів, внесених у бюджет Ради колишнім СРСР, було прийнято рішення, що фінансові зобов'язання України за 1991–1992 фінансовий рік слід вважати виконаними, а на 1992–1994 фінансові роки слід зафіксувати внесок України на рівні 1,22 відсотка відповідно до фінансової шкали ООН на 1992, 1993, 1994 роки, що становило 5 мільйонів 185 тисяч бельгійських франків або 157 тисяч доларів США [116]. З того часу

розмір членського внеску України до бюджету Організації дещо змінився і у 2010/2011 фінансовому році складав 22 757, 44 євро [69, с.279].

Після вступу до Всесвітньої Митної Організації Україна стала стороною її семи конвенцій. Крім того, представники Державної митної служби України відзначають, що положення деяких конвенцій, стороною яких наша держава не є, фактично вже використовуються Україною. Це, наприклад, положення щодо Вантажної митної декларації, порядок і метод визначення митної вартості, режим функціонування митних складів та інші [101]. Внаслідок постійного беззастережного використання на практиці ці положення набули статусу норм звичаєвого міжнародного права, а тому їх ратифікація є лише формальною вимогою.

Конвенціями, розробленими та прийнятими у рамках Всесвітньої Митної Організації, до яких приєдналася Україна, є:

- Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва, підписана 15 грудня 1950 року. Україна приєдналась до цієї Конвенції 10 листопада 1992 року на підставі Постанови Верховної Ради України «Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва» № 2479-XII від 19 червня 1992 року [92]. Важливо, що прийняття Постанови (а, відповідно, і приєднання до Конвенції) відбувалося за пропозицією Кабінету Міністрів України. Дату приєднання України до Конвенції можна вважати формальним початком впливу Всесвітньої Митної Організації на розвиток митної справи нашої держави [83];

- Митна конвенція, що стосується контейнерів, підписана 02 грудня 1972 року. УРСР приєдналася до неї 22 жовтня 1973 року. З метою роз'яснення порядку реалізації норм цієї Конвенції в практичній діяльності митних органів Головним управлінням державного митного контролю при Раді Міністрів СРСР прийнято Указ «Про порядок застосування Митної конвенції, що стосується контейнерів, 1972 року» [82];

- Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція), підписана 18 травня 1973 року. УРСР

приєдналася 18 травня 1973 року. Зараз Конвенція не діє, оскільки в 1999 році було підписано Доповнену Конвенцію, яка мала аналогічну назву;

- Міжнародна конвенція про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства (Конвенція Найробі), підписана 09 червня 1977 року. З метою розвитку міжнародного співробітництва України в галузі митної справи та підвищення рівня ефективності боротьби з порушенням митного законодавства, 11 липня 2000 року Україна стала стороною цієї Конвенції на підставі Указу Президента України №699/2000 від 23 травня 2000 року [94];

- Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів, підписана 14 червня 1983 року. Для забезпечення належного рівня участі України в міжнародних торгівельно-економічних відносинах та наближення нормативно-правової бази України до системи загальновизнаних норм міжнародного права наша держава приєдналась до Конвенції 26 червня 2002 року [95];

- Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція), підписана 26 червня 1990 року. У рамках роботи щодо адаптації митного законодавства України до загальновизнаних стандартів і забезпечення участі України в міжнародних інтеграційних процесах Держмитслужбою України в 2003 році виконано всі внутрішньодержавні процедури, необхідні для приєднання України до Конвенції та 24 березня 2004 року прийнято Закон України «Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення» та Додатків А, В1–В9, С, D та E до неї [93];

- Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Доповнена Кіотська Конвенція), прийнята 26 червня 1999 року. 5 жовтня 2006 року Україна приєдналася до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур (Конвенція Кіото), Загального додатка та Спеціальних додатків А, В, С, D, E, F, G, H, J та K до неї, в редакції від 26 червня 1999 року, що була затверджена Протоколом про зміну Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур [96].

Метою приєднання України до Конвенції було закріплення єдиних стандартів і підходів до регламентації тотожних правовідносин [66, с.252].

Прийняття Рамкових стандартів дуже важливе для України, саме вони дозволяють Держмитслужбі України:

- застосовувати передові міжнародні стандарти у розвитку національної митної справи;
- створити сприятливіші умови для розвитку міжнародної торгівлі;
- поліпшити здатність виявляти і контролювати вантажі, які підпадають під критерії ризику;
- збільшити ефективність управління рухом товарних потоків;
- скоротити тривалість процедур митного контролю і випуску товарів у вільний обіг [17, с.9].

Упровадження Рамкових стандартів Всесвітньої Митної Організації на національному рівні дасть змогу не лише використати головні міжнародні стандарти у розбудові національної митної системи і значною мірою підвищить рівень уніфікації українського митного законодавства стосовно до інших країн світу, а й сприятиме кращій погодженості національних пріоритетів у митній сфері з міжнародними стандартами і дозволить ефективніше захищати національні інтереси України у сфері міжнародної торгівлі та економічної співпраці [5, с.377].

Однак необхідно вказати, що приєднання чи ратифікація міжнародних конвенцій не може розв'язати усіх проблем, які існують в нашій державі. Важливе місце у процесі реалізації міжнародних норм на практиці займає приведення національного законодавства у відповідність із ратифікованими міжнародними угодами. Тому необхідно погодитися з думкою О. Чорної, що «...гармонізація митного законодавства до міжнародних стандартів повинна створити правову основу для можливого членства України в різних міжнародних митних організаціях [127, с.170]».

На цьому етапі у Всесвітній Митній Організації постійно наголошують на значенні України у міжнародно-правовому регулюванні міжнародних митних відносин. Зокрема, особливо підкреслюється усвідомлення «важливої ролі і

значного потенціалу Державної митної служби України у підтримці Всесвітньої Митної Організації в здійсненні допомоги країнам-членам [62]».

Після прийняття 13 березня 2012 року нового Митного Кодексу України, митна політика нашої держави дещо змінилася і набула євроінтеграційного спрямування. Тому, із врахуванням світових стандартів митної співпраці, національне митне законодавство набуває нової функціональної ролі, основні акценти якої переходять від контрольних і фіскальних до регулятивних та правозахисних [127, с.170].

У 1997 та 1998 роках Україна була обрана до двох вищих керівних органів Всесвітньої Митної Організації – Генеральної Політичної Комісії та Фінансового Комітету строком на 2 роки. До Фінансового Комітету Україну було обрано на 1997–1999 роки, до Генеральної Політичної Комісії – на 1998–2000 роки. У зв’язку з тим, що одна країна не може засідати відразу у двох керівних органах Всесвітньої Митної Організації, Україна обрала Генеральну Політичну Комісію і поступилася своїм членством у Фінансовому комітеті. Держмитслужба України неодноразово отримувала пропозиції направити кандидатури співробітників митних органів України для роботи в Секретаріаті Всесвітньої Митної Організації.

Підтвердженням високої оцінки роботи митних органів України стало проведення у травні 2000 року у Києві Дня відкритих дверей Всесвітньої Митної Організації. Уперше день відкритих дверей було проведено поза межами штаб-квартири цієї авторитетної міжнародної організації. Учасники форуму ознайомилися з основними напрямками розвитку митної справи в Україні [5, с.373].

З 2000 по 2012 роки в Україні з короткими перервами працювали експерти Всесвітньої Митної Організації. Метою їх роботи було надання консультацій щодо реформування митних органів України. Загалом їх робота мала значний вплив на розробку законопроектів у цій сфері. Так, зокрема, експерти Організації проводили цілку митних кодексів України 2002 та 2012 років.

З 26 по 28 червня 2014 року в Брюсселі делегація Державної фіскальної служби України на чолі із Віталієм Науменком взяла участь в роботі 121/122 сесій Ради Всесвітньої Митної Організації – щорічних сесіях Ради митного співробітництва. У ході цього заходу було заслухано та обговорено звіти Генерального секретаря Кунію Мікурії, Голови Фінансового комітету Брендона О'Хірна, керівників Директорату з питань відповідності та сприяння (Жу Жаочжанг) та Директорату з інституційного розвитку (Ерік Кік) тощо. Радою одноголосно прийнято Декларацію щодо нелегальної торгівлі дикими тваринами для ефективної боротьби та дієвого стримування поширення цього явища [24].

Особливо активною є співпраця між Україною та Всесвітньою Митною Організацією у академічній сфері, в частині розвитку та впровадження стандартів Організації у науковій та освітній сфері. Україну в цій співпраці представляє Університет митної справи та фінансів – спеціалізований вищий навчальний заклад з митної справи, який знаходиться в м. Дніпропетровську. Як підкреслював у 2009 році Ларс Карлссон – керівник директорату зі зміцнення інституційних спроможностей Всесвітньої Митної Організації, Академія (тепер Університет митної справи та фінансів – *М.Я.*) є активним партнером Організації в питаннях розвитку та забезпечення навчальної та освітньої діяльності, а також в підтриманні ініціатив Організації щодо впровадження уніфікованих стандартів підготовки посадових осіб митних органів [1].

Зокрема, Університет успішно впроваджує пілотний проект Всесвітньої Митної Організації «PICARD» з імплементації Рамкових стандартів Організації. Він став першим з п'яти пілотних вищих митних навчальних закладів у світі, який проводить цю роботу як в системі навчання, так і в системі підвищення кваліфікації та ініціювала пілотні програми, що базуються на цих стандартах. Відколи стартувало їх застосування, Всесвітня Митна Організація розпочала процес отримання Академією та її випускниками права на акредитацію при Організації [1].

Одним із головних практичних наслідків співпраці України з Всесвітньою Митною Організацією в академічній сфері стало створення у 2010 році Регіонального навчального центру Всесвітньої Митної Організації. Його створенню передувало підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Академією митної справи України та Всесвітньою Митною Організацією в ході конференції PICARD, яка проходила 28–30 вересня 2009 року у м. Сан Хосе (Коста Ріка) [1]. Створення міжнародними організаціями представництв на території держав-членів є поширеною практикою в міжнародних відносинах. Такі представництва створюються з метою координації практичних дій міжнародними міжурядовими організаціями щодо реалізації своїх функцій [36, с.226].

Остаточне рішення про створення цього центру було прийняте в ході Конференції керівників митних адміністрацій європейського регіону Всесвітньої Митної Організації, яка проходила 15–16 березня 2010 року в м. Охрид (Македонія). Учасники конференції одноголосно підтримали ідею створення такого центру в Україні [97].

Для реалізації цих положень 26 червня 2010 року на засіданні Ради Всесвітньої Митної Організації був підписаний Меморандум про взаєморозуміння між Державною митною службою України та Всесвітньою Митною Організацією щодо офіційного створення її Регіонального навчального центру [97].

У статті 1 Меморандуму наголошується, що Всесвітня Митна Організація буде використовувати можливості навчального центру для цілей регіональної підготовки і навчання, проведення зустрічей з питань технічної допомоги та проведення інших засідань з митних питань [62]. У статті 3 сторони дійшли згоди, що надалі Україна буде спрямовувати роботу навчального центру і використовувати його в ході реалізації власних національних і міжнародних програм [62].

Україні вдалося забезпечити оперативне створення цього навчального центру і його офіційно урочисто відкрили 1 вересня 2010 року за участю Генерального Секретаря Всесвітньої Митної Організації К. Мікурія та

керівника відділу з питань європейського регіонального розвитку Директорату з інституційного розвитку Всесвітньої Митної Організації В. Мікеладзе, Голови Державної митної служби України І. Калетніка, а також представників іноземних делегацій [97].

Нині Регіональний навчальний центр Всесвітньої Митної Організації в Україні – це міждисциплінарний регіональний центр для європейського регіону Організації, який проводить навчання, підвищення кваліфікації, наукові дослідження в галузі митної справи і є пілотною базою Європейського Регіону Всесвітньої Митної Організації з імплементації стандартів Організації на академічному рівні, з впровадження стратегії організаційного розвитку та підтримки її членів [97].

Це свідчить про те, що Всесвітня Митна Організація розглядає Університет як важливий елемент впровадження її стратегії в Європейському регіоні, як академічний і методологічний центр Всесвітньої Митної Організації.

Головними напрямками роботи Регіонального навчального центру є:

1) навчання (бакалаврат, магістратура, аспірантура/перша і друга вища освіта – очна і заочна форми) та підвищення кваліфікації, розвиток дистанційного навчання представників митних служб європейського регіону Всесвітньої Митної Організації;

2) забезпечення методологічного супроводу цього навчання, у т.ч. підготовка груп регіональних тренерів для тренерів, лекторів;

3) апробація наукових розробок перспективних напрямів удосконалення освітніх, управлінських і логістичних (митних і транспортних) технологій;

4) створення полігону для відпрацювання цих технологій і для проведення навчання. Розвиток та підтримка змішаних навчальних програм Всесвітньої Митної Організації;

5) навчання з митних питань у приватному секторі;

6) створення регіональної партнерської мережі [97].

Отже, Україна бере активну участь у роботі Всесвітньої Митної Організації, і є одним із головних партнерів Організації в європейському регіоні.

Висновки до третього розділу

1. Ефективна діяльність Всесвітньої Митної Організації та реалізація нею своїх функцій була б неможлива без існування ефективного внутрішньоорганізаційного механізму. Він забезпечує стабільне функціонування організації та дозволяє їй оперативно реагувати на ті виклики, які постають перед міжнародним митним співробітництвом у сучасному глобалізованому світі.

Вищим і головним органом Всесвітньої Митної Організації є Рада. Вона наділена правом приймати рішення з основних питань та визначати напрями роботи та розвитку Організації. Разом із Генеральним Секретарем, який є главою Організації, та Генеральним Секретаріатом, який є єдиним постійно діючим її органом, Рада належить до найбільш важливих елементів внутрішньоорганізаційного механізму Всесвітньої Митної Організації.

Крім цього, існує низка допоміжних органів, найважливішими з яких є Постійний Технічний Комітет, Фінансовий Комітет, Політична Комісія тощо. Вони займаються організаційно-технічною роботою і активно розробляють документи, які згодом приймаються під егідою Всесвітньої Митної Організації. Ці органи відіграють надзвичайно важливу роль, оскільки забезпечують міжнародно-правове співробітництво в окремих напрямках митної сфери.

2. Надзвичайно важливою формою роботи Всесвітньої Митної Організації є її співпраця з іншими міжнародними організаціями (як міжурядовими, так і неурядовими) з митних питань. Зокрема, варто виокремити такі види міжнародних організацій, з якими співпрацює Всесвітня Митна Організація: універсальні міжнародні організації; регіональні міжурядові організації; організації системи ООН; донорські організації; бізнесові організації; академічні організації. З багатьма цими організаціями Всесвітньою Митною Організацією було укладено Меморандуми про взаєморозуміння.

Серед головних партнерських міжнародних організацій, з якими співпрацює Всесвітня Митна Організація, можна назвати Світову Організацію

Торгівлі, Всесвітню організацію охорони здоров'я, Міжнародну організацію цивільної авіації, Конференцію ООН з торгівлі та розвитку, Програму ООН з довкілля, Організацію Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури, Інтерпол тощо. Співробітництво із ними дозволяє розв'язувати ті митні проблеми, які виникають в окремих сферах міжнародних правовідносин, зокрема в сфері протидії організований злочинності; захисту культурних цінностей; охорони довкілля тощо.

3. Співробітництво України з Всесвітньою Митною Організацією можна умовно розділити на п'ять етапів: 1) співробітництво України із Всесвітньою Митною Організацією як республіки у складі СРСР (у цей час Україною було ратифіковано дві конвенції); 2) з 1992 по 1997 роки Україна стає повноправним членом Всесвітньої Митної Організації і приєднується до основних конвенцій; 3) в 1997–1998 роках Україна обирається до керівних органів Всесвітньої Митної Організації (1997 р. – Політична Комісія, 1998 р. – Фінансовий Комітет); 4) з 2000 року починається участь експертів Всесвітньої Митної Організації у розробці концепцій реформування митних органів України; 5) з 2009 року активізується співробітництво України з Всесвітньою Митною Організацією в академічній сфері (в 2010 році створюється Регіональний навчальний центр Всесвітньої Митної Організації на базі Академії митної справи України у м. Дніпропетровську).

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення і нове розв'язання наукового завдання, що виявляється у розкритті міжнародно-правового статусу Всесвітньої Митної Організації у системі міжнародних митних відносин. Головними теоретичними і практичними результатами роботи є такі висновки:

1. Міжнародно-правове співробітництво із митних питань зародилося ще в стародавні часи, і тривалий час його основною формою було укладення договорів для спрощення митних процедур і встановлення розмірів митних ставок. В кожний історичний період, таке співробітництво мало свої особливості, проте лише з XIX століття розпочинається процес інституціоналізації міжнародного митного співробітництва, в тому числі через створення митних союзів, а також розв'язання питань митного співробітництва в діяльності міжнародних організацій, які починають створюватися та функціонувати у той час. Знаковою для розвитку співпраці в цій сфері стала друга половина XX століття, коли була створена Рада Митного Співробітництва (з 1994 року – Всесвітня Митна Організація), а також було започатковано систему ГАТТ/СОТ, що мало ключове значення для формування сучасної системи міжнародного співробітництва в митній сфері. Інституційний механізм митного співробітництва держав, який сформувався на цьому етапі, став результатом майже двохсотрічної еволюції міжнародної митної співпраці держав.

2. Всесвітня Митна Організація була створена як регіональна міжнародна організація європейськими державами, які прагнули уніфікувати митні правила для спрощення міжнародної торгівлі, і була регіональною альтернативою невдалим спробам світової спільноти під час Бреттон-Вудської конференції створити універсальну організацію, яка повинна була займатися питаннями міжнародної торгівлі. Однак уже в 70-х рр. XX ст. організація поступово перетворюється на універсальну, оскільки її членами стають держави, що знаходяться на інших континентах. Уже в середині 90-х, у зв'язку зі створенням Світової Організації Торгівлі, Всесвітня Митна Організація

суттєво звужує свій мандат – до технічних аспектів митних відносин, і фактично обмежується питаннями уніфікації та гармонізації законодавства, що регулюють: 1) митні процедури; 2) класифікації та кодування товарів; 3) вироблення єдиних правил визначення походження та митної вартості товарів. Регулювання інших питань де-факто було передано Світовій Організації Торгівлі.

3. Всесвітня Митна Організація має метою створення однакових умов митної співпраці для різних економічно розвинутих країн, і саме така мета реалізується за допомогою функцій, якими наділена організація. Загалом усі функції Всесвітньої Митної Організації можна розділити на чотири основні групи: функції, пов'язані із вивченням основних питань щодо налагодження міжнародного митного співробітництва (зокрема технічних та економічних особливостей митних систем різних держав); правотворчі функції (розробка проектів конвенцій і поправок до конвенцій; розробка рекомендацій, що забезпечують однакове тлумачення і застосування конвенцій; розробка примирювальних рекомендацій для вирішення спорів по тлумаченню і застосуванню конвенцій); інформаційні функції (забезпечення розповсюдження інформації, що стосується митного регулювання і процедур; подання зацікавленим урядам за своєю ініціативою або за їх проханням інформації або порад у митних справах згідно з основною метою цієї Конвенції і внесення в зв'язку з цим рекомендацій); функції щодо налагодження міжнародного митного співробітництва (наприклад, співробітництво з іншими міжурядовими організаціями).

4. Юридичними підставами діяльності Всесвітньої Митної Організації виступають як загальні, так і спеціальні міжнародно-правові документи. Усі джерела, які регулюють роботу Всесвітньої Митної Організації, можна поділити на кілька основних категорій, а саме: Установчий договір; міжнародні договори, які регулюють окремі аспекти діяльності міжнародних організацій; угода про штаб-квартиру; угоди, укладені Всесвітньою Митною Організацією з іншими суб'єктами міжнародного права; внутрішнє право Всесвітньої Митної Організації; інші джерела. Примітно, що деякі аспекти діяльності Всесвітньої

Митної Організації регулюються документами інших міжнародних організацій, зокрема Світової Організації Торгівлі (вирішення спорів фактично відбувається в рамках Світової Організації Торгівлі). Серед названих джерел основну роль відіграє Установчий договір (Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р.). Наголошується, що, на противагу більшості міжнародних договорів, які є статутами міжнародних організацій, Установчий договір Всесвітньої Митної Організації передбачає не лише створення нового суб'єкта, але й принципи співробітництва держав у сфері, що входить до компетенції новоствореної організації, тобто у митних відносинах.

5. Установчий договір Всесвітньої Митної Організації передбачає два види членства: повне та як спостерігача. Інші форми членства, зокрема «асоційоване», не передбачаються. Така множинність видів членства характерна й для інших міжнародних організацій. Особливістю Всесвітньої Митної Організації є те, що її членами можуть бути не тільки держави, але й уряди окремих митних територій. До таких відносяться залежні території, які наділені правом самоуправління (наприклад, заморські території Франції, Великобританії, Нідерландів тощо). При цьому такі суб'єкти наділені такими самими правами, як і держави. Ще однією особливістю є те, що в роботі окремих органів Всесвітньої Митної Організації можуть брати участь і представники суб'єктів, які не є її членами. Так, у роботі Комітету з Гармонізованої системи, окрім представників держав та міжнародних організацій, що володіють статусом членів та спостерігачів, відповідно, можуть брати участь і представники митних та економічних союзів, таких як АСЕАН, НАФТА.

6. Всесвітня Митна Організація бере участь у створенні норм міжнародного права у таких формах: 1) прийняття рішень, які є обов'язковими для всіх її органів. У деяких випадках такі рішення є обов'язковими для всіх її членів (коли організація запитує дані у держави-учасниці); 2) розробка проектів конвенцій та інших актів. Щодо останніх Всесвітня Митна Організація у процесі співробітництва з іншими міжнародними організаціями розробляє проекти рішень з урегулювання вузького кола митних питань для прийняття їх

іншою спеціалізованою міжнародною організацією (Світовою Організацією Торгівлі, Всесвітнім поштовим союзом, Всесвітньою організацією охорони здоров'я, ЮНЕСКО та інших). Всесвітня Митна Організація розробила кілька десятків проектів конвенцій, спрямованих на уніфікацію національного законодавства держав-учасниць у митній сфері. Організація розробила низку конвенцій, які кодифікували норми міжнародного митного права, при цьому значна кількість цих норм була запозичена з національного законодавства та двосторонніх міжнародних угод європейських держав.

7. Всесвітня Митна Організація як міжнародна міждержавна організація наділена міжнародною правосуб'єктністю. Обсяг цієї правосуб'єктності загалом аналогічний правосуб'єктності інших міжнародних організацій, зокрема, спеціалізованих установ ООН. Як закріплено Додатком до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 р., вона включає: договірну правоздатність; право порушувати судове переслідування; майнові права; здатність вступати в зовнішні зносини з державами та іншими міжнародними організаціями; привілеї та імунітети представників держав та посадових осіб Організації. Серед особливостей правосуб'єктності Всесвітньої Митної Організації слід назвати такі: 1) за установчим договором, обсяг привілеїв і імунітетів, яким наділені особи, що виконують певні функції в організації, суттєво залежить від їх статусу (так, Генеральний секретар Ради прирівнюється до глави дипломатичної місії, натомість експерти організації мають обмежений імунітет); 2) договірна правосуб'єктність Всесвітньої Митної Організації обмежена виключно технічними аспектами митного співробітництва з метою уникнення конкуренції його норм з нормами Світової Організації Торгівлі.

8. Внутрішньоорганізаційний механізм Всесвітньої Митної Організації загалом є традиційним для структури більшості інших міжнародних організацій. Основними органами Всесвітньої Митної Організації є: Рада Всесвітньої Митної Організації (вищий орган), Постійний Технічний Комітет (виконавчий орган), Секретаріат (адміністративний орган) та низка додаткових органів: Директорати, Фінансовий комітет, Комітет з інституційного розвитку, Комітет з аудиту, Комітет з Гармонізованої системи та інші. При цьому слід

зауважити, що Установчий договір та внутрішнє право Всесвітньої Митної Організації недостатньо чітко визначають повноваження кожного із його органів. Ще однією особливістю є те, що внутрішньоорганізаційний механізм містить досить специфічний орган – Політичну Комісію, яка поєднує функції вищого виконавчого та допоміжного органу. Крім того, до структури Всесвітньої Митної Організації входить низка конвенційних органів.

9. Всесвітня Митна Організація, будучи універсальною міжнародною організацією, активно співпрацює з іншими суб'єктами міжнародного права, передовсім державами. Надзвичайно важливу роль у діяльності Всесвітньої Митної Організації відіграє її співпраця з іншими міжнародними організаціями (як міжурядовими, так і неурядовими) із митних питань. При цьому така співпраця доволі часто впливає на розвиток міжнародно-правового регулювання досить вузької сфери відносин. Особливо чітко це виявляється у процесі співробітництва із Всесвітнім поштовим союзом, Всесвітньою Організацією Охорони Здоров'я та Світовою Організацією Торгівлі.

10. Співробітництво України з Всесвітньою Митною Організацією можна умовно розділити на п'ять етапів: 1) співробітництво України із Всесвітньою Митною Організацією як республіки у складі СРСП (у цей час Україною було ратифіковано дві конвенції); 2) з 1992 по 1997 рр. Україна стає повноправним членом Всесвітньої Митної Організації і приєднується до основних конвенцій; 3) у 1997–1998 рр. Україна обирається до керівних органів Всесвітньої Митної Організації (1997 р. – Політична Комісія, 1998 р. – Фінансовий Комітет); 4) з 2000 року починається участь експертів Всесвітньої Митної Організації у розробці концепцій реформування митних органів України; 5) з 2009 року активізується співробітництво України з Всесвітньою Митною Організацією в академічній сфері (у 2010 році створюється Регіональний навчальний центр Всесвітньої Митної Організації на базі Академії митної справи України у м. Дніпропетровську).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академія Митної служби України та Всесвітня митна організація підписали Меморандум про взаєморозуміння [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Асоціації митних брокерів України. – Режим доступу: <http://www.ambu.org.ua/node/1133>. – Назва з екрана. – Дата публікації 07.09.2009. – Дата перегляду: 16.07.2014.
2. Алиев Вугар Рагим Оглы Процесс создания, история развития, основные цели и задачи Всемирной Таможенной Организации // Стратегія розвитку України. Економіка, соціологія, право. – 2011. – №1. – С. 192–196.
3. Бабин Э. П. Внешнеэкономическая политика : учеб. пособие / Э.П. Бабин, Т.М. Исаченко. – М. : ЗАО «Издательство «Экономика», 2006. – 340 с.
4. Баймуратов М. А. Организация Объединённых Наций в условиях глобализации: вопросу модернизации и повышения эффективности деятельности : моногр. / М. А. Баймуратов, В. Б. Мелинишин, Ю. А. Волошин. – М. : ТрансЛит, 2008. – 272 с.
5. Бережнюк І. Г. Митне регулювання України: національні та міжнародні аспекти : монографія / І.Г. Бережнюк. – Дніпропетровськ : Академія митної служби України, 2009. – 543 с.
6. Борисов К. Г. Международное таможенное право. – 2-е изд., доп. / К.Г. Борисов – М. : Изд-во РУДН, 2001. – 616 с.
7. Буваева Н. Э. Деятельность всемирной таможенной организации по сближению национальных правовых систем в области таможенного дела: дис... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Буваева Наталья Эрнестовна. – М., 2007. – 194 с.
8. Буваева Н. Э. К вопросу о гармонизации правовых систем в сфере международно-правового регулирования таможенных процедур в рамках Всемирной таможенной организации / Н.Э. Буваева // Право и государство: теория и практика. – 2007. – № 6. – С. 120–123.

9. Вельяминов Г. М. Правовое урегулирование международной торговли: Опыт ЮНКТАД / Г.М. Вельяминов. – М. : Международные отношения, 1972. – 240 с.
10. Вельяминов Г. М. Международная правосубъектность // Советский ежегодник международного права, 1986. – М. : Наука, 1987. – С. 77–97.
11. Венская конвенция о праве международных договоров от 23 мая 1969 г. / Действующее международное право: в 3 т. Том 1 – М. : Изд-во Московского независимого института международного права, 1999. – С. 343–371.
12. Віденська конвенція про право міжнародних договорів між державами та міжнародними організаціями 1986 р. // Відомості Верховної Ради УРСР – 1986. – № 17. – С. 343.
13. Воротіна Н. П. Митні союзи // Юридична енциклопедія: довідк. вид. В 6 т. Т. 3. К – М / НАН України, Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана ; редкол.: Ю. С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл. ім. М. П. Бажана, 2001. – С. 637.
14. Всемирная таможенная организация в международном таможенном праве / А.В. Гребенников. – Минск: Белтаможсервис, 2012. – 64 с.
15. Всесвітня Митна Організація [Електронний ресурс] // Інформаційний сайт Запорізької митниці. – Цит. 16.09.2013. – Режим доступу: <http://customs.zp.ua/ua/infoforcitizens/323-2012-01-30-09-43-10>
16. Вступ України до СОТ: новий виклик економічній реформі / За ред. І. Бураковського, Л. Хандріха, Л. Хоффманна. – К. : Вид. «Альфа-Принт», 2004. – 290 с.
17. Гаврюшенко Т. Підписано Декларацію про наміри щодо імплементації на національному рівні Рамкових стандартів безпеки та сприяння міжнародній торгівлі / Т. Гаврюшенко // Митниця. – 2006. – № 2(15). – С. 9.
18. Ганюшкин Б. В. Дипломатическое право международных организаций / Б.В. Ганюшкин. – М. : Междунар. отнош., 1972. – 189 с.
19. Гердеген М. Міжнародне право : підручник / М. Гердеген; Пер. : Р. Корнут. – 9-те вид., переробл. і доповн. – К. : К.І.С., 2011. – 516 с.

20. Гребенников А. В. Основное звено международного сотрудничества / А.В. Гребенников // Таможня и ВЭД. – 2012. – № 1. – С. 8–10.
21. Гребенников А. В. Всемирная таможенная организация в международном таможенном праве / А.В. Гребенников. – Минск : Белтаможсервис, 2012. – 68 с.
22. Гріненко О. О. Поняття та значення привілеїв та імунітетів в праві ЄС / О.О. Гріненко // Європейські перспективи. – 2011. – №1. – Ч. 2. – С. 160–167.
23. Декларація // Юридична енциклопедія : довідк. вид.: в 6 т. Т. 2. Д–Й / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана; редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1999. – С. 744.
24. Делегація Держфінслужби взяла участь в роботі Ради митного співробітництва Всесвітньої митної організації [Електронний ресурс] // Офіційний портал Державної фіскальної служби України. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/pro-sfs-ukraini/struktura-/aparat/12-departament-mijnarodnih-zvyazkiv/povidomlennya/155365.html>. – Назва з екрана. – Дата публікації 11.07.2014. – Дата перегляду: 27.01.2015 р.
25. Додаток до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 р. «Правоздатність, привілеї та імунітети Ради» // Офіційний вісник України. – 2005. – № 12. – Ст. 313.
26. Доманчук А. Международное таможенное право в системе международного публичного права и его роль в регулировании международных таможенных отношений / Алена Доманчук // Закон и жизнь. – 2014. – № 5/2. – С. 75–79.
27. Дюмулен И. И. Всемирная торговая организация. Экономика, политика, право / И.И. Дюмулен. – М. : ГОУВПО ВАВТ Минэкономразвития России, 2012. – С. 485–493.
28. Дюмулен И. И. Международная торговля. Тарифное и нетарифное регулирование : учебник / И.И. Дюмулен. – [2-изд.]. – М. : ВАВТ, 2009. – 544 с.
29. Євінгов В. І. Віденська конвенція про право договорів між державами та міжнародними організаціями або між міжнародними

організаціями / В.І. Євїнтов // Юридична енциклопедія : наук.-довідк. вид.: в 6 т. Т. 1. А–Г / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана; редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – С. 418.

30. Жамкочьян С. С. Единое таможенное законодательство Европы: от Римского договора к модернизированному таможенному кодексу / С.С. Жамкочьян // Митна справа. – 2010. – № 4(70). – С. 3–12.

31. Жамкочьян С. С. Таможенный союз как региональная организация (на примере Европейского Союза и Евразийского Экономического Сообщества): дис. ... канд. юрид. наук: 23.00.04 / Жамкочьян Сергей Сергеевич. – СПб., 2006. – 216 с.

32. Жигалина О. С. Правовое обеспечение деятельности российских таможенных органов в соответствии с рекомендациями Всемирной таможенной организации / О.С. Жигалина // Современное право. – 2006. – № 12. – С. 20–23.

33. Журек О. Н. Внутриорганизационный механизм общих международных межправительственных организаций : автореф. дис. на соиск. науч. степ. канд. юрид. наук ; спец. 12.00.10 «Международное право» / О.Н. Журек. – М., 1988. – 24 с.

34. Заварзина В. В. Совершенствование международно-правового статуса таможенных союзов: дис... кандидата юрид. наук: 12.00.10 / Заварзина Виктория Викторовна. – Москва, 2009. – 201 с.

35. Илюхина Р. М. Лига Наций 1919–1934 / Р.М. Илюхина. – М. : Наука, 1982. – 360 с.

36. Капустин А. Я. Международные организации в глобализирующемся мире : монография / А. Я. Капустин. – М. : РУНД, 2010. – 320 с.

37. Ківалов С. В. Всесвітня митна організація: історія та сучасність / С. В. Ківалов // Митна справа. – 2009. – № 6. – С. 3–9.

38. Козырин А. Н. Государственно-правовой механизм таможенной политики зарубежных стран / А. Н. Козырин. – М. : Изд-во МГИМО, 1994. – 145 с.

39. Комплекс мер по обеспечению экономической конкурентоспособности: план действий. 68-я сессия Комиссии по Политике

/SP0418E1a / Брюссель, 13 ноября 2012 года. [Electronic source]. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/topics/key-issues/ecp-latest-proposal/~media/251B851138984ABB86DFBCBC669BF0F3.ashx>. – Title from the screen. – Date of appeal : 26.01.2015.

40. Конвенція про створення Ради Митного Співробітництва від 15 грудня 1950 р. // Офіційний вісник України. – 2005. – № 12. – Ст. 313.

41. Конвенція про тимчасове ввезення (Стамбульська конвенція) від 26 червня 1990 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_472. – Дата перегляду : 15.04.2014.

42. Кормич Б. А. Митне право ЄС як основа європейської інтеграції / Б.А. Кормич // Митна справа. – 2006. – № 5. – С. 11–17.

43. Кормич Б. А. Формування інституцій міжнародного митного співробітництва: від Групи Вивчення Європейського Митного Союзу до РМС/ВМО (1947-1953) / Б.А. Кормич // Митна справа. – 2015. – № 2(98). – С. 3–10.

44. Крылов Н. Б. Принципы участия государств в системе ООН / Н.Б. Крылов – М.: Междунар. отношения, 1986. – 120 с.

45. Курс международного права в 7 томах. Том 6. – М. : Наука, 1992. – 321 с.

46. Кучик О. С. Україна в міжнародних організаціях : підручник / О.С. Кучик. – Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2014. – 412 с.

47. Левин Д. Б. История международного права / Д.Б. Левин. – М. : Изд-во Ин-та междунар. отношений, 1962. – 136 с.

48. Левицкий Т. И. Юридическая природа и правовое положение Совета Европы : дисс. ... канд. юрид. наук : 12.00.10 / Левицкий Тарас Иванович. – М., 1993. – 263 с.

49. Лисовский В. И. История международного торгового права / Лисовский В.И. // Международное торговое право. Некоторые вопросы теории и практики : сб. статей / Под ред.: Лисовский В. – М. : Междунар. отношения, 1979. – С. 14–46.

50. Лисовский В. И. Международные организации в области внешней торговли / В. Лисовский, Б. Реут // Международное торговое право. Некоторые вопросы теории и практики : сб. статей / Под ред.: Лисовский В. – М. : Междунар. отношения, 1979. – С. 72–120.

51. Ліпкан І. А. Організація Чорноморського економічного співробітництва як особливий суб'єкт міжнародного права : дис... кандидата юрид. наук : 12.00.11 / Ліпкан Ігор Анатолійович. – Київ, 2008. – 199с.

52. Літопис Руський за Іпатським списком / Пер. Л. Махновець. – К. : Дніпро, 1989. – 591 с.

53. Ломакин В. К. Мировая экономика : учебник для вузов / В.К. Ломакин. – М. : ЮНИТИ, 2000. – 727 с.

54. Лукашук И. И. Международное право. Особенная часть : учеб. для студ. юрид. фак. и вузов / И.И. Лукашук. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М. : Волтерс Клувер, 2010. – 544 с.

55. Лукашук И. И. Структура и форма международных договоров / И.И. Лукашук; Редкол.: Зейдер Н. Б., Лопаткина В. С., Манохин В. М. (Отв. ред.), Цыпкин А. Л. – Саратов: Изд-во Саратовского юрид. ин-та им. Д.И. Курского, 1960. – 131 с.

56. Марков Л. Н. Очерки по истории таможенной службы / Л.Н. Марков. – Иркутск : Изд-во Иркут. ун-та, 1987. – 160 с.

57. Марракеська угода про заснування СОТ від 15.04.1994. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 48. – Ст. 226.

58. Мартенс Ф.Ф. Современное международное право цивилизованных народов. В 2 т. / Ф.Ф. Мартенс. – М. : Изд-во «Юридический колледж МГУ», 1996. – Т. 2. – 369 с.

59. Международная конвенция о Гармонизированной системе описания и кодирования товаров от 14 июня 1983 г. [Электронный ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_079. – Дата перегляду : 17.12.2014.

60. Международное право : учебник для вузов / Отв. ред. – проф. Г.В. Игнатенко и проф. О.И. Тиунов. – М. : Издательская группа НОРМА-ИНФА М, 1999. – 584 с.

61. Международное частное право : учебник / Под ред. Г.К. Дмитриевой. – М. : «Проспект», 2000. – 656 с.

62. Меморандум про взаєморозуміння між Державною митною службою України та Всесвітньою Митною Організацією про створення Регіонального навчального центру Всесвітньої Митної Організації в Україні [Електронний ресурс] // Академія митної служби України. – Цит. 16.10.2014 р. – Режим доступу: <http://amsu.dp.ua/ukr/file/44/>

63. Мережко О. О. Денонсація міжнародного договору / О.О. Мережко // Юридична енциклопедія : довідк. вид.: в 6 т. Т. 2. Д–Й / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана; редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1999. – С. 68.

64. Мережко О. О. Проблеми теорії міжнародного публічного та приватного права / О.О. Мережко. – К. : Юстиніан, 2010. – 320 с.

65. Мингазов Л. Х. Эффективность норм международного права / Л.Х. Мингазов. – Казань : Изд-во Казанского ун-та, 1990. – 207 с.

66. Митне право України : навч. посібник / за заг. ред. В. В. Ченцова. – К. : Істина, 2007. – 328 с.

67. Мицик В. В. Еволюція міжнародно-правового регулювання міжнародних митних відносин / В.В. Мицик // Вісник Київського університету. – Серія суспільно-політичні науки. – 1991. – № 4. – С. 62–67.

68. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур (Кіотська конвенція) від 18 травня 1973 р. // [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1661-15>. – Дата перегляду : 16.12.2014.

69. Міжнародне право ХХІ століття: сучасний стан та перспективи розвитку (до 60-ліття проф. В.М. Репецького) / М.М. Микієвич,

М.В. Буроменський, В.В. Гутник [та ін.]; за ред. д.ю.н., проф. М.М. Микієвича. – Львів : ЛА «Піраміда», 2013. – 320 с.

70. Міжнародне публічне право : підручник / за ред. В.М. Репецького. – К. : Знання, 2011. – 437 с.

71. Моравецкий В. Функции международной организации. Перевод с чешского / В. Моравецкий; Под ред.: Морозов Г. И. (Вступ. ст.); Пер.: Борин Г. Б., Прудков Н. Г. – М. : Прогресс, 1976. – 384 с.

72. Морозов Г. И. Международные организации. Некоторые вопросы теории. 2-е изд., доп. / Г.И. Морозов. – М. : Мысль, 1974. – 332 с.

73. Музика Я. І. Поняття міжнародної митної організації / Я.І. Музика // Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Дев'яті осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 12–13 листопада 2010 року): У 4-х частинах. – Частина перша: «Теорія держави і права. Історія політичних та правових вчень. Філософія права. Міжнародне право. Порівняльне правознавство». – Хмельницький : Вид-во Хмельницького ун-ту управління та права, 2010. – С. 144–145.

74. Музика Я. І. Правосуб'єктність Всесвітньої Митної Організації / Я.І. Музика // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2014. – № 3. – Т. 1. – С. 236–240.

75. Музика Я. І. Членство у Всесвітній Митній Організації / Я.І. Музика / Європейські перспективи. – 2014. – № 5. – С. 107–114.

76. Музика Я. І. Юридична сила рішень Всесвітньої Митної Організації / Я.І. Музика // Наше право. – 2014. – № 6. – С. 178–186.

77. Музыка Я. И. Сотрудничество ВТамО с международными организациями / Я.И. Музыка // Закон и жизнь. – 2014. – № 8/2. – С. 109–113.

78. Нагребельний В. П. Резолюція / В. П. Нагребельний, О. В. Бакаев // Юридична енциклопедія : довідк. вид.: в 6 т. Т. 5. П–С / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана; редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2003. – С. 274.

79. Назаренко А. В. Древняя Русь на международных путях: Междисциплинарные очерки культурных, торговых, политических связей IX-XII вв. / А.В. Назаренко – М. : Языки русской культуры, 2001. – 784 с.
80. Нешатаева Т. Н. Международные организации и право. Новые тенденции в международно-правовом регулировании / Т.Н. Нешатаева. – М. : Дело, 1998. – 272 с.
81. О деятельности Совета руководителей таможенных служб государств – участников Содружества Независимых Государств [Электронный ресурс] // Интернет-портал СНГ. – Режим доступа: <http://www.e-cis.info/page.php?id=22556>. – Дата перегляду : 17.03.2015.
82. О порядке применения Таможенной конвенции, касающейся контейнеров 1972 года: Указ, Главное управление государственного таможенного контроля при Совете Министров СССР № 11-38/7 от 04 апреля 1989 года [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1076.120.0>. – Дата перегляду : 17.10.2014.
83. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sfs.gov.ua/>
84. Перепьолкін С. М. Генеза європейського міжнародного митного співробітництва та його періодизація / С.М. Перепьолкін // Вісник Академії митної служби України. – Серія «Право». – 2009. – № 2(3). – С. 119–126.
85. Перепьолкін С. М. Історія міжнародного митного права: з 1891р. дотепер / С.М. Перепьолкін // Evropský politický a právní diskurz. – 2015. – № 2 (V. 2). – С. 28–33.
86. Перепьолкін С. М. Міжнародні митні організації / С.М. Перепьолкін // Митна справа. – 2011. – № 5. – С. 27–32.
87. Перепьолкін С. М. Міжнародно-правові аспекти митного співробітництва європейських держав : монографія / С.М. Перепьолкін. – Дніпропетровськ : Акад. мит. служби України, 2008. – 141 с.
88. Поточный М. Правовые вопросы структуры и деятельности международных организаций : учебное пособие / Поточный М., Шибаева Е. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1988. – 198 с.

89. Право Европейского Союза : учебник для вузов / Под ред. Кашкина С. Ю. – М. : Юрайт, 2010. – 1120 с.
90. Правоприменение: теория и практика / Отв. ред. Ю.А. Тихомиров. – М. : Формула права, 2008. – 432 с.
91. Про порядок участі центральних органів виконавчої влади у діяльності міжнародних організацій, членом яких є Україна: Постанова Кабінету Міністрів України № 1371 від 13 вересня 2002 року // Офіційний вісник України. – 2002. – № 38. – Ст. 36.
92. Про приєднання України до Конвенції про створення Ради Митного Співробітництва 1950 року: Постанова Верховної Ради України № 2479-XII від 19 червня 1992 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2479-12>.
93. Про приєднання України до Конвенції про тимчасове ввезення: Закон України № 1661-IV від 24 березня 2004 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1661-15>.
94. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про взаємну адміністративну допомогу у відверненні, розслідуванні та припиненні порушень митного законодавства та додатків I, II, III, V, VI, VII, VIII до неї: Указ Президента України № 699/2000 від 23 травня 2000 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/699/2000>.
95. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про Гармонізовану систему опису та кодування товарів: Указ Президента України № 466/2002 від 17 травня 2002 року [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/466/2002>.
96. Про приєднання України до Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції згідно з Додатком I до Протоколу про внесення змін до Міжнародної конвенції про спрощення та гармонізацію митних процедур Закон України № 227-V від 5 жовтня 2006 року

[Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/227-16>

97. Регіональний навчальний центр Європейського регіону Всесвітньої митної організації [Електронний ресурс] // Академія митної служби України. Цит. 16.12.2013 р. – Режим доступу: <http://www.ambu.org.ua/node/1133>

98. Репецький В. М. Всесвітній поштовий союз / В.М. Репецький // Юридична енциклопедія : довідк. вид.: в 6 т. Т. 1. А–Г / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана; редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 1998. – С. 523.

99. Репецький В. М. Дипломатичне і консульське право : підручник. – 2-е вид., перероб. і доп. / В.М. Репецький. – К. : Знання, 2006. – 372 с.

100. Рішення про Положення про Раду керівників митних служб держав-учасниць Співдружності Незалежних Держав у новій редакції від 30 вересня 2002 р. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/997_856

101. Розвиток Всесвітньої Митної Організації та Україна – ВМО [Електронний ресурс] // «Митниця на сході»: сайт Луганської митниці. – Цит. 16.12.2014 р. – Режим доступу: <http://www.customs.lg.ua/content/view/829/2/>.

102. Савчук К. О. Статут міжнародної організації / К.О. Савчук // Юридична енциклопедія: довідк. вид.: в 6 т. Т. 5. П–С / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана; редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2003. – С. 636.

103. Сандровский К. К. Международное таможенное право : ученик / К.К. Сандровский. – К. : «Знання», 2002. – 461 с.

104. Сандровский К. К. Таможенное право в Украине (национальное и международное) : учеб. пособие / К.К. Сандровский. – К. : Вентури, 2000. – 208 с.

105. Саттарова Г. С. Компетенция межправительственных организаций : дисс. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.10 / Саттарова Гульнара Слямияновна. – М., 1987. – 252 с.

106. Свида Т. Міжнародна організація: поняття та види членства / Т. Свида // Юридичний вісник. – 2012. – № 2. – С. 117–121.
107. Світова та європейська інтеграція : навч. посібник / Гол. ред. Багмет М. О. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – 340 с.
108. Селезень П. О. Міжнародно-правове співробітництво держав у сфері оподаткування дисертація на здобуття: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11 / Селезень Павло Олександрович. – Ірпінь, 2009. – 249 с.
109. Селезень П. О. Розвиток міжнародно-правового регулювання податкових відносин у Середньовіччі та Новому часі / П.О. Селезень // Право та управління. – 2011. – № 1. – С. 399–407.
110. Система // Українська Радянська Енциклопедія в 16 Томах. – К. : АН УРСР, 1963. – Т. 13. – С. 144.
111. Соглашение о глобальной системе торговых преференций среди развивающихся стран от 11.04.1988 г. [Електронний ресурс] // Официальный веб-сайт ЮНКТАД. – Режим доступа: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/conventions/pdf/trade_preferences.pdf
112. Статут Організації за демократію та економічний розвиток – ГУАМ [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/886_002/ed20080306
113. Статут Організації Чорноморського економічного співробітництва [Електронний ресурс]// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_009
114. Статут Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН [Електронний ресурс]// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_c17
115. Статут Ради Європи від 05.05.1949 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=994_001
116. Стенограма пленарного засідання 19 червня 1992 р. [Електронний ресурс]// Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://portal.rada.gov.ua/meeting/stenogr/show/4742.html>

117. Суворов В. В. Глобальний вимір інституціонального забезпечення організації митної справи [Електронний ресурс] / В.В. Суворов // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Економіка». – 2010. – № 2(44). – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vamsu_econ/2010_2/Suvorov.htm.

118. Сукупність // Українська Радянська Енциклопедія в 16 т. – К. : АН УРСР, 1963. – Т. 14. – С. 166.

119. Талалаев А. Н. Закон о международных договорах СССР на службе мира / А.Н. Талалаев. – М. : Юрид. лит., 1979. – 96 с.

120. Тарасов О. В. Суб'єкт міжнародного права: проблеми сучасної теорії : монографія / О.В. Тарасов. – Х. : Право, 2014. – 512 с.

121. Тимченко Л. Д. Міжнародне право : підручник / Л.Д. Тимченко, В.П. Кононенко. – К. : Знання, 2012. – 631 с.

122. Тункин Г. И. Теория международного права / Г.И. Тункин ; Под общей ред. Л.Н. Шестакова. – М. :Зерцало, 2009. – 416 с.

123. Угода про заснування Світової Організації Торгівлі [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_342

124. Усенко Е. Т. Совет Экономической Взаимопомощи – субъект международного права / Е.Т. Усенко // Советский ежегодник международного права. 1979. – М., 1980. – С. 11–42.

125. Устав Организации Объединенных Наций и Статут Международного Суда от 26.06.1945 г. [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010

126. Храбсков В. Г. Международно-правовые вопросы сотрудничества социалистических государств в области таможенного дела : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук / В.Г. Храбсков. – М., 1970. – 23 с.

127. Черная Е. Правовые основы механизма гармонизации таможенного законодательства Украины с международными стандартами / Е. Черная // Закон и жизнь. – 2014. – № 2/3. – С. 170–173.

128. Черниченко С. В. Личность и международное право / С.В. Черниченко. – М. : Междунар. отношения, 1974. – 166 с.

129. Чибісов Д. М. Становлення міжнародного економічного правопорядку у 1945–1995 роках: історико-правовий аналіз Генеральної угоди з тарифів і торгівлі 1947 року / Д.М. Чибісов // Південноукраїнський правничий часопис. – 2011. – № 2. – С. 215–218.

130. Чужкова О. Ю. Особливості кодування легкових автомобілів за «Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності» в процесі митного оформлення при їх переміщенні через митний кордон України / О. Ю. Чужкова, А.О. Князьков // Міжвузівський зб. наук. пр. «Наукові нотатки». – Вип. 18. – Луцьк: ЛДТУ, 2006. – С. 426–431.

131. Шатуновский С. В. Организационно-правовой механизм развития международного права / С.В. Шатуновский // Московский журнал международного права. – 1997. – № 2. – С. 61–91.

132. Шибаева Е. А. Некоторые правовые вопросы сотрудничества государств в рамках международных организаций / Е.А. Шибаева // Советский ежегодник международного права, 1981. – М. : Наука, 1982. – С. 201–209.

133. Шибаева Е. А. Право международных организаций. Вопросы теории / Е.А. Шибаева. – М. : Междунар. отношения, 1986. – 159 с.

134. Шибаева Е. А. Правовой статус межправительственных организаций / Е.А. Шибаева. – М. : Юрид. лит., 1972. – 174 с.

135. Шибаева Е. А. Специализированные учреждения ООН. Международноправовые аспекты / Е.А. Шибаева. – М. : Междунар. отношения, 1966. – 112 с.

136. Шуміленко А. П. Концепція «домислюваної компетенції» міжнародних міжурядових організацій у сучасному міжнародному праві / А.П. Шуміленко, Ю.В. Осельська // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична. – 2012. – Вип. 4. – С. 134–144.

137. Ющик О. І. Уніфікація в праві / О.І. Ющик // Юридична енциклопедія : наук.-довідк. вид.: в 6 т. Т. 6. Т–Я / НАН України, Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, Вид-во «Укр. енцикл.» ім. М. П. Бажана; редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) [та ін.]. – К. : Укр. енцикл., 2004. – С. 215

138. Якимов А. Ю. Статус субъекта права (теоретические вопросы) / А.Ю. Якимов // Господарство і право – 2003. – №4 – С. 3–11
139. Advisory Opinion of 8 July 1996 Legality of the Use by a State of Nuclear Weapons in Armed Conflict [Electronic source] // International Court of Justice. – Retrieved from: <http://www.icj-cij.org/docket/files/95/7495.pdf1>. – Title from the screen
140. Andean Community of Nations [Electronic source]. – Retrieved from: <http://www.internationaldemocracywatch.org/index.php/andean-community-of-nations>. – Title from the screen
141. Andean Subregional Integration Agreement (Cartagena Agreement) Adopted on May 26, 1969 at Bogotá Entry into Force on October 16, 1969 [Electronic source]. – Retrieved from: http://www.wipo.int/wipolex/en/other_treaties/text.jsp?file_id=220450. – Title from the screen
142. Brief History of The Andean Community [Electronic source] // The Andean Community. – Retrieved from: <http://www.comunidadandina.org/ingles/quienes/brief.htm>. – Title from the screen
143. Capacity Building Committee [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-working-bodies/capacity_building/capacity_building_committee.aspx. – Title from the screen
144. Carsten Weerth. A Short History of the World Customs Organization / Carsten Weerth // Global Trade and Customs Journal. – 2009. – Volume 4. – Issue 7/8. – P. 267–269.
145. Carsten Weerth. The Structure and Function of the World Customs Organization / Carsten Weerth // Global Trade and Customs Journal. – 2009. – Volume 4. – Issue 5. – P. 131–154.
146. Clide Eagleton. International Government 3rd ed. / C. Eagleton. – New-York: The Ronald Press Co.: 1957. – 665 p.
147. Convention establishing a Customs Co-operation Council [Electronic source]// The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from:

<http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~media/7E31EB9C9DC24D7984C217508F05D9E8.ashx>. – Title from the screen.

148. Convention on Nomenclature for the Classification of goods in Customs tariffs and Protocol of Amendment thereto [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~media/BCD8BEEAA9C34ED6BB8D99D690584884.ashx>. – Title from the screen.

149. Convention on Temporary Admission (Istanbul Convention) [Electronic source]// The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~media/2D53E23AA1A64EF68B9AC708C6281DC8.ashx>. – Title from the screen.

150. Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~link.aspx?_id=002DC5117CE94EE1BC4B6BFFF4319BE9&_z=z. – Title from the screen.

151. Convention on the Valuation of goods for Customs purposes [Electronic source]. – Retrieved from: <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/09/9-04/goods-for-customs.xml>. – Title from the screen.

152. Conventions and Agreements [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from : <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx>. – Title from the screen.

153. Conventions sponsored or administered by the Customs Co-operation Council [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx>. – Title from the screen.

154. Council [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-working-bodies/council.aspx>. – Title from the screen.

155. Customs Convention concerning facilities for the importation of goods for display or use at exhibitions, fairs, meetings or similar events [Electronic source]. – Retrieved from: <http://www.jus.uio.no/english/services/library/treaties/09/9-04/goods-display-exhibitions.xml>. – Title from the screen.

156. Customs Convention concerning welfare material for seafarers. [Electronic source]. – Retrieved from: <http://treaties.fco.gov.uk/docs/pdf/1966/TS0058.pdf>. – Title from the screen.

157. Customs Convention on ECS carnets for commercial samples [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx>. – Title from the screen.

158. Customs Convention on the ATA carnet for the temporary admission of goods (ATA Convention) [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~::~/media/WCO/Public/Global/PDF/About%20us/Legal%20Instruments/Conventions%20and%20Agreements/ATA/pf_ATA_conv_text.ashx. – Title from the screen.

159. Customs Convention on the temporary importation of packings [Electronic source] // The official web-site of the Korea customs service. – Retrieved from: http://english.customs.go.kr/html/kor/_down/packings.pdf. – Title from the screen.

160. Customs Convention on the temporary importation of pedagogic material [Electronic source] // The official web-site of the Korea customs service. – Retrieved from: http://english.customs.go.kr/html/kor/_down/pedagogic.pdf. – Title from the screen.

161. Customs Convention on the temporary importation of professional equipment [Electronic source] // The official web-site of the Korea customs service. –

Retrieved from: http://english.customs.go.kr/html/kor/_down/proequip.pdf. – Title from the screen.

162. Customs Convention on the temporary importation of scientific equipment [Electronic source]. – Retrieved from: http://wetten.overheid.nl/BWBV0004255/geldigheidsdatum_14-06-2014. – Title from the screen.

163. Declaration of the Council for meeting the challenges of the year 2000 – Ottawa Declaration (June 1987) [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~media/E21C69F231F54252BE37A1599FDCD942.ashx>. – Title from the screen.

164. Declaration of the Customs Co-operation Council concerning its role in the field of Customs enforcement – Brussels Declaration (June 1986) [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~media/4DA6CC8873974A6DBFD6300FBE725AFA.ashx>. – Title from the screen.

165. Declaration of the Customs Co-operation Council concerning e-commerce – Baku Declaration (June 2001) [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~media/BE9E3214875A476188AC07AA2BD8CF26.ashx>. – Title from the screen.

166. Fejes Z. Der Rat für Zusammenarbeit auf dem Gebiet des Zollwesens (Brüsseler Zollrat) / Z. Fejes // Sozialistische Zollkontrolle. – 1987. – № 2. – S. 12–15.

167. Finance Committee [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-working-bodies/finance_committee.aspx. – Title from the screen.

168. Hans-Michael Wolffgang and Christopher Dallimore. The World Customs Organization and its Role in the System of World Trade: An Overview / Hans-

Michael Wolffgang and Christopher Dallimore // *European Yearbook of International Economic Law*. – 2012. – Volume 3. – P. 613–633.

169. Hironori Asakura. *World History of the Customs and Tariffs* / Hironori Asakura // . – Brussels: Customs Co-operation Council, 2002. – 302 p.

170. History [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-members/membership.aspx>. – Title from the screen.

171. International Convention on mutual administrative assistance for the prevention, investigation and repression of Customs offences (Nairobi Convention) [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~media/574B25F13D9C4D4BA44AB4CD50A967C5.ashx>. – Title from the screen.

172. International Convention on mutual administrative assistance in Customs matters (Johannesburg Convention) [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/topics/enforcement-and-compliance/instruments-and-tools/~media/23868FFF441749A78BA0A51326FE4958.ashx>. – Title from the screen.

173. International Convention on the simplification and harmonization of Customs procedures (Kyoto Convention) (as amended) [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www3.wcoomd.org/Kyoto_New/Content/content.html. – Title from the screen.

174. International Convention relating to the Simplification of Customs Formalities of 3 November 1923 [Electronic source] // United Nations Treaty Collections. – Retrieved from: <http://treaties.un.org/Pages/LONViewDetails.aspx?src=LON&id=560&lang=en>. – Title from the screen.

175. International Organizations [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/partners/international_organizations.aspx. – Title from the screen.

176. List of Members with membership date [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-members/~media/WCO/Public/Global/PDF/About%20us/WCO%20Members/List%20of%20Members%20with%20membership%20date.ashx>. – Title from the screen.

177. Mandat du Comité de contact chargé des Directives OMD/IATA/ OACI relatives aux renseignements préalables concernant les voyageurs [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/fr/about-us/wco-working-bodies/procedures_and_facilitation/wco_iata_icao_guidelines.aspx. – Title from the screen.

178. Mandat du Comité du Système harmonisé [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/fr/about-us/wco-working-bodies/tarif_and_trade/harmonized_system_committee.aspx – Title from the screen.

179. Member States [Electronic source] // International Customs Tariffs Bureau. – Retrieved from: <http://www.bitd.org/MemberStates.aspx>. – Title from the screen.

180. Membership of UNCTAD and TDB [Electronic source] // UNCTAD. – Retrieved from: <http://www.unctad.org/Templates/Page.asp?intItemID=1929&lang=1>. – Title from the screen.

181. Michael Akehurst. A Modern Introduction to International Law. Sevens revised edition. / Michel Akehurst //– Routledge, 1997. – 449 с.

182. Muzyka Y.I. Legal regulation activity of the Permanent Technical Committee of WCO / Y.I. Muzyka // Деполітизація наукового пошуку як основного принципу наукової взаємодії: міжнародна конференція, м. Київ, 28 червня 2014 р. – К. : Центр наукових публікацій, 2014. – С. 47–50.

183. North Sea Continental Shelf (Federal Republic of Germany/Denmark; Federal Republic of Germany/Netherlands), International Court of Justice, Judgment, 20 February 1969. – ICJ. Reports. 1969. – P. 41.

184. Ovchinnikov Sergey. Customs Regulation in the Cooperation Council for the Arab States of the Gulf / Sergey Ovchinnikov // Middle-East Journal of Scientific Research, 2013. – Volume14(7). – P. 892–898.

185. Partner Organizations [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/partners/international_organizations.aspx. – Title from the screen.

186. Permanent Technical Committee [Electronic source]// The official web-site of the World Customs Organisation. –Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-working-bodies/procedures_and_facilitation/permenant_technical_committee.aspx. – Title from the screen.

187. Position as regards ratifications and accessions (as of 30 June 2012) Convention establishing a Customs Co-operation Council Entered into force : 4 November 1952 [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/conventions.aspx>. – Title from the screen.

188. Recommendations Related to Procedures and Facilitation [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/recommendations/pf_recommendations.aspx#Recommendations%20Concerning%20Co-operation%20Between%20Administrations. – Title from the screen.

189. Resolutions [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. –Retrieved from <http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/resolutions.aspx>. – Title from the screen.

190. Rovetta Davide. The European Community Joins the World Customs Organization: Time to Create a WCO Dispute Settlement Mechanism? / Davide Rovetta // Global Trade and Customs Journal. – 2008. – Volume 3. – Issue 1. – P. 51–52.

191. Rules of procedure of the customs co-operation council (Council Decision No. 168 - 28th Session - June 1966) [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-working-bodies/council.aspx> – Title from the screen.

192. Summary of Position as of 30 June 2011 [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/~/_media/BC8F449C61FB42A19E8B59E4176E0659.ashx. – Title from the screen.

193. Syed Saifuddin Hossain. Revised Kyoto Convention: The Best Practice Guide for Customs / Syed Saifuddin Hossain // Global Trade and Customs Journal. – 2008. – Volume 3. – Issue 11/12. – P. 383–389.

194. Tadatsugu Toni Matsudaira. Trade Facilitation, Customs and the World Customs Organization: Introduction to the WCO Trade Facilitation Instruments / Tadatsugu Toni Matsudaira // Global Trade and Customs Journal. – 2007. – Volume 2. – Issue . – P. 243–254.

195. The Directorates [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-secretariat/the-directorates.aspx>. – Title from the screen.

196. The Secretariat [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-secretariat/the-secretariat.aspx>. – Title from the screen.

197. UPU-WCO Contact Committee [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-working-bodies/procedures_and_facilitation/upu_wco_contact_committee.aspx. – Title from the screen.

198. WCO Permanent Technical Committee: the past 60 years and its future role [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organization. – Retrieved from: <http://www.wcoomd.org/en/media/newsroom/2013/march/wco-permanent-technical-committee.aspx>. – Title from the screen.

199. WCO Recommendations related to the Harmonized System Convention [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/legal-instruments/recommendations/~media/WCO/Public/Global/PDF/About%20us/Legal%20Instruments/Recommendations/HS/RecommendationsHSgeneral_20120101.ashx – Title from the screen.

200. WCO-ICAO Guidelines [Electronic source] // The official web-site of the World Customs Organisation. – Retrieved from: http://www.wcoomd.org/en/about-us/wco-working-bodies/procedures_and_facilitation/wco_iata_icao_guidelines.aspx. – Title from the screen.